

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)

ISSN 1331-4688

politički ZATVORENIK

GODINA XVIII. - LISTOPAD 2008. CIJENA 15 KN

BROJ

199

1871. - RAKOVICA - 2008.

Razgovor s mons. dr. Milom Bogovićem,
biskupom gospićko-senjskim • Provokatori,
crne odore i "rimski pozdrav" • Latinica u
službi ćirilice • Stradanja Hrvata istočne
Like • Dokumenti, sjećanja i svjedočenja

DAN NEOVISNOSTI

Vijesti i komentari povodom ubojstva mlade i nedužne djevojke Ivane u srcu Zagreba ispunili su stranice novina i vrijeme u govornim emisijama. Kako se taj tragični događaj zbio uoči Dana neovisnosti Republike Hrvatske, o povijesnom datumu za našu mladu državu u medijima ni zbora niti slova.

Ipak, udruge i pojedinci koji svakodnevno ratuju sa stajalištima Predsjednika Republike, raznim Jakovinama, Latinima i njima sličnim, okupili su se na dva memorijalna skupa.

Nad jamom Golubinka u Dubravi kod Tisnog u koju su tzv. antifašisti pobacali i pobili 312 ljudi iz okoline Vodica. Tri metra visoki križ izrađen od bodljikave žice, kakvom su žrtve bile vezane prilikom likvidacije, sam govori o zločincima koji su to počinili, kao i veličini žrtve onih čije kosti počivaju na dnu jame.

U ravnome Međimurju otkriven je spomenik hrvatskim braniteljima i žrtvama jugokomunističkog terora župe Vratišinec. Na spomeniku su imena 22 ubijena, od kojih se većini ne zna grobno mjesto, a svi su pogubljeni bez suda i suđenja nakon Drugoga svjetskog rata, posljednji čak 1987. godine. Među žrtvama je i župnik Hinko Krober, rođeni Bavarac, koji se borio protiv mađarizacije Međimurja, jer se osjećao Hrvatom. Župljani su ga toliko obožavali, da je dobar dio novorođenih dječaka dobio ime Hinko. A velečasnog Hinka su nakon mučenja u čakovečkome starom gradu odveli prema Varaždinu i na mostu preko Drave ga smaknuli.

S obzirom na to da Predsjednik Republike zasluge za stvaranje države Hrvatske pripisuje «antifašistima» s kojima se redovito sastaje (od kojih su mu neki i savjetnici), ponavljam po ne znam koji put pitanje: **Zbog čega su u jugoslavenskim kaznionicama od 1945. do 1990. robijali desetci tisuća Hrvata samo zato, jer su htjeli slobodnu i neovisnu hrvatsku državu, ako su takvu državu na početku tog razdoblja već ostvarili Titovi partizani? Kakvu su nam to hrvatsku državu stvorili Mesićevi antifašisti, u kojoj se za pjevanje hrvatskih pjesama na javnom mjestu išlo na robiju? Ako smo hrvatsku državu već imali, zbog čega smo morali 1990. u rat, zbog čega je poginulo 15.000 branitelja, zbog čega 30.000 invalida, tisuće i tisuće izbjeglica i razorena sela i gradovi?**

A što su de facto stvarali i kako su stvarali, govore dva sitna isječka iz tog vremena, s juga i sjevera Hrvatske, koja smo upravo obilježili na proslavi Dana neovisnosti.

Spomenike podižemo u čast i slavu žrtvama terora, da postoji barem jedno mjesto gdje ih se možemo sjetiti, pošto se za većinu ne zna gdje su pokopani. No, budući da se još uvijek moramo izboriti za povijesnu istinu, onda je svako takvo spomen-obilježje jedna od stranica hrvatske povijesti.

*Alfred OBRANIĆ, predsjednik
Hrvatskog društva političkih zatvorenika*

politički **ZATVORENIK**

**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSJEDNIK DRUŠTVA
Alfred Obranić

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knezović

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovićeva 15
tel: 01/46 15 437, 46 15 438
fax: 01/46 15 437
e-mail: hdpz-sred@hdpz.t-com.hr

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 2503007-1100009317
kad Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: 416446-7101 S.W.I.F.T.
Code VBCRHR22 kod Volksbank d.d. Zagreb

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi sa
suradnjom i preplatom tel.: 01/46 15 437
radnim danom od 9.00 do 13.00 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn

1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

<http://www.hdpz.t-com.hr>

RIJEČI I SIMBOLI PRED SUDOM (II.)

Hrvatski je državni sabor Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ratificirao u listopadu 1997. Time je ona postala sastavnim dijelom domaćega pravnog poredka, s tim da – prema slovu i duhu Ustava – međunarodni ugovori imaju višu pravnu snagu od unutarnjega zakonodavstva. Hrvatski se sudovi, nažalost, ne drže uvijek te obveze, a cjelovite presude ESLJP-a, osobito one koje se odnose na povredu čl. 10. Konvencije, još uvijek nisu prevedene na hrvatski, makar to ne bi bio preveliki posao, budući da ih je od 1959. doneseno svega stotinjak.

Njihovo bi prevođenje i promicanje u javnosti pridonijelo izgrađivanju naše demokratske svijesti i kulture.

Naime, u Hrvatskoj – na obje strane političkog spektra – postoje ljudi koji bi vrlo rádo zabranili «*onima drugima*» isticanje njihovih simbola, ne shvaćajući da bi takva zabrana, kad se političko klatno vrati na drugu stranu, sutradan pogodila i «*nas*». Radi toga je bilo moguće, a i sad je moguće, čuti najbizarnije ideje, od one da se «*zabrani velikosrpstvo*» do one da se zabrani *javni* nastup homoseksualcima i *javna* prezentacija njihova zahtjeva za sklapanjem «*braka*», osloncem na to da je brak u Hrvatskoj, srećom, još uvijek zakonom uređen kao zajednica života muškarca i žene. Nedavno je jedna marginalna skupina – koja, usput budi rečeno, nastupa izrazito protukomunistički, a ustaški pokret veliča nekritički i na način koji *zaudara* ne nešto sasvim drugo – objavila proglašenje kojim se traži «*zabrana postavljanja na javnim objektima i površinama spomen-ploča i spomenika pripadnicima totalitarnih režima*» odnosno preimenovanje ulica, trgova i javnih ustanova nazvanih po njima. U svome su kvazirodoljubnom i kvalizhumanističkom zanosu, međutim, propustili ustanoviti kriterije po kojima se netko proglašava «*pripadnikom (sic!) totalitarnih režima*» i precizirati, tko je ovlašten na takvo proglašenje. Bi li, dakle, konačnu ocjenu o totalitarnom značaju nekog pokreta ili režima donosio, recimo, Zoran Pusić ili Mladen Schwarz? Ili tek Damir Kajin i Luka Bebić? I bi li se pritom vodili *doktrinarnim* ocjenama Ernsta Noltea i Leszeka Kołakowskog, ili bi se u svojim konačnim osudama oslanjali na prosudbe Stipe Mesića i Denisa Kuljiša? I što bi u takvoj situaciji mogli učiniti oni, koji se pozivaju na ozbiljne ili bar druge političke pisce, povjesničare, publiciste i filozofe?

Logička nesklapnost i nedorečenost takvih zahtjeva ukazuje na ozbiljne mentalne i moralne nevolje koje njihovi auktori imaju, baš kao što svaki zahtjev za zabranom protoka informacija i ideja u današnje internetsko doba može lako upućivati na potrebu za medicinskom pomoći.

Oni koji takvih teškoća nemaju, trebaju težiti slobodi riječi, bar u onoj mjeri u kojoj je ona definirana Prvim amandmanom američkog Ustava, donesenim davne 1791.: «*Kongres ne će donijeti nikakav zakon koji bi se odnosio na uspostavljanje vjere ili zabranu njezina slobodnog isповijedanja, ili na ograničavanje slobode govora ili tiska, ili prava građana na slobodno okupljanje, i na upućivanje predstavki vlasti radi ispravljanja nepravdi*». Načelo slobode, dakle sloboda onoga koji misli drugačije, kamen je temeljac demokracije. Nema nijedne ideje, nijedne riječi niti kakva simbola, radi kojega se definitivno smije žrtvovati načelo slobode. Toga su se držali – makar za njegovu američku ustavnopravnu formulaciju vjerojatno nisu ni znali – najbolji duhovi u hrvatskoj povijesti. Nijedna se ideja ne može ugušiti zabranama i progonom, a onaj tko je u pravu, ne mora se bojati otvorene rasprave, jer se – kako se izrazio dr. Ante Starčević – *čist posao ne boji svjetlosti*. Zazivati zabrane nije samo etički neopravdano i politički nerazumno, nego je protivno slobodarskom duhu hrvatskoga nacionalizma. «*Bojati se novinara*» – reče Starčević 1890. – «*može samo pojedinac, vlasta, dinastija, država, koji su slabi, znaju da se krivi, pa se i osinja boje. I još nikoga progonstvo te vrste nije obranilo, nego je samo pojedincima za čas možda škodilo, a svim progonteljima propast uskorilo. Ako novinari istinu pišu, ili drugi govore, treba ih pustiti, stvar razgledati i koliko je moguće raditi da se pogreške po mogućnosti poprave. Govore li ili pišu neistinu, treba pustiti ih i prezirati njih i njihovo općinstvo, dok se ne osvijeste. A u progonstvu nikada se ne mogu osvijestiti, nego se moraju to većma razjari-vati*».

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

PROVOKATORI, CRNE ODORE I «RIMSKI POZDRAV»	4
<i>Tomislav JONJIĆ</i>	
LATINICA U SLUŽBI ĆIRILICE	7
<i>Josip-Ljubomir BRDAR</i>	
SJEĆANJE NA VISOČANSKE DOMOLJUBE	8
<i>Prof. BRUNO ZORIĆ</i>	
RAZGOVOR S MONS. DR. MILOM BOGOVIĆEM, biskupom gospicko-senjskim	10
<i>Razgovorao Alfred OBRANIĆ</i>	
ŠESTA IZBORNA SKUPŠTINA HDPP PODRUŽNICE GOSPIĆ	14
<i>Ivan Vukić</i>	
ŠESTA REDOVNA IZBORNA SKUPŠTINA KOPRIVNIČKE PODRUŽNICE	16
IZRAELSKI KRALJ JEHU I NJEGOVA REVOLUCIJA	19
<i>Dr. Vjeko Božo JARAK</i>	
BLAGOSLOVLJEN NOVI SPOMEN KRIŽ NA GROBIŠTU SEP U HRAŠĆANU: ŠTO PODUZIMA DRŽAVA?	21
<i>Franjo TALAN</i>	
TRIDESET DVJE CRVENE RUŽE ZA JULIENNE	24
<i>Kaja PEREKOVIC</i>	
KRIŽARI NA PAPUKU I OZN-a OD SREDINE 1945. DO KRAJA 1946. GODINE (VII.)	25
<i>Ivan MESAROV</i>	
IZ HRVATSKE IZBJEGLIČKE KRONIKE:	28
<i>Anka RUKAVINA</i>	
STRADANJA ISTOČNE LIKE: BORIČEVAC, PODLAPAČA I UDBINA – TRI HRVATSKA KRIŽNA PUTA	30
<i>prof. Maja RUNJE</i>	
TRINAEST GODINA ZBOG JEDNOG FILMA	35
<i>Janko KOVAČEVIĆ</i>	
SLAVKO MILETIĆ, JUNAK HRVATSKOGA POLITIČKOG UZNİŞTVA	36
<i>prof. Bruno ZORIĆ</i>	
OTAC NIJE PREŽIVIO GRADIŠKU (Svjedočenje Đure «Đuke» Kovačevića zv. Đovani)	38
<i>Duro KOVAČEVIĆ</i>	
IN THIS ISSUE	47
IN DIESEM HEFT	48

ĐAPIĆEVA POHVALA DRUGU TITU!

Uoči lanjskih se saborskih izbora iz vrha Hrvatske stranke prava otvoreno najavljivalo da je moguća i koalicija s **Milanovićevim** SDP-om. Negdje je ona postojala i prije toga (Velika Gorica!), pa sadašnju simbiozu HSP-a, HNS-a i SDP-a ne valja tumačiti samo dugogodišnjim stranačkim previranjima koja su dovela do krize vlasti u Osijeku. Očito, naime, postoje i dublji razlozi pravaške suradnje s tzv. strankama ljevice.

A da vodstvo HSP-a iz izborne katastrofe nije naučilo ništa (unatoč korisnim, makar skupim lekcijama **Slavena Letice i Mate Građanića!**), pokazuje i najnovije istupanje **Ante Đapića**. Kaže on kako je **Josip Broz Tito** «imao i poziciju

tivnih stvari – otpor **Staljinu** 1948., Ustav iz 1974. bio je 1991. dobra stvar, vratio je Istru i Dalmaciju Hrvatskoj» (*Obzor*, br. 259., *Večernji list*, br. 16101/49, 27. rujna 2008., 04.). Pa je, dakle, time zaslužio da mu kadi predsjednik vodeće pravaške stranke u Hrvata! A kad bi netko pohvalio **Hitlera** zbog gradnje auto-cesta ili zbog radno-socijalnog zakonodavstva, svi bismo se digli na noge (usp. **Jörg Haider!**). Ovdje je pohvala Titu normalna, baš kao što je normalno da ga hvali Anto Đapić, koji će, nakon nekadašnjeg mjerenja kukuruza – navodno – za izbornog savjetnika u idućoj utrci pozvati – **Zorana Pusića**. (L. M.)

Tito je imao i pozitivnih stvari - otpor Staljinu 1948., ustav iz 1974. bio je 1991. dobra stvar, vratio je Istru i Dalmaciju Hrvatskoj.

Anto Đapić, saborski zastupnik

Skandalozna Đanićeva izjava o TItu

Skandalozna Đanićeva izjava o TItu

OSAMNAEST GODINA KASNIJE: POVRATAK JUGOSLAVIJE U ŠKOLSKE UDŽBENIKE!

Titovi pioniri i partizani opet u školskoj klupi

‘Nek nam sretno živi, jača se i širi, to joj vruće žele mali pioniri, uče učenici 5. razreda s posebnim potrebama

LILIJANA MARC

Sokirala sam se kad je sam vidjela čitaniku svoga sina Antuna iz peti razred. Knjiga je još 1978. godine. Onim se nije raspoložila i što je on uvek izjavljivao nju su sadržaji koji vise nisu primijenjeni. Drugi dio druge je uče se o Danu državnosti, moje djetiše u knjizi ima o Danu Republike, ranjenici partizanima, Titu i ranjenim vojarnim. Sto da mi kažeš kada mi pišta zaštita je na zastavama svijetla, a nemajuš savinčice - pišta se Duredžićevi, Stambolić iz Poljske kraljevi, Pašićevi, maška 11.-godisnjak Antuna, djeteta s posebnim potrebinama.

Susjed branitelji pukao
On je polaznik OS Jili-
ja Kempfa u Požežu, koja
jedina u Požeško-slavon-
skoj županiji ima razrede za
učenike s posebnim potre-
bama. Kada je učenik u po-
časnu struju, onda je jedinica
i kazala joj kako njezin
neće učenik knjigu koristiti
te tražila da mu se i knjigiju
kopiraju štita koja će obes-
divati. Majka se slala de-
ku knjizi i ljepeži priče
sadržaja koji se mogu koris-
tit. Učiteljica je pristala na
to. Rekla je da se već 30 godi-
na radi po tom programu
da se tu mlađa ne može.

A black and white portrait of a man with dark hair, wearing a dark suit jacket, a white shirt, and a patterned tie. He is looking slightly to his left with a neutral expression.

“
Čitanke smo kopirali, a sadržajem koji se više ne koriste, kao što su oni o Danu Republike, Titu i slično, izbacili smo, odnosno njih nema u kopiranim udžbenicima

Dragan Zovko, ravnatelj

> NOVI UDZBENICI NISU DOBRI

- Ove godine nismo naručivali knjige za učenike s posebnim potrebama. Naime, protie

školske godine smo naručili udžbenike za djecu s posebnim potre-
bama.

bama, ali naši nastavnici i defektolozi su kazali da njihov sadržaj nije dobro

prilagoden toj djeci pa smo ih vratili. Zbog toga ovih godina nismo ni

nanučvani udžbenike za
njih - kazao je Dragan
Zmaj.

Zivko, ravnaćej pozvane
Osnovne škole Julija
Kempea, koju polazi 56

učenika s posebnými potrebami.

ka, nego je to stav naših stručnjaka koji se bave tom disciplinom. Evropski

Kom spomin: Ivo, upravimo kopirali stare čitanke za tu djecu. Sadržaje

o Titu, Danu Republike i
slične koji se više ne
koriste izbacili smo -

objasnio je ravnatelj
Dragan Zovko.

Roditelji i učenici u nekim hrvatskim školama doživjeli su početkom ovogodišnjega rujna krupno iznenađenje: umjesto hrvatskih udžbenika, na školskim su klupama djecu dočekali jugoslavenske školske knjige i priručnici s kraja sedamdesetih godina, puni *druga Tita, pionira malenih* i drugih jugoslavenskih vrijednosti. Učiteljica u požeškoj školi za djecu s posebnim potrebama kazala je kako to, nažalost, nije ništa novo, jer se »već 30 godina radi po tom programu i da su tu ništa ne može«. Drugim riječima, svih ovih osamnaest godina od raspada Jugoslavije i stvaranja neovisne Hrvatske (ili: šesnaest godina nakon što je Jugoslavenska narodna armija u drugome valu poubijala tisuće i tisuće Hrvata!) hrvatske vlasti nisu bile kadre tiskati hrvatske udžbenike i izraditi hrvatski program.

A zamislite situaciju da je spomenutoj učiteljici palo na pamet poslužiti se početnicama i školskim udžbenicima iz doba Nezavisne Države Hrvatske! Makar je u njima neusporedivo manje ideoškoga sadržaja nego u onima koji su u upotrebi od 1945., skoro je sigurno da bi nesretna učiteljica bila izvrgnuta i medijskom i stvarnom linču, i da bi se nad tim slučajem sablaznio čitav *humanistički* i *naredni* dio čovječanstva, od **Rade Bulata** do **Stipe Mesića**. Gledali bismo *Latinice*, pogodili bi nas bjelosvjetski hoh-štapleri, zgražao bi se **Saša Kosanović**. Ovako... nije važno: *pioniri maleni, mi smo vojska prava, svakog dana ničemo, k'o zelena trava!* Od Vardara pa do Triglava (par-don, do Sutle), tj. u čitavoj «Regiji». (T. J.)

«SVEUČILIŠTE BENITA MUSSOLINIJA» U BARIJU: GDJE JE NESTAO «ANTIFAŠIZAM»?

Iz dana u dan naši političari ponavljaju kako je «antifašizam» temeljna tekovina suvremenog čovječanstva, kako se s pjesmama **Marka Perkovića Thompsona** «ne može u Europu», kako nitko od zapadnih intelektualaca ništa ne radi nego od zore do mraka bistro *Kratki kurs istorije SKP(b)* i studira Maov *Veliki skok naprijed*. A u susjednoj nam je Italiji ovoga proljeća odbijen prijedlog rektora sveučilišta u Bariju, da se sveučilištu dade ime po njegovu nekadašnjem studentu **Aldu Moru**. Prijedlog odbijen, sveučilište zadržava staro ime. I sve isto pod suncem? Nije. Nije, jer sveučiliše već desetljećima nosi ime **Benita Mussolinija**, ideologa i vođe talijanskog fašizma, bjesomučnog napadača na Abesiniju (u kojoj je stanovništvo bojnim otrovima uvjeravao da treba prihvati-

... SVEUČILIŠTE U BARIJU ZADRŽALO IME **Mussolini jači od Mora**

RIM

Sveučilište u Bariju ne mijenja ime: baš na Pravnom fakultetu nije prošao rektorov prijedlog da se zove po svome nekadašnjem studentu, pa nekadašnjem profesoru Aldu Moru, koga su "Crvene brigade" ubile prije 30 godina. To znači da ostaje staro ime, koje se ne koristi, ali i ne mijenja: "Benito Mussolini".

ti «rimsku kulturu»), Albaniju, Grčku i dr. Onoga istog koji je i u hrvatskim zemljama ostavio krvav trag.

Mussolini je svrgnut u srpnju 1943., a par mjeseci kasnije je uz njemačku pomoć ustrojio marionetsku Talijansku Socijalnu Republiku. Kad su ga se u proljeće 1945. dokopali, saveznici su ga – prema izravnom dogовору **Roosevelta i Churchilla** – dali smaknuti po kratkom postupku, jer je bio nezgodan svjedok (između ostalog) i svjedok «antifašističkih» simpatija za ta-

lijanski fašizam!). A skoro sedam desetljeća nakon njegove smrti i nakon zaslužene planetarne osude fašizma, talijanska znanost i kulturu časte Ducea u imenu barijskog sveučilišta. Italija i s njime uđe u Europsku uniju, a ni naši «antifašisti» (**Jakovčić, Kajin** i dr.) ne prijete baš, da će pozvati Hrvate (osobito one iz Istre), da se ne školuju u Italiji i da s fašistima ne planiraju «prekograničnu suradnju» (**L. H.**)

MESIĆEVSKA DIMENZIJE NEZNANJA PULSKOGA GRADONAČELNIKA

Ljuto su se prevarili svi oni koji su mislili da egzaktnim dokazima mogu pokazati kako je aktualni predsjednik Republike, **Stipe Mesić**, nenadmašan u nepoznavanju elementarnih činjenica iz nacionalne povijesti. Radi toga su preuranjeni i prijedlozi da se stupanj neznanja izražava u *mesićima* (pri čemu je jedan mjesić jednako jedna pogreška po jednoj izgovorenoj rečenici). Ozbiljnim se suparnikom Mesiću pokazao pulski gradonačelnik **Boris Miletić**.

U povodu rasprave o onemogućenju nastupa **Marka Perkovića Thompsona** u Puli, Miletić je 25. rujna 2008. u središnjem dnevniku HTV-a izvolio kaza-

ti kako mu ni inače nije prihvatljivo veličanje ustaštva, ksenofobije, nacionalizma i netolerancije, a ponajmanje to može trpjeti kao gradonačelnik Pule, grada kojega je **Pavelićeva** Nezavisna Država Hrvatska »prodala Italiji». Gradonačelnik Pule, dakle, ne zna da je grad kojemu je na čelu, bio u sastavu Kraljevine Italije dvadesetak godina prije proglašenja NDH, pa i u doba čitava života prve jugoslavenske države.

Jednak odnos prema činjenicama je u *Latinici* od 6. listopada 2008. pokazao nadobudni **Sašica Kosanović**, kad je – u podlozi slika koje prikazuju osobe u tobožnjim ustaškim odorama u Zadru – jav-

nost podučio da je Pavelićeva NDH i Zadar »prodala Italiji«. U studiju su tada, pored učenoga **Denisa Latina** bili ne samo **D. Kajin**, nego i profesionalni povjesničari **Ivo Banac** i **Ivo Goldstein**. Svi su šutke odslušali i ovu budalaštinu. Od Kajina očekivati da nešto znade, bilo bi doista pretjerano, ali bi bar Goldstein i Banac mogli znati da je Zadar postao sastavnim dijelom Kraljevine Italije ugovorom kojega je 1920. u ime Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca potpisao **dr. Ante Trumbić**. No, kad se glavnina priopovijesti bazira na lažima, valjda im se učinilo nezgodnim ispravljati tek jednu od njih. Lakše je na njima graditi, zar ne? (**L. Z.**)

PROVOKATORI, CRNE ODORE I «RIMSKI POZDRAV»

Puno smo puta na ovim stranicama spomenuli kako crna odora i «rimski pozdrav» nisu nikakve oznake ni manifestacije hrvatstva. Naprotiv, i jedno i drugo je i onda i danas kompromitiralo hrvatsku borbu, i uvijek će ju kompromitirati. No, uvijek ima budala i provokatora, koji će se time služiti. Budale, zato što su budale, a provokatori – zato što su za to plaćeni. Na ovaj ili na onaj način. Takvima je suvišno ponavljati, ali onima drugima – koji se provokatorima opiru – nije naodmet znati, kako je došlo do crne odore u jednoj postrojbi tadašnjih hrvatskih oružanih snaga i otkud se među Hrvatima pojавio pozdrav koji već svojim imenom pokazuje da nije hrvatski. U nastavku donosimo tri dokumenta s naznakom izvora, i bez pravopisnih ili sadržajnih intervencija, smatrajući da je svaki daljnji komentar posve suvišan:

1. Odredba o nošenju i upotrebi ustaške odore

Toč. 4. «Svaka grana Ustaškog pokreta imade posebnu boju odore i to:

- a) Ustaška vojnica sivo-zelenkaste svjetle boje,
- b) Ustaški pokret sivo-zelenkaste tamne boje i
- c) Ustaška nadzorna služba tamnosive boje.

(«Odredba o nošenju i upotrebi ustaške odore» - Zagreb, 23. lipnja 1941., obj. u: *Ustaša, Vjesnik Hrvatskog ustaškog oslobođilačkog pokreta*, god. 11./1941., br. 3., Zagreb, 3. srpnja 1941., 17.)

2. Odore «Crne legije»

«Kako je došlo do imena 'Crna Legija'? Bilo je to pred godinu dana... U mjesecu rujnu. Svakog je časa stizavala u Sarajevo koja žalostna viest, da je taj i taj Hrvat pao žrtvom najvećeg zvierstva pljačkaških bandita... Tamo malo dalje od Sarajeva na Romaniji vladale su horde pljačkaša. narod je civilio, stenja i uzdisao pod mukama ovih razbojnika. (...) Tada se pojavio **Jure Francetić**. U krugovima mladih ustaša on je tražio one, koji će biti u mogućnosti pružiti hrvatskoj domovini sve ono, što vodi do cilja – do pobjede nad odmetnicima. (...)»

U sveobčoj žurbi, koju je nametalo pljačkanje odmetnika i stizavanje iz dana

Priredio:

Tomislav JONJIĆ

u dan sve žalostnijih viesti, trebalo je ove mladiće obući, trebalo im je dati ustašku odoru. Veze sa zaledjem bile su međutim svaki čas prekidane, te se nije moglo tako na brzu ruku dobiti odgovarajuće sukno za ustaške odore. Tako se eto u prvom času osnivanja 'Crne legije' pojavila poteškoća, koju je trebalo odkloniti.

Nu, baš toj poteškoći današnji pripadnici 'Crne legije' imaju zahvaliti da se zovu – 'Crna legija'. Ovim imenom oni su prozvani kasnije, kada su obučeni u crne

"Za Dom – Spremni" ili "Za Poglavnika i Dom – Spremni", da li je naš pozdrav stari starčevićanski: "Bog i Hrvati – Hrvatska Hrvatom".

Ima i dva neposredna razloga, da se ta pitanja postavljaju. Tri četiri mlada čovjeka, za koje se, istinu treba reći, ne zna tko su i što su, počeli su nametati pozdrav uzdignutom rukom, tvrdeći, da je to naš vojnički i ustaški pozdrav. U tom nametanju su postali čak i agresivni, tvrdeći, da su izdajnici i srbske sluge oni, koji neće prihvati taj pozdrav. S druge strane stoji, da nas srbokomunisti u zadnja vremena već sustavno napadaju, da smo fašisti i nacisti, kada je toga nestalo i

odore... A te crne odore bile su im načinjene na brzu ruku i to iz jednog podržavljenog skladišta, u kojemu je pronadjena velika zaliha crnog sukna...» («Godinu dana 'Crne legije'... Stvaranje, borba i pobjede 'Crne legije'», *Hrvatski narod – Glasilo Hrvatskog ustaškog oslobođilačkog pokreta*, god. IV./1942., br. 518, Zagreb, 2. rujna 1942., 3. Skoro istim riječima je nastanak *Crne legije* opisan u članku «Ustaška 'Crna legija' i njezine borbe», objavljenom među velikim brojem tekstova o Juri Francetiću povodom smrti, u *HN*, god. V./1943., br. 694, Zagreb, 30. ožujka 1943., 3.)

3. General Drinjanin [V. Luburić]: NAŠ VOJNIČKI POZDRAV

«Mnogo je novih, mladih, vojnika zatražilo, da im se u "Drini" kaže određeno, kakav je naš vojnički pozdrav i da li se treba pozdravljati "rimskim pozdravom", tj. uzdignutom rukom, da li je naš pozdrav

tamo, gdje ga je bilo, a kod nas, Bogu hvala, niti je toga čuda bilo, niti ćemo dozvoliti da bude. Pa su razumni ljudi počeli tražiti razjašnjenja. I mi ih rado dajemo.

"Rimski pozdrav", tj. pozdrav uzdignutom rukom, nije bio ni vojnički ni ustaški pozdrav. Taj je pozdrav pod sticajem okolnosti za vrijeme rata bio prihvaćen djelomično, i to tako, da nam ga nisu nametnuli ni Njemci ni Talijani, nego nam je taj pozdrav nametnula ulica. Tako, kako velim, nametnula ga ulica, kada smo se vratili u domovinu. Postalo je to moderno. Danas više nije i nadamo se, da neće biti. Ništa nas ne veže uz taj pozdrav, kojega istini za volju nije izmislio ni Mussolini ni Hitler, nego je to pozdrav još od vremena rimskih legija, kako se to može viditi u današnjim filmovima, koje prave Amerikanci i koji sigurno nemaju razloga izvrati činjenice. Znamo to i iz povjestnih prikaza onoga doba, da se pozdravljalo

Mimohod hrvatskih zrakoplovaca 10. travnja 1942.

starije dizanjem ruke i zato se zvao "rimski pozdrav".

Bilo je mnogo pokreta, koji su taj pozdrav upotrebljavali, bilo je naroda, koji su u raznim okolnostima pozdravljali tako, pa i obični ljudi na cesti mnogo puta mahnu ili dignu ruku na pozdrav. Vidi se i na političkim skupštinama i u najdemokratskijim zemljama, gdje govornik dizanjem ruke ili jednom gestom, koja tome mnogo sliči, pozdravlja ostale. U Španjolskoj i dan danas pozdravlja Falanga rimskim pozdravom, nosi razne rimske embleme tako na pr. "Guardia Civil" (oružništvo), a na javnim zborovima general **Franko** pozdravlja masu vrlo često rimskim pozdravom svakako kao nacionalni vođa Falange. Ima tradicije. Nu mi Hrvati nemamo u tome tradicije i nemamo ju zašta praviti, jer nas malo toga dobra podsjeća i na rimske legije i na kasnije faštiste, jer su jedni i drugi dolazili k nama samo osvajati našu obalu i naše more.

Kako smo imali smisla za te rimske običaje, neka bude u dokaz u našim starim vojničkim ustaškim logorima, koje je Poglavnik bio osnovao u fašističkoj Italiji. Nikada nitko u tim logorima nije digao ruke na rimski pozdrav, a da ne govorimo o logorima u Mađarskoj (Janka Pusta i Baza Pusta), gdje se je živilo i radilo baš ustaški.

Razlog? Jednostavno zato, jer nismo bili faštisti ni nacisti ni Rimljani, pa nismo imali zašta upotrebljavati rimski, fašistički i nacistički pozdrav.

Drugi i glavni: mi smo bili Ustaše, tj. vojnici nove revolucionarne Hrvatske i pozdravljali smo vojnici. U našem vojn. pravilniku je stajalo jasno i određeno, da smo vojnici i da je naš pozdrav vojnički i

to stari domobranci pozdrav, tj. desnu ruku saviti doticavši se malim prstom donjem rubu vojničke kape itd.

U svim logorima je vladao isti pravilnik. Ustaše su bili vojnici članovi USTAŠA – HRVATSKE REVOLUCIONARNE ORGANIZACIJE /U – HRO/. Nošene su čisto vojničke uniforme zakopčane pod vratom. Čitava je organizacija stajala

na vojničkim temeljima. Vršene su vojničke vježbe. Živilo se vojnički. Najmanji ustaški borbeni sastav bio je roj i poluroj, zatim vod, kao kod Domobranstva, zatim sat, bojna, sdrug itd. Na čelu su stajali do rojnici, rojnici, vodnici, zastavnici, poručnici, satnici, bojnici, dopukovnici, krilnici. U ustaškoj vojsci nije bilo generala, nego samo pukovnika – krilnika (za vrijeme rata jedan krilnik je u rangu generala, a u vrijeme mira bio je obični pukovnik).

Išlo se na "prijavke". Pozdravilo vojnički i odzdravilo. Ništa više. Kao i u svim vojskama svijeta. To dokumentarno dokazuje fotografija. Ustaše na prijavku, čitanje dnevne zapov[i]jedi, raspored straže itd. itd.

Sama je organizacija bila vojnička. GLAVNI USTAŠKI STAN – kao vrhovna uprava, je čisto vojnička institucija. U ona vremena nije bilo drugog cilja, nego oružanom revolucionarnom borbom osloboediti Hrvatsku od srpske okupacije.

Nije bilo demagogije, nije se govorilo o strankama, o politici, o strančarenju, nije bilo kompleksa i ogromna većina nije ni znala da postoje faštisti, nacisti, kao ni to, kako i na koji način pozdravljaju. Dok su to još mogli viditi na ulici oni, koji su prolazili kroz Italiju, u Mađarskoj ni to; da je

netko pozdravio uzdignutom rukom, mislili bi da je lud, neodgojen ili što slično. Tek mnogo kasnije počeli su studenti i mađarski "Streljasti Križevi" po uzoru na ostale upotrebljavati rimske pozdrav.

Ni kasniji život emigranata nije ništa izm[i]jenio na stvari, jer čim smo se našli na vojničkoj dužnosti na Markovu Trgu, mi smo pozdravljali hrvatskim vojničkim pozdravom.

Još je živ negdje **Pivac**, pukovnik **Devčić**, koji je bio na Markovu Trgu neko vrijeme zapovjednik Poglavnikove Straže, a živ je i **Dabiša** (pukovnik, nekada zapovjednik jednog logora u Italiji), kao i mnogo drugih starih boraca, koji to mogu potvrditi. Na Markovu Trgu smo organizirali POGLAVNIKOVU TJELESNU BOJNU (P.T.B.). Kasnije smo **Babić**, **Devčić**, **Baljak**, itd. stvorili "USTAŠKU OBRANU" i stvorili više Ustaških Bojni u Zagrebu, Hercegovini, Karlobagu, Lici itd. I na Markovu Trgu, u PTB-i, u jedinicama OBRANE, kao i u USTAŠKOJ PU KOVNIJI, koju je u Zagrebačkom Zboru postrojavao kasniji general **Sertić** (tada bojnik) i u Ustaškim Pripremnim Bojnama (**Servatzi**, **Moškov** itd.) i kasnije u proširenoj jedinici POGLAVNIKOVA TJELESNOG SDRUGA, najprije se pozdravljalo vojnički. Prvi Ustaški Obrazeni Sdrug u Bihaću, Petrovcu, Lipiku, Pakracu itd. pozdravljao je vojnički, kako to mogu potvrditi stotine fotografija onoga doba. U prvoj dočestničkoj i čestničkoj školi Ustaške Obrane pozdravljalo se vojnički.

"Rimski pozdrav", tj. uzdignutom rukom, prihvaćen je tek kasnije i to, ni manje ni više, pritiskom ulice. Zagreb je dočekao njemačke okopne jedinice raz-

Hrvatska ratna mornarica

Državni poglavar s vojnicima

dragano i kao oslobođitelje mahanjem i dizanjem ruku. Kasnije se je na ustaškim političkim sastancima upotrebljavao taj pozdrav, a da ni sami ne znamo kako. Počeli smo i sami pozdravljati tako.

Stvaranjem USTAŠKIH PRIPREMIH BOJNA na području Stožera i mobiliziranjem istih i stavljanjem u djelatno stanje zapravo se je prihvatio rimski pozdrav, tj. dizanjem ruku. I kako je ustanak Srba na strani komunista pokrenuo i naš hrvatski ustanak na strani antikomunista, a pod vodstvom Njemačke, prihvatio se taj pozdrav kao prkos i kao simbol, a i onda je još bilo oporbe u našim elitnim ustaškim vojničkim jedinicama, da se prihvati rimski pozdrav.

Poglavnik je to sto puta rekao, da nam je ulica nametla taj pozdrav, pa iako ga je Ustaški Pokret, kao politička snaga, prihvatio, nije mu se svidjalo, da to bude vojnički pozdrav i to znam apsolutno sigurno i iz osobnih sjećanja, da je znao reći, da čim se srede prilike, da vojska uvede naš stari vojnički pozdrav, tj. stari domobranički pozdrav, sličan kakvog imaju sve vojske na svijetu.

Rusi su nam dali primjer: oni svoje mase pozdravljaju dizanjem šake i upotrebljavaju taj pozdrav na mitinzima, ali neka se Bog smiluje onom vojniku, koji bi tako pozdravio, pa makar svi maršali bili komunisti. I čim je izbio rat i vidilo se, da treba stvar normalizirati, Staljin je uveo u rusku vojsku normalne vojničke činove, plaće, nazive, pozdrave, oznake.

Kada je proglašena Slovačka, onda je isto bila stvorena neke vrsti revolucionarne vojske, gdje nije bilo činova, govorili su svi sa "Ti", nije bilo oznaka, ali je toga brzo nestalo. Osobno sam bio dobar prijatelj s generalom Františkom, zapovjednikom postrojbenog odjela, kao i s

generalom Čatlošem, glavarom Glavnog Stožera, i oni su mi govorili kako su brzo uvidili pogrešku nekih eksperimenata. Vojska je vojska i u nju treba uvesti vojnički duh, vojničke tradicije, vojničke oblike, vojničku stegu.

Tako smo i mi ustaški zapovjednici prihvatali nešto revolucionarno, vremensko. Već je Francuska revolucija promjenila strukturu francuske vojske, ubrzala joj korak svojim budnicama, dala vanjske oznake. A

na kraju je i ta vojska dobila svoj normalni izgled i kada je Napoleon postao Emperadrom Evrope, nije trebao posebno preustrojstvo voditi, jer je njegova vojska bila pod vodstvom starih revolucionaraca, prije narednika, koji ne samo da su postali generali i maršali, nego su se i kitili kao i oni prije revolucije pa i nosili već zvučne titule grofova, baruna, knezova itd. Kada pomislimo, da je najkonzervativnija dinastija Bernadotta u Švedskoj nastala iz nekada Napoleonova revolucionarnog sardenta, onda nam je jasno, da sve vojske u danim časovima prihvaju nešto revolucionarno, ali onda brzo normaliziraju odnose i, jer žele spasiti tekovine revolucije, postaju konzervativci i brane običaje i tradiciju. Tako smo i mi u danom času prihvatali od ulice rimski pozdrav, ali i zabacili isti kao strani običaj bez tradicija u hrvatskom narodu i u hrvatskoj vojsci.

Danas se više nitko i ne sjeća, da je nekada jedan dio naše revolucionarne vojske tako pozdravljao. Više je nego sumnjivo, da ima Hrvata, koji se toga i ne sjećaju, a žele nametnuti taj pozdrav, koji nama samo može škoditi. Prema tome, oprez sa takovima. Nastojte im protumačiti sve to, a gdje to ne uspije, onda će trebati poduzeti druge korake, jer je stvar dosta jasna. Srbokomunisti nastoje svim sredstvima prikazati nas ostacima nekog fašizma i nacizma, jer znaju, da je to omraženo. Zato je sveta dužnost svakog svjestnog Hrvata i posebno vojnika, da budno pazi na svaki korak dušmana. I posebno u ovakovim vanjskim aspektima, pozdravima itd. Jasno je da srjakomunisti žele, da se uvede taj pozdrav, kako bi se onda moglo reći anglosaskom svijetu: evo vam Hrvata, ostatak nacista i fašista, protiv kojih ste se borili. Žele tako kompromitirati naš nastojanje, naš novi revolucionarni po-

hod, koji nema ništa zajedničkoga sa političkim i ideološkim smicalicama. Mi smo kao narod Hrvati, kao moderni ljudi mi smo demokrate, kao borci za slobodu smo revolucionarci, i kao služe domovine i odani sinovi smo vojnici SVOJE HRVATSKE VOJSKE.

Nismo imali ništa sa fašističkim pozdravom, ili rimskim, ni kada smo bili u vojničkim logorima fašističke Italije, zašto bi to bili danas, kada je i onima, koje Bog nije obdario s mozgom genija jasno, da u svijetu stoje dvije snage: komunisti i antikomunisti.

Slično je i sa mnogim drugim pozdravima: BOG i HRVATI, ZA DOM SPREMINI, BOG ŽIVI, VJERA U BOGA I SELJAČKA SLOGA itd. Svako vrijeme donosi nešto novo. I teorije i taktike i odora i oružja i ustrojbeni sistem, sve se to mijenja, upotpunjuje, preobraća, prihvata i odbacuje. Možda će i opet niknuti stranke, pokreti, koji će uvesti nove popularne pozdrave. Veliki vojnički umovi uvijek su davali svoja obilježja. **Zrinski, Jelačić** itd. ostavili su tragove. Tako i ustaška era. Stalna na svijetu jeste samo promjena! Nu, naš vojnički pozdrav, kao i svih vojska na svijetu je jedan i taj se neće izmijeniti. Ima stvari koje se ne mijenjaju, a jedna od tih je već univerzalno prihvaciene vojnički pozdrav.» (**Drina**, god. XIII./1963., br. 1, Madrid, 1963., 131.-137.)•

SUTON (1941.)

*Krvavi sutan,
spuštena jedra.
Praćena otegnutom pjesmom
mornarske trube,
svilena se zastava opraća
s visinama,
pozdravljajući krvavi oblak,
i spušta se polako
k našemu moru.
O, kad će ovako
naše boje
pozdravljati visine.*

(Iz ciklusa Časovi u okovima, 1941.)

Dražen PANJKOTA

LATINICA U SLUŽBI ĆIRILICE

Dugogodišnja HTV-ova emisija *Latinica* očito plovi prema svom kraju. Emisija, koja bi trebala objektivno aktualizirati i interpretirati društvena i politička događanja u državi, zapetljala se u svojoj jednostranosti i zločestoći te tako dosegla razinu medejske kaljuže.

Bilo je već puno prigovora i rasprave na temu *Latinice*, pa i u Hrvatskom saboru, ali ona je opstala zahvaljujući nekomu komu je u interesu da se Hrvatska sustavno demonizira. Daleko od toga da hrvatskoj javnosti nije potrebna emisija koja će šibati i razotkrivati sve društvene poroke, kojima i sami svjedočimo, ali da se svi ti poroci i sva zla trpaju samo na jednu stranu, to je neobjektivno i nelogično. Ta „strana“ u *Latinici* je strogo ciljana. To su uglavnom ljudi i događaji koji su predvodili borbu Hrvata za vlastitu državu. Oni su generalno ocrnjeni kao rigidna i nacionalistička hrvatska desnica, a njihov duhovni i operativni tvorac je pokojni predsjednik **dr. Franjo Tuđman**, koji je u nizu *Latinica* izravno ili neizravno bio najviše vrijedan i osporavan. Usprkos **Latinu** i njegovim biranim sugovornicima i njihovim potvorama, nisu uspjeli poljuljati ugled i zasluge dr. Tuđmana za stvaranje hrvatske države. Ili možda baš u tim njegovim zaslugama leži odgovor na pitanje, otkud tolika mržnja i osporavanja?

Da bi se dokazalo kako je *Latinica* dosegla samo medijsko dno, kao što sam naznačio u uvodu, nije potrebno analizirati njenu dugogodišnju produkciju. Dovoljno je bilo pogledati posljednje dvije, tri emisije kako bi se razotkrio lik i djelo Denisa Latina. Jedna emisija je bila, koliko se sjećam, povodom pisma nekadašnjega zapadnoslavonskog krajiškog vođe **Veljka Džakule** „O položaju Srba u Hrvatskoj“, temeljem koje je Latin pozvao u svoju emisiju „ugrožene“ Srbe, koji ma su Hrvati razrušili kuće. Svakako, to je tema o kojoj ne treba šutjeti. Nevine ljude a stradalnike, treba jednako tretirati, bez obzira na nacionalnu pripadnost. Zlunamjeru Latina mediji će nešto kasnije razotkriti, jer je Latin u emisiju doveo stanovitoga **Duru Kresovića**, kojemu je stvarno srušena kuća negdje kod Biograda i to za vrijeme dok je on bio sudac Županijskog suda tzv. Republike Srpske Krajine u Kninu. „Ugled“ tog suca pot-

Piše:

Josip-Ljubomir BRDAR

krepljuje pismo koje on upućuje u to vrijeme **Milanu Martiću** u svrhu zataškavanja ubojstva četrdeset Hrvata u Širokoj Kuli, među kojima su i djeca i zajedno s njima srpska obitelj **Rakić**. Latin „žrtvu“ Đuru Kresovića nije javnosti predstavio u toj zločinačkoj ulozi, nego samo u ulozi hrvatske žrtve. Latin jako dobro zna da demanti u pisanim medijima ne mogu doseći moć jedne perfidne laži objavljene na televiziji. Đuro Kresović će zato za veliki dio gledateljstva ostati žrtva, a ne zločinac.

Denis Latin

Emisija o stradanju Srba i rušenju njihovih kuća bila je tek uvertira u *Latinici* koja pomoću svojih učenih sugovornika „znanstveno“ detektira te zločine, a poglavito njihove uzroke. A glavni uzrok je po njima taj „jer političke strukture u Hrvatskoj već 18 godina koketiraju s ustaštvom i afirmiraju NDH“. Ne znam, trebam li spominjati da Latinovi sugovornici ni u snu ne mogu smisliti ni Tuđmana ni Hrvatsku. Normalno da u emisiji ne postoji „druga strana“, jer je ista već davnno shvatila razinu objektivnosti Latinove emisije. Na taj način stvorena je idealna mogućnost za „znanstvene i političke“ interpretacije „stanja“ u Hrvatskoj. Posto su Tuđman i Šušak umrli, ostala je njihova „proustaška“ ostavština, ma tko drugi nego - pjevač **Marko Perković Thompson**. I eto materijala za notorne **Goldestine**, **Kajina** i druge crvene Latinove vedete, da u osobu toga hrvatskog branitelja i popularnog pjevača smjesti svu pogubnost recidiva tzv. ustaštva u Hrvatskoj.

Lišen temeljnog srama, Latin dovodi u svoju emisiju nekakvog mladića, tobožnjeg predsjednika nekakve antifašis-

tičke omladine, koji je ostavio dojam naštrebanog i instrumentaliziranog skojevca prve generacije nekakve partitske škole iz 60-ih godina prošlog stoljeća. Omladinac je „pjevao“ o nekakvim „razinama opasnosti“ za Hrvatsku. Jedna od tih „razina“ (ostale nisam zapamlio) je Katolička crkva. Bože, zar zaista još ima antifašističke omladine? Ja bih rekao: taj mladi „antifašist“ je stvarna razina Latinove *Latinice*.

Nameće se pitanje: zašto o ovom pisati? Bilo bi bolje uključiti neki drugi program i izbjegći Latina. Bilo bi bolje, kada takve emisije ne bi izazivale društvene potrese. Ali ljudi su ogorčeni, jer takve emisije svojom jednostranošću, poluistinama i lažima polariziraju i destabiliziraju državu i društvo. Dokaz tome je baš fenomen M. P. Thompson, gdje par zlonamjernih ljevičara silne stotine tisuća ljudi koji pohode njegove koncerne sumnjiče na ustaštvu, iako je i idiotu jasno da su ustaše i ustaštvo davno završena i prevladana povjesna kategorija. Emisija također vrijeda i ponižava Srbe u Hrvatskoj, jer ih se na jedan okrutan način medijski separira i nameće im se lažna uloga žrtve. *Latinica* je patogena i zbog toga jer kod jednog dijela srpskog pučanstva izmišljeno ustaštvo budi velikosrpski mit o zločinačkoj naravi Hrvata i to, umjesto integracije, potiče njihovu alienaciju i otpor integraciji. Analitičari Latinove emisije nisu se potrudili gledateljstvu predočiti, umjesto par „kazališnih“ scena ustaških kapa na neukim adolescentima, makar jednu žrtvu, ili bar kap krvi na Thompsonovim koncertima. Nisu! Zašto? Jer je nije bilo.

Zato: Zbog širenja nacionalne mržnje, iznošenjem lažnih činjenica u *Latinici*, državno odvjetništvo, trebalo bi pod hitno podnijeti kaznenu prijavu protiv Denisa Latina i njegovih suradnika. Da Latin i njegovi suradnici imaju poštenu namjeru afirmirati suživot Hrvata i Srba, koji u sebi sadrži niz elemenata što kvalificiraju jednu uljuđenu zajednicu, mogao je, da je želio, pozvati u svoju emisiju Hrvate i Srbe koji su zajedno branili i stvarali hrvatsku državu u Domovinskom ratu. No, nažalost, on je zauzeo medijsku „busiju“ kao da mu je glavni i odgovorni urednik **Savo Šrbac**.•

SJEĆANJE NA VISOČANSKE DOMOLJUBE

Mjesni odbor Visočane i Udruga ratnih veterana Hrvatski domobran iz Zadra, dana 23. kolovoza o. g. upriličili su svečanu akademiju u čast visočanskih žrtava, pod nazivom *Sjećanje na visočanske domoljube*. Podružnica HDPZ Zadar i njezin predsjednik, na poziv je nazočila ovoj svečanoj akademiji u čast hrvatskih domoljuba koji su iz ovoga malog mesta, nadomak Zadru, dali toliko mnogo žrtava u Prvome, Drugome svjetskom, te u Domovinskom ratu.

Izvođači programa bili su poznati zadarski glumci gospođa **Jasna Ančić** i gospodin **Mirko Šatalić**. Župnik Visočana **don Ivan Kevrić**, jedan od organizatora, otvorio je ovaj skup, pozdravio prisutne goste i mještane Visočana, te je u nadahnutom govoru istaknuo povijest ovog mesta, ukazujući na žrtve koje su mještani Visočana dali u Prvome i Drugom svjetskom ratu, te u Domovinskom ratu. Župnik don Ivan Kevrić istaknuo je veliko domoljublje žitelja Visočana, koji su uviyek bili skloni svojoj katoličkoj vjeri, hrvatskoj domovini, često su žrtvovali svoje živote u obrani svoje djece, svojih domova i svoje hrvatske domovine, te su u prošlome komunističkom sustavu bili zapostavljeni, proganjani, zatvarani, ali su uspjeli opstati na svojim ognjištima zahvaljujući Bogu i ljubavi prema svome domu.

Don Ivan je ukazao i na stanje u današnjemu hrvatskom društvu, istakao je i o pošast koja vlada u hrvatskom narodu, mali broj rođene djece, nestajanje čitavih sela i manjih gradova, te je pozvao hrvatske žene da više rađaju, jer će nas za 100 godina sasvim nestati. Na kraju svoga govora, koje je preko 200 mještana i gostiju, gromoglasnim pljeskom popratilo, rekao je kako imamo Hrvatsku, istaknuo veliku snagu i um našega prvog predsjednika **dr. Franje Tuđmana**, ali je dodao kako će ova naša Hrvatska biti bez Hrvata, ako se nastavi ovakva natalitetna politika, te je pozvao i hrvatsku vlast, da više vodi računa o natalitetu Hrvata, stvari uvjete za bolji i zdraviji život i pomogne mladim obiteljima.

Piše:

Prof. BRUNO ZORIĆ

Zadarski glumci pročitali su nekoliko veoma lijepih i umjetnički osmišljenih pjesama don Ivana Kevrića iz njegove zbirke "Majka", tematski okrenutih domaćem zavičaju, što su prisutni s oduševljenjem prihvatali. Nakon ovog svečanog dijela, don Ivan, voditelj ovog skupa pozvao je sve prisutne na svečani domjenak. Prije toga valja istaknuti da je

na ovoj akademiji nastupio i KUD Radovin, koji je izveo nekoliko lokalnih pjesama, odjeven u narodnu nošnju ovoga ravnokotarskog kraja, što su prisutni poslušali sa zanimanjem i gromoglasnim pljeskom nagradili izvođače.

U nedjelju 24. kolovoza u 9 sati, župnik Visočana don Ivan Kevrić predvodio je svetu misu u Visočkoj crkvi Sv. Ante, a nakon mise položeni su vijenci i zapaljene svijeće ispred spomenika visočanskim domoljubima. •

OBLJETNICA RAKOVICE

EUGEN KVATERNIK: ZA NAČELO SLOBODE I DRŽAVNE NEOVISNOSTI, A NE ZA SLJEDBENIŠTVO!

Eugen Kvaternik

U spomen na obljetnicu Rakovičkog ustanka u listopadu 1871. i pogibiju hrvatskih narodnih boraca **Eugena Kvaternika, Ante Rakijaša, Vjekoslava Bacha** i drugova, objavljujemo dio pisma, koje je Kvaternik uputio **don Mihovilu Pavlinoviću** dvije godine ranije. Čini nam se da to pismo rječito govori i o načelima, ali i o ondašnjim i o današnjim našim vododijelnicama:

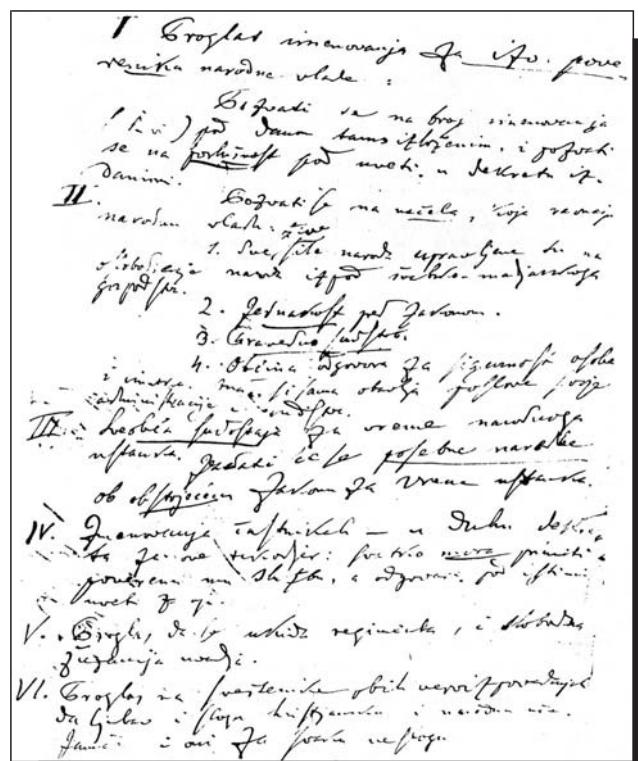
«...Ruku na serdce, preč. gdne, te izpovedajte po duši: jesu li vami priobčili bezdušni strojači *pravila* onoga noža, koji je proračunan da nam utamani narod, pravila te sramotne 'Jugoslavenske Akademije' (tobož, najvećega dobročinstva našem narodu izkazana!!) kadno su ju gradili g. 1865.-6te? Sigurno nisu! Pa itako ta pravila, koja su *duša* te Akademije, kakovi su grozni svedok opačine nad našim narodom nameravane!... Podati se podlim *sredstvom*, u ime *znanosti*, austrijskim težnjam!! **Proglasiti, da nemože biti**

rioti, jer im *akademički pečat* resi ugarska kruna, gnjetuća neskvernjeni grb Hrvata! Vidite li gospodine, da su sramotne austrijske kreature *zavremeno* se pobrinule za svaki mogući slučaj Beću koristni, a nas ubijajući! (...)

To neće više tako biti! Mi smo razvili **načelo slobodne i nezavisne Hrvatske**; pobili smo *načela* protivnih toj ideji težnjah, dosad naš narod zavadajući, da ga š njni za robstvo odhranjuju: što imade dakle težnja naroda hrvatskoga za slobodom i nezavisnostju svojom s *osobami* Star-

ti članom tobоž hrvatske Akademije *nitko*, tko nije '*neporočni austrijiskim deržavljanin!*' A znate vi, preč. gdne, da je moći postati *poročnim austrijskim deržavljanin braneći prava našega nesretnog naroda?* Kao što smo to za *vlade* tih *neporočnih austr. robovah žalibog i nas njekoliko gorko iskusili!* – A propazariv pravo nezavisnosti naše g. 1866te na korist 'ug. krune', u kakovi se sramotni tesnac staviše ti *pervi* sinovi domovine, kadno jim bude sad pravila *preinacivati*, te za *hrvatske akademike* prikrojiti '*neporočno podanstvo* pod ugarsku krunu', na što su i onako već *unapred mislili* dočišni pat-

čevića, Kvaternika ili ma koga drugog? – (...) Dobro su znali nepriatelji naši što rade, kada su težnju naroda za slobodom i nezavisnostju svojom prekrojili u *slidbeničtvu* za Starčevićianstvom, Kvaternikanstvom itd., hotjeli su time ponoviti staru igru: pojmili su svu strahotu po sebe ako bi priznali *stranku* ili *težnju* 'prava našega naroda'. *Osobe mogu umrieti, nestati ih s pozorišta delovanja, nedostojnim se izkazati pripadati svetoj stvari, izneveriti se, sve se to može sbiti: ali stvar sveta, idea, ona napreduje; jer stoje miliuni za njom.* S toga vas ja zaklinjem preč. gdne, ako vam je mila stvar vašega naroda, *nemojte pribavljati slidbenikah osobam, nego stvari narodnoj...*» (Iz pisma Eugena Kvaternika don Mihovilu Pavlinoviću, Zagreb, 22. lipnja 1869., u: Ante Palavrić – Benedikta Zelić, *Korespondencija Mihovila Pavlinovića*, Split, 1962., 108.-124.) (Prir. T. J.)

Kvaternikov koncept proglaša o imenovanju povjerenika hrvatske narodne vlade

HVALA SVIMA, KOJI SU KRIŽ NOSILI I ONDA KAD SE NIJE ZNALO NA KOJOJ SMO POSTAJI!

Razgovor s mons. dr. Milom Bogovićem, biskupom gospicko-senjskim

* Preuzvišeni gospodine biskupe, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika djeluje od osnutka samostalne Republike Hrvatske. Okuplja one koji su radi svojih političkih uvjerenja, političkoga ili oružanog otpora za neovisnu Hrvatsku bili lišeni slobode. To su bivši uznici jugoslavenskih kaznionica i zatvorenici partizanskih logora. Naša udruga od osnivanja, dakle, već punih sedamnaest godina, izdaje svoj mjesečnik, *Politički zatvorenik*, te Vas u ime svekolikog članstva naše brojne udruge molim za razgovor, koji će pobuditi svakako veliki interes naših čitatelja s obzirom da Vas iz javnih nastupa prepoznaaju kao uglednu i naglašeno domoljubnu osobu.

- Pozdravljam članstvo i čitateljstvo. Rado ću odgovoriti na Vaša pitanja.

* Jeste li imali priliku pročitati koji broj našeg časopisa? Naime, mi smo ponosni na kvalitetu tekstova našeg mjesečnika, na redovito izlaženje i svakako na financiranje koje je uglavnom od pretplate i nešto od pomoći naših simpatizera. Kompletno dosadašnje izdanje našeg mjesečnika smatramo kapitalnim djelom naše udruge i bankom podataka za buduća istraživanja, pošto su na tisućama stranica sadržana svjedočanstva o stradanju Hrvata, koja bi bila nepovratno zaboravljena i uništena, da nije bilo redovitog izlaženja našega lista.

- Politički zatvorenik pratim ali ne mogu reći da pročitam sve od korica do korica. Objavljeni su mnogi podatci, formulirane vrijedne prosudbe i našoj javnosti predočena mnoga važna svjedočanstva, pa se može reći da je PZ uvelike pridonio „spašavanju“ naše povijesti. Svakako, treba uvijek imati na umu da je PZ glasilo ljudi koji su već dokazali spremnost podnijeti žrtvu za svoj narod i za svoju domovinu. Zasluzuju kredibilitet koji drugima pripada samo kad to dokažu. Oni su to već

Razgovarao:

Alfred OBRANIĆ

dokazali. Posebno su osjetljivi na iskrivljavanja naše prošlosti i na konstrukcije propagandne i udbaške literature o komunističkom razdoblju hrvatske povijesti. Naime, naši su arhivi i knjižnice prepuni udbaške i partizanske građe i literature, gdje je istina o našoj prošlosti namjerno iskrivljavana. To znači, lažne prosudbe

Mons. dr. Mile Bogović, biskup gospicko-senjski

proširene su u tolikoj mjeri da je prijetila opasnost nepovratnog gubitka istine. PZ je mnogo pridonio da se to ne dogodi. Sada se osjeća druga opasnost: imamo mnogo valjanog gradiva, ali ono ne uspijeva doprijeti do šire javnosti. Prije smo se suočavali s teškoćama što potrebne informacije nisu bile dostupne javnosti. Danas se suočavamo s drugim teškoćama. Imamo pisanih dokumenata i brojnih svjedočanstava o partizanskim, četničkim i komunističkim zločinima, ali brojni mediji, koji su izborili jaki utjecaj na formiranje javnog mnijenja, jednostavno sve to prešućuju kao da i ne postoji. Takav postupak

može proizlaziti iz toga što nisu u stanju nositi se s novim podatcima, ili se namjerno radi po onoj: što nije u medijima, nije ga ni bilo (quod non est in scriptis, non est in mundo). Negirati prešućivanjem! Nažalost, ta metoda ima dosta uspjeha. Dakako, ono što je zabilježeno, makar ga ne koristili suvremeni mediji, ostaje zapisano i čeka svog čitatelja.

* Gospicko-senjska biskupija, kojoj ste Vi na čelu, pokriva područje koje je od svih hrvatskih krajeva imalo najburniju i najsuroviju prošlost. Spominjem 1493. godinu, bitku na Krbavskom polju, sve patnje i žrtve tijekom Osmanlijskog carstva, vrijeme Habsburga odnosno Austro-Ugarske, Napoleonova carstva, monarhističke Jugoslavije, Nezavisne Države Hrvatske, komunističke Jugoslavije i najnovija stradanja u Domovinskom ratu. Možete li za koju od spomenutih vladavina reći da je za Liku i Ličane bila država dobrote i blagostanja?

- Ja imam sjedište u Lici (Gospicu), ali kao povjesničar znam da ovaj kraj u povijesti hrvatskog naroda nije samo jedna pokrajina. On je most između hrvatskog sjevera i hrvatskog juga. Mineritoga mosta uvijek su išli za tim da miniraju Hrvatsku. Ličani, Kordunaši i Ogulinčići nisu skloni lokalnom patriotizmu. Oni svoj kraj gledaju uvijek u općehrvatskom kontekstu. Kad je ovaj kraj bio u miru i blagostanju, onda je bila najjača integracija hrvatskog prostora. Bilo je to u razvijenome srednjem vijeku, kad su ovdje stvorena djela na razini najviših dometa europske kulture. Ovdje su nastale i naše najstarije tiskare. Poslije toga dolazi najprije turska okupacija, pa vrijeme Vojne krajine. U vrijeme objiju Jugoslaviju umnažale su se napetosti i sukobljavanja, a za vrijeme NDH teško se može govoriti o nekom povoljnem vremenu, jer je to bilo ratno vrijeme. Na ovim prostorima ratni strojevi uvijek su najjače razarali i tresli.

* Protiv uspostave NDH 1941.godine i protiv osamostaljenja Republike Hrvatske 1991. ustalo je srpsko stanovništvo u etnički miješanim krajevima, pa tako i ovdje u Lici. No, ipak ima razlike: u vrijeme Drugoga svjetskog rata protivnici su nam bili Talijani, četnici i partizani, dakle i jedan dio hrvatskog naroda. Sada, u Domovinskom ratu, izostali su Talijani, no bili su četnici i JNA kao sljednici partizana, ali sada bez Hrvata. Kako to komentirate?

* Budući da nismo devet stoljeća imali samostalnu državu, nego smo bili u sastavu stranih dinastija i vlasti, jasno je da u takvim okolnostima vlastodršci nisu blagonačlano gledali na ideju samostalne hrvatske države. Možemo reći da je ta ideja uvijek bila kriminalizirana. Imamo poznatih slučajeva iz vremena stare Monarhije (Bečko Novo Mjesto 1671. i Rakovica 200 godina poslije). Posebno je ta ideja kriminalizirana u obje Jugoslavije i u Drugome svjetskom ratu. Ako poznate Novakovu knjigu „Magnum crimen“ (Veliki zločin), možete pratiti tu kriminalizaciju od početka dvadesetog stoljeća. Novak u taj „crimen“ neprestano uvlači i Katoličku crkvu. Ona je pridonijela da taj „crimen“ preraste u ratu u „Magnum crimen“. Nije slučajno ta knjiga objavljena u Beogradu kao prethodnica napada na ideju hrvatske samostalne države. To je podloga koju su kao svoju prihvatali masoni, komunisti i velikosrbi, a paktirali su s njome i drugi kojima bi smetala samostalna hrvatska država. Kada se to shvati, onda je lako shvatiti tko se i zašto suprotstavlja (i suprotstavlja i danas) ideji i stvarnosti samostalne hrvatske države. Ona nije ni od stranih sila bila lako prihvatljiva. Nametnula im se silom prilika u ratu, ali je za to svojim instrumentarijem (sudovima) nastoje vratiti na za njih prihvatljive mjere. „Zločinački pothvat“ Haškog tužiteljstva jedan je od efikasnijih načina kriminalizacija ideje (i ostvarenja!) države Hrvatske. Za takvu terminologiju Tužiteljstva nije trebalo tražiti izvore daleko od nas. Žalosno je da je ono u tome prepoznao pomoć u svojim planovima.

* Bili smo akteri i svjedoci stvaranja neovisne Hrvatske. Mislim da su ratne operacije bile najdelikatnije upravo na području Like. Mi stanovnici sjeverne

Biskup Bogović u Karlobagu, 4. studenoga 2006.

Hrvatske strepili smo tih dana, hoće li se izdržati i održati na tome ogromnom prostoru bez dovoljnog broja ljudi i sa skromnom ratnom opremom naših branitelja. Kako danas, s dovoljne vremenske distance, ocjenjujete tadašnju situaciju i možete li spomenuti najzaslužnije Ličane?

- Sa strateškog gledišta jasno je zašto je neprijatelj udarao po ovim prostorima. Kako rekoh, u Lici se stvaraju i ruše preduvjeti za integriranu Hrvatsku. Zato su u Domovinskom ratu mnogi iz cijele Hrvatske dolazili ovamo, braniti ne samo Liku, nego i Hrvatsku. S druge strane, oni koji su nas ovdje napadali, nije im cilj bio ugrožavati samo ovaj prostor, nego cijelu hrvatsku državu. Ne smije se zaboraviti da se jedno vrijeme iz Zagreba u Split - i obratno - nije moglo proći bez korištenja trajekta. Kad gledam sada u ta prošla ratna vremena, teško mi je obrazložiti onu nadu koju smo svi imali te odsutnost straha i pored velike ugroženosti. Dobro je rekao kardinal Kuharić, da je slobodna Hrvatska pravo čudo Božje. I po ne znam koji put obistinjuje se ona Matoševa „i dok je srca...!“ A srca je bilo!

Tko je najzaslužniji, teško je s mojih pozicija i moje spoznaje reći. S druge strane, došla su ponovno neka čudna vremena, da nisi siguran jesи li čovjeku dobro učinio ako ga pohvališ da se istaknuo u Domovinskom ratu.

* Svi su zapazili, da se 27. srpnja ove godine u Srbu okupila skupina ljudi, koji su proslavljali «dan početka otpora fašizmu», što je u našoj državi već obilježeno i proslavljeno prije mjesec dana, 22. lipnja 2008. Što bi to trebalo značiti? Znači li to da nazočni Pupovac, Milanović, Uzelac, Radoš i ostali ne priznaju praznike Republike Hrvatske, države u kojoj obnašaju visoke državne dužnosti i za to su nagrađeni visokim primanjima iz državnog proračuna? Možete li za naše čitatelje reći, što se to stvarno događalo koncem srpnja 1941. u Srbu i okolici, kako bismo bez ikakvih rezervi saznali što se to ove godine proslavljalo?

- Mislim da se i to sudjelovanje skupina i pojedinaca treba promatrati u okviru onih postavki o kriminalizaciji ideje hrvatske države. Sudionici će reći da je to točno samo ukoliko se misli na onu državu koja je proglašena 1941. Nije teško učiti kako se i najčišće domoljublje napada i povezuje ga se s ustašama. Nadali smo se da će doći vrijeme kad će zlo djelo biti jednako zlo, bez obzira na to je li ga učinio ustaša ili partizan, da ćemo dobro djelo moći prepoznati i priznati kada ga učini partizan ili ustaša. A što se tiče kršćanstva, mislim da ćemo pred Bogom odgovarati, i Pravoslavna i Katolička crkva, što smo se pre malo trsili da na ovim prostorima naše kršćanstvo prevlada nacional-

na i politička suprotstavljanja. Okupljanje u Srbu 27. srpnja jest puhanje u onu trubu kojom se 1941. krenulo u istrjebljenje katolika i Hrvata u lapačkome kraju. Jasno je da toga nisu bili svjesni svi sudionici nedavnog skupa, ali nemamo pravo pretpostaviti da **Milanović, Pupovac, Uzelac** nisu znali što se dogodilo tih dana 1941. godine. Sačuvaj nas, Bože, od antifašizma iz Srbija od 27. srpnja, i onoga 1941. i onoga 2008.! Jedino je to pozitivno da će mnogi sada lakše spoznati što sve uključuje riječ antifašizam u govoru naših «antifašista». Možda još treba proći vremena da Srbi i Hrvati, pravoslavci i katolici, shvate kako im je mnogo bolje, za njih i za njihove potomke, tražiti puteve približavanja i suživota, a ne raspoređivati se u stare rovove i proizvoditi neprijatelje. Od članova Vlade i čelnika najjače oporbene stranke imamo pravo očekivati da su to vrijeme već iskoristili.

* **Naša udruga koju čini članstvo vremešnih ljudi, prikuplja gradu u traženju objektivne istine, koja bi nakon znanstvene obrade trebala postati povijesna istina i kao takova trajna svojina hrvatskog naroda. Stradanja Hrvata nakon završetka Drugoga svjetskog rata imala su razmjere genocida, osobito ovdje u Lici. O tome se u vrijeme komunističke Jugoslavije nije smjelo govoriti, bilo je čak kažnjivo. Nažalost, u neovisnoj Republici Hrvatskoj nije se također puno učinilo i to samo zato jer u proteklih 17 godina nije bilo političke volje, pa niti jedna vlada nije osigurala novac, da se taj posao znanstveno i profesionalno obavi. Kao što vidite, istraživanje i obilježavanje hrvatskih stratišta ovisi o nekoliko udruga i savjesnih pojedinaca, uz minimalnu potporu države. Može li se očekivati, da bi izgradnja Vašeg životnog djela Crkve hrvatskih mučenika na Udbini mogla pokrenuti sustavno istraživanje stradanja hrvatskog naroda?**

- Pokopati stradale uvijek je bila sveta zadaća u svim civilizacijama. Sjećamo se slučaja **Sofoklove Antigone** iz grčke književnosti i **Tobije** iz Staroga zavjeta, koji su se izložili velikim nevoljama kad su pokapali pokojne. Pred tom zadaćom prestaju sve ljudske razlike. Mnogo je naših ljudi ostalo nepokopano, jer im njihovi mučitelji nisu ni priznavali ljudska pra-

va. Pred ovim naraštajem stoji zadaća da ih nađe i pokopa. Ja ne bih rekao da u tom smislu vlast nije ništa učinila, ali svakako bi trebalo učiniti više. Opet se susrećemo s gore spomenutom našom podjelom, po kojoj ni pokojni nemaju ista prava. Trebamo raditi tako da se odnos prema ljudskim žrtvama još više humanizira (i pokršćani).

Projektom Crkve hrvatskih mučenika želimo promotriti svoju prošlost pod jednim određenim gledištem. Želimo da se uspostavi takav sustav vrijednosti u kojem će biti veći onaj koji je učinio više za svoga brata (obitelj, selo, grad, narod, domovinu, Crkvu), a napose ako je u tom radu morao mnogo žrtvovati, pa i vlastiti život. Njima su veoma blizu nevine žrtve, tj. oni koji su stradali ne zbog svoje zloće nego zbog zloće mučitelja. Za PZ sam već dao jedan intervju. Projekt CHM također je povezan s PZ i s Vašom udrugom. Naiime, moj prvi suradnik na ovom projektu je **Ive Vukić**, koji je također suradnik PZ-a i član Vaše udruge. Projekt je, bez sumnje, stavljen na zdrave korijene i temelje te može širiti grane na sve strane. Nedavno sam razgovarao s nekim braniteljskim udrugama o mogućnosti da se na padini od Crkve hrvatskih mučenika prema Krbavskom polju, kuda će ići križni put, smjesti grobnice svih stradalih na raznim našim stratištima. To bi se moglo podijeliti na 14 (koliko ima postaja!). Na taj način, mislim, i mi bismo – bar simbolički – pokopali svoje mrtve. Što nam je i zadaća. O tome bi još trebalo razmišljati. Možda ima još neki bolji prijedlog?

* **Hrvatska biskupska konferencija šalje povremeno kritičke poruke svakoj aktualnoj vlasti, priređuju se masovni skupovi, povodom blagdana i obiljetnica zagrmi se s propovjedaonica. Međutim, stoji li ocjena da je Crkva u vrijeme komunizma – kada je bila progonjena – bila bliža narodu i čovjeku pojedincu nego danas?**

- Neki odnosi u našem društvu izmjenjeni su nakon uspostave samostalne države, odnosno nakon pada komunizma. Uvijek se promjenom okolnosti nečemu šteti a nečemu koristi. U prva tri stoljeća kršćanstva, Crkva je bila uglavnom progonjena. Može se reći da je tada kršćanin bio otežan pristup u gornje slojeve društva, a također je iz tih slojeva bio otežan put u kršćanstvo. Sama kršćanska zajednica bila je čvršće povezana; kršćani su bili češće u prilici da hrabro svjedoče za svoje uvjerenje. Članstvo je uglavnom bilo iz siromašnih slojeva. Kada je kršćanstvo dobilo slobodu, odnosno kad je ono postalo jedina dopuštena religija, nije se tražila ni žrtva a još manje junaštvo da se netko prizna kršćaninom. Sloboda je pak ozračje u kojem se sve pozitivno može nesmetano razvijati. Tako nastaju veliki pokreti u Crkvi (redovništvo), javljaju se veliki teolozi, uvode se liturgijske reforme koje su i danas mjerodavne. Cijelo društvo dobilo je kršćanski pečat. No, time se pojavila opasnost da se kršćanstvo izvana odglumi bez unutarnjeg suživljavanja s njime.

Ta logika prisutna je i danas, samo ne u jednakim razmjerima. Danas se može odglumiti po potrebi ne samo kršćanina, nego i pripadnika raznih stranaka i grupacija samo radi toga i samo onda kada to služi osobnom probitku. Ljudi smatraju da i nije potrebno biti vezan jednim životnim stavom. Zavladala je „diktatura relativnosti“. No, postoji većina naroda koji se tom „pogodnosti“ ne žele koristiti, niti sebi taj luksuz mogu priuštiti. To je onaj narod koji je od 1945. pa do 1991. s mnogo teškoća svjedočio svoju pripadnost Crkvi i hrvatskom narodu. To je onaj narod koji i danas dolazi npr. u Vukovar i Udbinu, ne odigrati jednu političku igru ili glumu, nego to osjeća svojom unutarnjom potrebom iagnućem. On se rado priključi križnom putu od mjeseta stradanja na Krbavskom polju, i po kiši i po blatu, prema gradilištu Crkve hrvatskih mučenika, gdje će se uključiti visoki „dužnosnici i dostojsvenici“. Taj narod treba biti naša prva briga. Tomu se narodu neki političari okreću samo prije izbora (da bi se poslije okrenuli prema Bruxellesu!). Crkva treba biti uvijek s njime i uz njega.

* **Svjedoci smo da svaka humanitarna akcija, koja je dobro organizirana uspijeva. Znamo, da je natalitet najveći nacionalni problem i pitanje našeg opstanka. Zašto Crkva ne bi bila nositelj jedne dugoročne akcije i osnovala fond za siromašne roditelje?**

- To je akcija koju treba na sebe preuzeti država. Crkva može takve inicijative poticati i djelomično voditi, ali ne može svu socijalnu problematiku preuzeti na sebe.

* **Percepcija iseljene Hrvatske je često pogrešna, pošto je uvriježeno mišljenje, da su svi naši u inozemstvu uspjeli, a mi ih očekujemo da se vrate s vrećom novaca. Mislim da bi se mnogi koji nisu bogati, ali su pošteni i marljivi ljudi, vratili u domovinu, kad bi im se pomoglo na prvom koraku, u Lici na pr. dodjelom zemljišta. Što Vi mislite?**

- Moje mišljenje u tome ne znači neki doprinos rješenju pitanja. Drago mi je da ste na ovaj način postavili pitanje, jer se ono tako uopće nije postavljalo. Obično se govorio o ljudima koji su se obogatili, pa da to bogatstvo sliju u državu Hrvatsku.

Ljudi koji dođu ovamo s tim osobinama ubrzo osjećaju da im je ovdje tijesno. Svakako bi trebalo naći mogućnosti kako bismo se okoristili zemljom koja kraj nas čeka neobrađena. Svakim je danom nje sve više. Nedavno se nisam uspio kroz šikarje i divlju travu probiti do njiva na kojima sam plužio i napasao stado. Takvih neprohodnih prostora ima u nas sve više i razumljivo je da nam je sve tješnje. Sjećam se da sam 2001. godine na otoku Tasmaniji (Australija) našao jednoga Krievopućanina koji je 1945. otišao i nije se nikomu javljaо, niti je tko njemu iz zavi-

Ijanje na načelima održivog razvoja treba znanja i nacionalne odgovornosti. Bojite li se, da bi razvoj Like zbog toga mogao krenuti pogrešnim smjerom?

- Dobar je strah kome ga Bog dade! Onaj drugi može biti i opasan. Područje naše Gospičko-senjske biskupije dobivat će u gospodarstvenom smislu sve više na važnosti i vrijednosti. Na ovim prostorima imamo more i kopno, jezera i rijeke, polja i šume, brda (planine) i ravnice. Sve je to još nezaglađeno, a to znači veoma privlačno s mnogih gledišta. U današnjoj tržišnoj ekonomiji, kada se lovi brza osobna zarada, opasno je da neki za dobru zaradu puste zagađivače u ovaj prostor. Onda će svemu padati vrijednost. Nedavno sam čuo kako Coca-Cola nudi pomoć za ispitivanje čistoće rijeke Gacke. Kako bi rekao Homer: „Bojim se Danajca i kad darove nose!“

* **Svojim djelovanjem i nastupima predstavili ste se javnosti kao nekonvencionalna osoba. Sada Vam u službu dolazi bivši vojni kancelar don Andelko Kaćunko, također poznat po nekonvencionalnim nastupima. Hoće li sinergija don Kaćunka i Vas utjecati da Gospičko-senjska biskupija u javnosti bude najatraktivnija?**

- Smatram da smo dolaskom **don Andelka Kaćunka**, u ovoj našoj nestaći svećenika, dobili jednu novu snagu. Vjerujem također da njegov dolazak ne znači samo jačanje biskupijske „nekonvencionalnosti“, nego u prvom redu jačanje crkvenog zajedništva na ovim prostorima koji su između hrvatskog sjevera i juga. Posebno mislim da će Kaćunkov dolazak pripomoci da solidno pripremimo desetu obljetnicu osnutka Biskupije (2000.-2010.)

* **Preuzvišeni gospodine biskupe, zahvaljujem Vam u ime bivših hrvatskih političkih uznika na ovome razgovoru.**

- Zahvaljujem i ja Vama što ste mi dali priliku da ovim putem pozdravim vaše čitateljstvo i ujedno zahvalim svima onima koji su u nenaklono vrijeme znali ponijeti križ „cijele jedne nacije“, kako bi rekao Matoš. Neka nikakvo nerazumijevanje ne umanji vaš ponos što ste taj križ prihvatali i nosili u vrijeme kada se nije znalo na kojoj smo postaji. •

Biskup Bogović na Trsatu,
11. ožujka 2007.

čaja pisao. Vodi se kao nestali. Nije se javljaо u poraću da nikomu ne smeta (veza s neprijateljima!), a poslije se nije javljaо, jer je ostao siromah pa nije nikomu mogao pomagati. Predviđao je kako bi njegovi reagirali kada otvore pismo puno čežnje i boli za zavičajem, ali bez dolara. Mi imamo jednu od bolje organiziranih inozemnih pastvi i vjerujem da bi šira akcija tog smisla mogla donijeti ploda, iako se tim putem ne može računati na naš demografski oporavak.

* **Iseljavanje i ratovi tijekom čitave novije povijesti učinili su da je Lika danas prostranstvo bez dovoljnog broja stanovnika. U ekološkom smislu Lika je sačuvani prirodni rezervat, što u današnjem zagadenom svijetu predstavlja neprocjenjivo bogatstvo. Za uprav-**

ŠESTA IZBORNA SKUPŠTINA HDPZ PODRUŽNICE GOSPIĆ

U subotu, 27. rujna 2008. u dvorani Caritasa u Gospiću (u bivšoj zgradi Biskupije) održana je Šesta izborna skupština HDPZ Podružnice Gospić. Od 65 članova, sjednici je nazočilo njih dvadeset sedmoro. Predsjednik Središnjice gospodin **Alfred Obranić** zbog ranije ugovorenih poslova nije mogao nazočiti, pa ga je zamijenio podpredsjednik, g. **Slavko Meštrović**. Jednoglasno je izabранo radno predsjedništvo u čijem su sastavu bili **dr. vet. Mile Grošpić, Vlado Dasović i Ivan Sertić**, Odbor za izbor čelnštva u kojem su bili **prof. dr. Mandica Manja Kovačević, Tomislav Šojat, Nikola Ugarković, Ivan Pavelić i Marija Baburić**, za zapisničarku **Marija Vukić** i ovjerovitelje zapisnika **Olga Asić i Marija Rukavina**.

U pozdravnoj besjeti gospodin Slavko Meštrović rekao je: "Mi smo kao članovi Udruge ostvarili svoja socijalna i zakonska prava, ali mi nismo robijali da bismo stekli materijalna dobra! Bit našeg robianja je bila ideja stvaranja stabilne, pravne i nezavisne Hrvatske. Zato sada trebamo dalje raditi na istraživanju lokacija stradanja i obilježavanju brojnih stratišta Hrvata, stradalnika nakon završetka Drugoga svjetskog rata. Možda je došlo vrijeme da nikada više ne bude političkih zatvorenika i da se ugase ovakve udruge. No, možda s druge strane i ne bi bilo dobro da se ugase, jer netko mora i dalje svjedočiti o zločinima počinjenim između ratova i nakon Drugog svjetskog rata".

Potom je predsjednik HDPZ Podružnice Gospić Ivan Vukić podnio izvještaj o radu Podružnice u proteklom mandatu:

«Poštovani gosti, draga braćo i sestre! Od prošle izborne skupštine manje nas je za 49 članova. Od 114 članova umrlo je 35, a zbog neaktivnosti i neplaćanja članarine po Pravilima Podružnice prestalo je članstvo za četrnaestoricu. Tako nas sada u Podružnici ima 65, od čega redovnih 39, pridruženih 23 i dragovoljnih 3 člana.

Piše:

Ivan Vukić

Projekt starosne dobi redovnih članova je **81**, pridruženih **67** i dragovoljnih **70** godina. Prosječna starost svih je **76** godina. To je, kako vidite, poodmakla dob, pa je za pretpostaviti da će se nakon isteka idućeg mandata ugasiti naša Podružnica.

Poslujemo bez gubitaka, o čemu će vas detaljnije upoznati tajnica i blagajnica Podružnice. Financiramo se od članarine, koju nažalost svi članovi ne plaćaju, te od novčane potpore grada Gospića i Ličko-senjske županije. Dio troškova, koji se odnose na telefonske usluge i putne troškove snosi moja obitelj. Za istraživački rad i obilježavanje stratišta i grobišta pogibijenih Hrvata, **Nikola Pleša**, hrvatski dolnjub iz Calgarija dao je novčanu pomoć od 5.000,00 CAD. Pomogli su nam novčanom potporom još Ujedinjeni Kanadski Hrvati iz Vancouvera, Društvo Hrvata Like iz Toronto, **Ljerka Čorak** iz Vancouvera i **Mile Dominis** iz SAD.

Značajnije djelatnosti Podružnice u proteklom mandatu su, redom: sudjelovanje na obilježavanju dana hrvatskih političkih uznika 30. travnja 2004. u Modrušu; posjetili smo 28. travnja i 4. prosinca 2004. najstarijega živućeg fratra kapucina u Kapucinskom samostanu u Karlobagu, našeg člana **fra Iliju Boraku**; u Gospiću je 4. travnja 2005. hrvatska politička uznica gospođa Kaja Pereković vrlo uspješno predstavila svoju knjigu "Naše robijanje"; postavili smo 5. travnja 2005. spomen ploče Gospićkim žrtvama na ogradni zid groblja i na kosturnicu u groblju; sudjelovali smo 30. travnja 2005. u obilježavanju Dana hrvatskih političkih uznika u Vrbovcu; sudjelovali smo u obilježavanju bleiburških žrtava 14. svibnja 2005.; priredili smo 12. srpnja 2005. predstavljanje knjige povjesničara **dr. Josipa Jurčevića BLEIBURG jugoslavenski poratni zločini nad Hrvatima**; posjetili smo 20. rujna

2005. s povjesničarom Josipom Jurčevićem u kaznionici u Lepoglavi gospodina **Tihomira Oreškovića**; priredili smo 1. studenog 2005. predstavljanje knjige "Čuvari bleiburške uspomene" i "Bleiburg memento" autora **Bože Vukušića** (u predstavljanju su sudjelovali Bože Vukušić, gospodin **Vladimir Fuček** i naša članica **prof. Manja Kovačević**); posjetili smo 12. prosinca 2005. generala **Mirka Norca** u kaznionici u Glini; priredili smo 7. veljače 2006. predstavljanje knjiga **Zdravka Tomca** "Predsjednik protiv predsjednika" i "Ponoćne misli"; priredili smo 16. ožujka 2006. predstavljanje knjige "Medački džep-Istina i manipulacije" (u predstavljanju su sudjelovali autor **M. Medimorec, I. Mrduljaš i Miroslav Tuđman**); priredili smo 4. travnja 2006. predstavljanje knjige "Partizanska i komunistička represija i zločini u Hrvatskoj 1944.-1946.", skupine autora. Knjigu su predstavili gospoda **Artuković, Rupić, Pojić i Dizdar**: postavili smo i blagoslovili križ uz spomen-ploču na ogradnom zidu groblja 4. travnja 2006. Blagoslov križa obavio je pokojni naš član **vlč. Josip Kapš**; izvještajnu skupštinu održali smo 17. travnja 2004.; sudjelovali smo u obilježavanju bleiburških žrtava 14. svibnja 2006.; održali smo 23. studenog 2006 besjedište na temu "Tko progoni hrvatske branitelje" Sudjelovali su gospoda **Beljo, Mišetić, Ana Tomljenović, Kardoš i Krpina**; služena je misa zadušnica u katedrali N.B.D.M. 4. travnja 2007. za Gospićke žrtve, a potom je održano moljenje ispred spomen ploče na ogradnom zidu groblja, zapaljene su svijeće i položeno cvijeće; služena je misa zadušnica u katedrali N.B.D.M. za Gospićke žrtve 4. travnja 2008.. Misu je predvodio gospođa župnik pop **Ante Luketić**, a potom smo u povorki s upaljenim svijećama, moljenjem krunice krenuli od katedrale do groblja, putem kojim su vodili sužnje na strijeljanje i vješanje. Pop Ante Luketić predvodio je povorku i molitvu ispred spomen ploče na ogradnom

zidu groblja, na malom grobu žrtava u groblju i na grobu sestre **Žarke Ivasić**. Zapalili smo svijeće i položili cvijeće; sudjelovali smo u obilježavanju dana hrvatskih političkih uznika 30. travnja 2008. u Krku; redovito sudjelujemo u obilježavanju raznih obljetnica koje organiziraju grad Gospić, Ličko-senjska županija i udruge iz Grada i Županije. Istražujemo žrtve jugopartizanskog i srbokomunističkog zločina u ratnim i poratnim godinama; u glasilu **Politički zatvorenik** objavljujemo svjedočenja o jugopartizanskim i srbokomunističkim zločinima ti-

Osiku, Budaku, Mušaluku, Ljubovu, Korenici, Udbini, Bilaju, Ribniku, Medku, Lovincu, Svetom Roku, Ričicama, Gračacu, Prezidu, Boričevcu, Brotnji, Lapcu, Karlobagu, Perušiću, Ličkom Lešću, Otočcu, Brinju, Senju i na cijelom putu povlačenja od Gospića preko Senja do Italije i Bleiburga u Austriji. Jednom riječju u cijeloj našoj Županiji i šire.

Najveći dio stratišta i grobišta ostat će neistražen i neobilježen. Utrkuju se s vremenom i tu trku gubimo. Svjedoka tih tragičnih događaja sve je manje, jer su to sada ljudi u poodmaklom godinama. Iz po-

nije našeg glasila "*Politički zatvorenik*", jedine prave vrednote HDPZ-a, mogao bih reći da smo potpuno zatajili.

Nije mi jasno i neće mi ni biti, da se naša udruga nije mogla nametnuti, da se na državnoj razini, pločama od nehrđajućeg lima, obilježe stratišta i grobišta, dok se ne stvore uvjeti i to se na dostojsveniji način uradi.

Obratio sam se Središnjici s prijedlogom da se stratišta i grobišta obilježe unificiranim i numeriranim pločicama od nehrđajućeg lima. Na specijalnim kartama obilježilo bi se stratište i grobište

brojem s pločice, a u katalog bi bili pod brojem s pločice uneseni svi poznati podaci o stratištu i grobištu. Podružnice bi bdjele da se pločice ne uklone, a ako do toga dođe, da ih zamjeni novim. Nažalost, na ovaj prijedlog nisam dobio ni odgovor, a to je u skladu s gore opisanim stanjem.

Što nismo uradili mi, odradjuju u korist svoje ideologije vrlo dobro **Fumić, Mesić**, otac i sin **Goldstein** i drugi, te neskloni nam mediji. Dežurni nadzornici za upokoravanje Hrvatske u pravilnim vremenskim razmacima obruše se preko tiska i elektronskih medija optužujući Hrvate za genocidnost i rasizam, te da još nismo

shvatili svoju zloču i zločinstva i ispričali se za navodno počinjene zločine. Prokušana je to metoda. Optuži, da ne budeš optužen. Nakana im je slomiti Liku sa svojim središtem Gospićem, kralješnicu Hrvatske, sponu između sjevera i juga zemlje, pa će po onoj "podijeli pa vladaj" zavaditi Hrvate i pretvoriti ih u novo globalizacijsko roblje.

Poštovani! Međuljudski odnosi u Podružnici su dobri, nismo reagirali na ispade pojedinaca u nakani da izbjegnemo pri-

Sa skupštine - predstavnik Središnjice g. Slavko Meštrović

je kom rata i porača. Predsjednik Središnjice HDPZ **Alfred Obranić**, **Ivica Franjić** i ja 13. kolovoza 2008. obišli smo stratišta i grobišta na Balatinu u Ličkom Osiku, na željezničkoj postaji u Ličkom Osiku i u Mušaluku, s nakanom da se ta mjesta obilježe primjerenim spomen obilježjima.

Poštovani! Šume i šikare prekrivaju stratišta i skupna grobišta u Jasikovcu, Imovini, Divoselu, Širokoj Kuli, Smiljanu, Bužimu, Trnovcu, Pazarištu, Ličkom

vijesti znamo da ono što nije zapisano, nije se ni dogodilo. Naša udruga, HDPZ, morala je biti moralna vertikala društva. Morala je, a nije. Nije se trebala vezati za nijednu političku stranku. Robijali smo i borili se za Hrvatsku iz idealističkih pobuda, a ne za povlastice. Nažalost, tu obvezu nismo ispunili. Političari su nas iskoristili, pa potom odbacili. Druga naša obveza je bila istraživanje i obilježavanje mjesta stradanja Hrvata-žrtava jugopartizanskog i srbokomunističkog zločina. Ni tu zadaću nismo posve dobro odradili i da

jepore i svađu. Financijsko stanje je podnošljivo, kao što je i opće stanje primjereno. Podružnicu predajem novom predsjedniku u dobrom stanju s iskrenom željom da bude uspješniji od mene. Izražavam vama svima zahvalnost. Ne ljutim se ni na one koji su mogli pripomoći više, a nisu. Svima još jednom velika i topla hvala!»

Skupština, kojoj je predsjedao dr. vet. Mile Grošpić, protekla je u mirnom, ležernom tonu. Da se ne ugasi Podružnica, bivše čelništvo prihvatiло je kandidaturu. Jednoglasno su izabrani: Ivan Vukić, predsjednik, prof. dr. Manja Kovačević, dopredsjednica, dr. vet. Mile Grošpić, dopredsjednik, te Marija Vukić, tajnica i blagajnica. **Upravni odbor** čine: dr. vet. Mile Grošpić, predsjednik, prof. dr. Mandica Manja Kovačević, Tomislav Javor, Nikola Milković, Marija Vukić, Ivan Vukić, a **Nadzorni odbor**: Nikola Mraović, predsjednik, Nikola Pejnović i Ivan Pavelić.

Na kraju rada 6. izborne skupštine na trenutak je "zaiskrilo", kada je predsjednik Ogranka Brinje, **Vladimir Dasović**, predbacio Ivanu Vukiću da je predsjednik HDPZ na županijskoj razini, te kada piše o hrvatskim žrtvama, treba posvetiti pažnju i brinjskim, a ne samo gospičkim žrtvama. Vukić mu je odgovorio da je u Gospicu bio sabirni logor u koji su doveli sužnje iz cijele Nezavisne Države Hrvatske. Pod pojmom **Gospičke žrtve** ne misli se na stanovnike Gospića, već na sve dovedene sužnje koje su jugopartizani i srkokomunisti u Gospicu pobili ili osudili na zatvorske kazne. Nažalost, u Gospicu je skončao i veliki broj Brinjaka. Nitko iz Brinja nije dao svjedočenje o brinjskim žrtvama. Vukić je naglasio da je svjedočenje o žrtvi i žrtvama bio uvjet pod kojim je prihvatio predsjedničku dužnost na prošloj izbornoj skupštini. Taj uvjet je bio prihvacen. Ponovno je pozvao Brinjake i ostale članove da svjedoče. Zamolio ih je da ne odnesu u grob svoja sjećanja, a gospodina Dasovića da konačno organizira sastanak Ogranka i na njega pozove čelništvo Podružnice, jer prijepori nastaju kada izostane dijalog. •

ŠESTA REDOVNA IZBORNNA SKUPŠTINA KOPRIVNIČKE PODRUŽNICE

Dne 12. rujna 2008 . u nazočnosti četrdesetak članova održana je 6. redovna izborna skupština Podružnice Koprivnica. Na skupšini su podnesena izvješća o radu upravnih tijela podružnice, financijsko izvješće te izvješće o brojnom stanju. Sva su izvješća jednoglasno prihvaćena. Poslije pozdrava gostiju (nažalost, ni ove godine nije bilo nikoga iz središnjice) prišlo se predlaganju i izboru novog vodstva naše podružnice i izboru izaslanika za sljedeći opći sabor HDPZ-a.

U Upravni su odbor izabrani: **Pero Katić** (predsjednik), **Slavica Hantke** (zam-

jenik predsjednika) te **Ivan Turk, Dragutin Marković i Marija Horvat**, a u Nadzorni odbor: **Stjepan Zadravec** (predsjednik) i **Katarina Šćetinec te Berta Rujnić**. Našu će podružnicu na općem saboru zastupati Pero Katić, Slavica Hantke, Ivan Turk, Dragutin Marković, Katarina Šćetinac i Stjepan Zadravec. Na kraju sjednice usvojen je program rada te plan prihoda i rashoda podružnice za 2009., a potom je nastavljeno druženje članova uz prigodni domjenak. •

Crkva sv. Ane u Koprivnici

ODRŽANA III. IZBORNA SKUPŠTINA PODRUŽNICE KISELJAK

U zgradi općine Kiseljak, 6.rujna 2008.god. održana je III. Izborna Skupština na Podružnici Kiseljak. Predsjednik **Branislav Tvrtković** otvorio je Skupštinu, pozdravio sve nazočne, zaželio svima ugodan dan u Kiseljaku i uspješan rad. Na samom početku Predsjednik je pozdravio uvažene goste:

- gospodina **Želimira Crnogorca**, predsjednika Saveza udruga bivših političkih uznika i žrtava komunizma Bosne i Hercegovine

- gospodina **Jozu Radoša**, predsjednika HDPZ-a Hercegovine

- gospodina **Ivu Miru Jovića**, zastupnika u državnom parlamentu BiH

- gospodina **Mladena Mišurića Ramljaka**, načelnika općine Kiseljak

- gospodina **Josipa Kvasinu**, predsjednika HDZ Kiseljak i dr

Nakon pozdrava gostiju odsvirana je himna "Lijepa naša". Potom je predsjednik pozvao nazočne da minutom šutnje odaju počast preminulim članovima naše udruge, kao i svim onima koji su položili svoje životne za Domovinu Hrvatsku.

Prema Poslovniku, predsjednik je predložio radno predsjedništvo: za predsjednika **Predraga Markovića**, a za članove predsjedništva **Matu Tolu i Branka Puljića**. Potom su predložena radna tijela Skupštine, a predsjedatelj je zatražio potvrdu glasovanjem Skupštine o predloženim radnim tijelima, dnevnom redu i poslovniku. Navedene prijedloge Skupština je jednoglasno prihvatala.

Na redu su bili pozdravni govori gostiju. Za riječ su se javili gospoda Ž. Crnogorac, J. Radoš, M. Jović, **Bogomir Barbić**, predsjednik HDZ Fojnica, te M. Mi-

šurić Ramljak. Svi su oni biranim riječima pozdravili skupštinu i zaželjeli uspješan rad. Skupština je nagradila dugotrajnim pljeskom Načelnika općine Kiseljak gosp. Mladena Mišurića Ramljaka koji je obećao da će i ubuduće, kao i do sada, potpomagati našu udrugu, s kojom izvrsno surađuje.

Potom se prešlo na 5. i 6. Točku Dnevnog reda: izvješće predsjednika udruge gosp. **Branislava Tvrtkovića** i izvješće Nadzornog odbora gosp. Marija Kvasine. Skupština je oba jednoglasno usvojila.

U ime Izborne komisije gđa Jelkica Barišić podnjela je sljedeći pismeni prijedlog za Upravni odbor, za predsjednika Mario Kvasina, za dopredsjednika Branislav Tvrtković, za tajnika Predrag Marković, za članove Upravnog odbora: Manda Matić, Mato Tolo i **Stjepan Mrnjavac**. Za Nadzorni odbor: **Vladimir Vučić**, **Mato Grubešić** i **Mato Udovičić**. Nazočnima na Skupštini priopćeni su prijedlozi i zatraženo mišljenje o pojedinim kandidatima. Kako nije bilo nikakvih primjedbi, Skupština je prijedlog za Upravni odbor i Nadzorni odbor jednoglasno usvojila.

Zatim se prešlo na 8.točku Dnevnog reda. Predsjedatelj je tražio od skupštine davanje razrješnice dosadašnjim tijelima udruge, što je skupština i prihvatile. Na skupštini su usvojeni sljedeći Zaključci:

1. Da Bosna i Hercegovina bivšim političkim zatvorenicima u BiH prizna status žrtava komunističkog totalitarizma; prema tome, svi ljudi kojima su kršena ljudska prava, oduzimane vjerske slobode koji su dugo godina bili uhićivani iz političkih razloga, trebaju biti rehabilitirani te im se za pretrpljene patnje i učinjenu im nepravdu treba priznati društvenu kompenzaciju.

2. Da Bosna i Hercegovina donese Zakon o lustraciji, kako bivši službenici represivnog komunističkog sustava u BiH, ne bi ponovno radili u raznim službama i tako i dalje nastavljaju provoditi svoje zle obmane.

Ove Zaključke Skupštine dostaviti svim zakonodavnim tijelima u Bosni i Hercegovini.

Na kraju se Skupštini obratio novoizabrani predsjednik Mario Kvasina. Izložio je ukratko svoj program rada za iduće četiri godine, a zatim pozvao sve nazočne na domjenak i druženje. •

Sedma točka dnevnog reda bila je izbor novih tijela udruge. Predsjednik je pozvao predsjednicu Izborne komisije, gđu **Jelkicu Barišić**, da iznese svoje prijedloge.

STARA GRADIŠKA 2008.

Pedesetak članova naše udruge sudjelovalo je 29. rujna na proslavi Dana općine Stara Gradiška i zaštitnika Sv. Mihovila. Tijekom jutra posjetili smo groblje u selu Uskoci, gdje su pokopani ubijeni i umrli robijaši iz kaznionice. Kažnjeničko groblje nalazi se uz zapadni rub mjesnoga groblja, no na njemu nema nadgrobnih spomenika niti bilo kakvih naznaka da pod ledinom leže posmrtni ostaci onih koji su svoj život skončali u robijašnici Stara Gradiška.

Predsjednik A. Obranić

Stoga smo vijenac u ime naše udruge položili pod križem, gdje je počast u spomen poginulima i umrlima odalo izaslanstvo Općine Stara Gradiška.

Svetu misu odslušali smo u prostorijama župnog dvora. Naime, dan prije položen je kamen-temeljac za novu crkvu Sv. Mihovila, na mjestu gdje je srušena stara crkva 1946. godine, a na čijem rušenju su pod prisilom radili politički zat-

vorenici, osobito svećenici. Crkva je srušena ne do temelja, nego do nivoa ispod temelja, kako ne bi ostalo niti traga.

Poslije mise održana je svećana sjednica Općinskog vijeća na kojoj je mladi načelnik općine **Velimir Paušić** rezimirao rezultate i najavio što namjeravaju učiniti u sljedećem razdoblju. Među inim, i lokalna samouprava želi da se dio kaznionice uredi kao muzej, no jasno je da se to može ostvariti samo uz punu podršku države Hrvatske.

Predsjednik HDPZ-a je u svom pozdravnom govoru podsjetio, da je većina hrvatskih uznika robijala baš u kaznionici Stara Gradiška, te da je to presudni argument da se Muzej sjećanja na stradanje Hrvata ustanovi unutar preostalih zidina. Pošto je kaznionica sačuvana do današnjih dana, bila bi nanadoknadiva šteta prodati taj prostor nekome tko bi sve srušio. U interesu boljeg života i napretka lokalno stanovništvo treba investicije u gospodarstvo, no jedan dio bivše kaznionice može se sačuvati i za malu neprofitabilnu firmu koja bi se zvala Muzej sjećanja.

U dvorani gdje je održana sjednica priređena je izložba fotografija **Borisa Krstinića** pod nazivom «Prokletstvo Stare Gradiške» u izdanju HDPZ-žrtava komunizma. Impresivne fotografije današnjeg stanja kaznionice popraćene su kvalitetnim tekstovima. Veseli da malobrojna udružuga ipak nešto radi, a ne da samo vegetira.

Na koncu smo išli u obilazak kaznionice. Kod naše spomen-ploče zadržali smo se na predavanju dr. Andželka Mijatovića o povijesti Stare Gradiške kao i njegovim vlastitim iskustvima kažnjjenika šezdesetih godina prošlog stoljeća. Položili smo vijence, zapalili svjeće i, kao da smo prvi put u Staroj Gradiški, s neizmjernim interesom obilazili smo ćelije uz komentare nekolicine koji su preživjeli patnje u tim prostorima.

A Sava isto kao i prije pedeset godina mirno i nezainteresirano teče. (A. O.)

Izlaganje dr. Andželka Mijatovića

POČIVAJTE U MIRU BOŽJEM!

Tako reče svećenik predvoditelj svečanog ukopa 122 hrvatska vojnika u kriptu prekrasne kapelice na vrhu groblja u Velikom Trgovištu 13. svibnja 2001. godine. Omanje mnoštvo Hrvatica i Hrvata složno odgovoriše: «Amen!» Tako je jedna čitava satnija hrvatskih vojnika, mučki ubijenih od komunističko-partizanske vojske 12. svibnja 1945. u blizini željezničke postaje, konačno našla svoj blagoslovjeni mir. Bili smo ispunjeni radošću što smo doživjeli ovaj svečani čin i posebno zahvalni svima koji su učinili ovo veliko djelo.

Punih 56 godina mještani ovoga lijepog zagorskog mjesta znali su za ovaj gnujni zločin, gazili su po kostima mučenika i šutjeli. Jedni tužni i ustrašeni, a drugi bez grižnje savjesti, čak i ponosni na ovo «hrabro i veliko djelo». Posjećujući pov-

remeno ovaj skupni grob, bili smo tu i 15. srpnja 2008. Ostali smo zapanjeni onim što smo zatekli. Vrata grobnice su bila otvorena a u kapelici građevinske tačke, razni alati, stare cipele, zamazane bluze, odbačene flaše i razne druge stvari. Jednom riječju kapelica je pretvorena u priročno građevinsko skladište.

Zapitali smo se, zar je još na snazi naredba ministra unutarnjih poslova Federalne Hrvatske **Vicka Krstulovića** od 15. srpnja 1945. o uništenju svih vojnih grobova i groblja hrvatske vojske NDH. Ili je možda ostalo nasljedno pravo bivših vlasti da se sve neprijateljsko mora uništiti? Na kraju postavljamo pitanje, u kakvu to svijetu budućnost ide ova naša jadna Hrvatska u kojoj više ništa nije sveto, niti vrijedno poštovanja. Teška Vam je, dragi naši mučenici, ova krvlju natopljena

hrvatska zemlja za čiju ste slobodu žrtvali svoje živote. Vjerujemo da Vam je Bog oprostio grijeha i blagoslovio Vašu žrtvu. Vašim ubojicama i progoniteljima oprostite, iako su znali što čine. Mi u Vaše ime to ne možemo i ne želimo učiniti. Vaši štovatelji, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika – Središnjica Zagreb: Alfred Obranić, predsjednik i Stjepan Brajdić, član. •

Oskvrnuta spomen-kapelica

IZRAELSKI KRALJ JEHU I NJEGOVA REVOLUCIJA

S povijesne pozornice Sjevernoga ili Izraelova (židovskog) kraljevstva otišli su kralj Ahab i prorok Ilija, najutjecajniji ljudi prve polovice devetoga stoljeća prije Krista. Vlast je u državi preuzeo najprije Ahabov sin Ahazja, ali se zadržao kratko – bio je teško bolestan. Nakon njega na prijestolje je došao Ahabov drugi sin Joram. Ni njegova vladavina nije bila duga vijeka (850.-845.), ali se završila velikom prekretnicom. Nekoć koliko-toliko uspješna vanjska i gospodarska politika počela je naglo slabiti, a okolni protivnici jačati. To na poseban način vrijedi za Amorejce ili Sirijce s glavnim gradom Damaskom; oni neprestance provajljivahu u istočnu Jordaniju nastojeći je zauzeti.

Sve se to nepovoljno odražavalo na mir i sigurnost unutar granica židovske države. Jačale su napetosti između pojedinih skupina: gorljivih revnitelja vjere u Boga Jahvu i sljedbenika poganskoga božanstva Baali; nesuglasice su postojale između proročke škole u Gilgalu, u kojoj bijaše snažan utjecaj proroka Elizeja, i neodlučna stava i popustljiva držanja kralja Jorama, za kojega je postojalo uvjerenje kako pogoduje sljedbenicima božanstva Baali, kao što je to činio i njegov otac kralj Ahab. Nezadovoljnika postojećim stanjem bijaše i u redovima vojničkih časnika. Upravo je među njima planula iskra nezadovoljstva i zapalila unutarnji ratni požar! Vanjski se već ranije bijaše rasplamsao.

Jake borbe bijahu oko grada Ramota u pokrajini Gilead, a vodile su se između Amorejaca i Izraelaca. U tim okršajima bude ranjen kralj Joram i odmah prevezен u grad Jizreel, gdje se liječio. U posjet mu bijaše došao judejski kralj Ahazja iz Jeruzalema.

Upravo tada jedna skupina vojnika – prema staroj predaji na poticaj proroka Elizeja – proglaši zapovjednika konjice časnika Jehua kraljem u Izraelu. On smjesta s četom izabranih i odanih vojnika pohiti u Jizreel. Oba mu kralja izidu u susret žeće ga pozdraviti i prijateljski

Piše:

Dr. Vjeko Božo JARAK

razgovarati. Primjetivši kako Jehu ne želi s njima razgovarati, dadnu se obojica u bijeg, ali Jehu uspije ustrijeliti Jorama, a njegovi vojnici sustignu i ustrijele Ahazju. Nimalo ne okljevajući, Jehu naredi neka se i majka kraljica Izebelu strmoglavu s prozora svoje kuće.

Nakon toga Jehu mijenja način svoga djelovanja. Svjestan koliko je za upravljanje državom važna cjelokupna upravna služba i njezino ustrojstvo, Jehu se pisorno obraća narodnim prvacima u Samariji i predlaže im neka između sebe izaberu najspasobnijega čovjeka i postave ga za kralja. Budući da su oni bili iscrpno obaviješteni o svemu što se dogodilo, nitko od njih nije imao hrabrosti staviti glavu na kocku nego su jednoglasno odgovorili: «Mi smo tvoje sluge, činit ćemo sve što nam budeš naredio!» (2 Kr 10, 5).

Primivši takav odgovor, Jehu ponovno zauzima prvtan stav i piše prvacima u Samariji: «Ako ste za mene i želite me

slušati, uzmite glave ljudi, sinova svoga gospodara, i potražite me sutra u ovo doba u Jizreelu!». Oni tada pogube 70 potomaka kralja Ahaba koji bijahu na školovanju u Samariji.

Proglasivši to ispunjenjem Božje volje, Jehu nastavi ubijati ne čekajući ni trenutka: «I Jehu pobi sve koji su u Jizreelu ostali iz kuće Ahabove, sve velikaše, njegove pouzdanike i svećenike njegove. Nije poštadio nikoga!» (2 Kr 10, 11).

Zvući gotovo nevjerojatno, ali je istinito: Jehu se ni tu ne zaustavlja. Polazi iz Jizreela u Samariju i na putu susreće 42 mladića članova obitelji judejskoga kralja Ahazije i sve ih poubija. Kao da se ništa nije dogodilo, poziva Jonadaba, sina Rekabova, predstavnika Rekabovaca, to jest onih Židova koji nastoje sačuvati zastarjeli način života pa, na primjer, ne prihvataju poljodjelstvo žećeći nastaviti način života pokretljivih stočara, neka mu se pridruži i govori mu: «Hodi sa mnom, divit ćeš se mojoj revnosti za Jahvu!» (2 Kr 10, 16). A kada je ušao u Samariju, poubjava je sve preživjele članove obitelji kralja Ahaba.

Izraelski kralj Jehu kleći pred Asirskim kraljem Shalmanezerom III.

Poslije toga krvoproljica, Jehu još jedanput mijenja svoj način djelovanja; dakako samo prividno.

U Samariji je tada pučanstvo bilo pretežito odano štovanju poganskoga božanstva Baali. Na nagovor svoje žene, njima je kralj Ahab dao sagraditi hram. Došavši u Samariju, Jehu je sazvao stanovnike grada i požalio se kako je kralj Ahab premalo štovao božanstvo Baali te najavio kako će ga on više štovati. Nato je pozvao sve koji se smatraju Baalovim štovateljima, neka neizostavno dođu u hram, ali neka ne dopuste ulazak nikomu tko štuje Boga Jahvu. Sakupilo se silno mnoštvo naroda iz cijele države. Kad je Jehu prinio žrtve klanice i paljenice, njegovi pripremljeni vojnici uđu u hram i pobiju sve nazočne, a hram pretvore u «jame za nečist» (2 Kr 10, 27).

U biblijskim izvorima kao da se time želi pokazati kako je Jehu bio gorljiv promicatelj štovanja Boga Jahve, ali to je samo privid. Štoviše taj se pomor na stanovački način pripisuje i proroku Iliju, što, povijesno gledano, nikako nije točno. U stvari sâm Jehu želi time opravdati svoje zločine. Promatraju li se biblijski tekstovi koji o njemu govore u svoj cjelini, neminovno se dolazi do zaključka: Jehu uopće i ne razmišlja o Bogu kao čovjek vjernik; njemu je stalo jedino do osvajanja vlasti i pronalaženja najsigurnijega načina kako bi je učvrstio i učinio neotuđivom.

Pritom se vide jasni znaci kako je njegova težnja za vlašću prerasla u neobuzdanu strast kojom on više uopće ne vlada nego joj nagonski robuje. Dočepavši se vlasti i raspolažući s vojnom silom, on se ponaša kao da njegova moć uključuje posvemašnju slobodu i neovisnost od dobra i zla, od istine i zablude; njegova samovolja jedino je mjerilo svega; više ne postoji ni istinoljubivost ni pravednost ni dobrota; ne postoje ni pojedinci ni skupine, ni čovjek ni narod, ne postoji ništa: ni Bog ni zakon koji bi ga nukali, a kamoli obvezivali da razlikuje istinito od lažnog, korisno od štetnog, a ne postoji ni bilo koji cilj po kojem bi to razlikovanje predstavljalo neku vrijednost.

Sve je to u očitoj suprotnosti s temeljnim zasadama Biblije, posebice pak s onim smjernicama koje su u Bibliji istak-

nute kao ključne točke što pomažu pojedincu i narodu kako se u određenim okolnostima snaći i donijeti prave odluke:

- Probuditi živo sjećanje na povijesna iskustva, velika i nadasve očita, koja govore kako je Bog i njegov Zakon vrelo mudrosti i znanja u svim pa i u nepredvidivim okolnostima, što se bjelodano vidi na velikim likovima poput Abrahama, Mojsija i proroka!

- S druge pak strane, u tu svrhu poželjno je i imati pred očima povijesnu zbilju drugih naroda, uočiti razlike, postati svjestan svojih prednosti i ne dati se zavesti njihovim primjerima i poticajima, neovisno o tome koliko je to ponekada teško!

Najveći ratnik i vojskovođa u povijesti židovskoga naroda, a i mnogo šire od toga, bijaše Jošua, Mojsijev suradnik i nasljednik. Oprštajući se pred smrt od naroda, ni jednom jedinom riječju nije spomenuo svoje ratovanje, jer to je nešto što je ponekad neizbjegno, ali nikada nije dobro, pa ga ne treba ni spominjati. Spomena je vrijedna vjernost prema Bogu i ljubav prema svome narodu!

Kroz cijelu povijest taj Jošuin oproštajni govor bio je vrelo nadahnuća narodnim prvacima i vojskovođama koji su željeli ostati vjerni Bogu i narodu (Jš 24).

Posljedice Jehuova vladanja i počinjeni zločini bijahu za cijeli židovski narod kobne, posebice pak za pučanstvo Sjevernoga ili Izraelova kraljevstva.

Narod bijaše oslabljen: poubijani su mnogi čestiti i sposobni ljudi; možda su pojedine brojke ili uopćeni podaci donekle pretjerani, ali su svejedno stravični. U Bibliji se spominje kako je kraljica Izebela na dvoru imala 450 Baalovih proroka i 400 proroka božice Ašere! Njih je Jehu poubijao! Prije toga ona je poubijala mnoštvo proroka koji bijahu u službi Božje Jahve. Prorok se Ilija žali na tu bolnu činjenicu i govori kako je ostao on sam!

U narodu je zavladaла strava; nitko nije bio siguran u svoj život niti je mogao imati mira, a ni neke nade kako bi uskoro stanje moglo biti bolje.

Poremećeni su odnosi u samom narodu, kao i s drugim, susjednim narodima, a oni su uza sve slabosti bili tada u stanovitu usponu: unaprijeđena je suradnja, posebice u trgovini, a i u obrambenim zadacima

naspram sve moćnije Asirije, koja je nastojala nametnuti svima vrlo velik porez. Ta se suradnja pokazala uspješnom. U srazu s premoćnom asirskom vojskom, koju je predvodio kralj Salmanasar III. (858.-824.), godine 853. u Karakaru na Orontu, bilo je na okupu 12 kraljeva, među njima i kralj Ahab s 10.000 vojnika i 2.000 bojnih kola, koji su se složno suprotstavili i prisilili protivnika na povlačenje. Dakako, silni vladar nije se s time pomirio. Ponovno je s vojskom prodrao, osvajao i pljenio susjedne narode, a u svom četvrtom pohodu prisilio je i izraelskoga kralja Jehua na plaćanje danka.

Jehu je vladao 28 godina. U povijesnim izvorima nema podataka o tome što je on učinio dobro. Sto godina kasnije prorok Hošea najavljuje propast Sjevernoga kraljevstva što će uslijediti kao posljedica njegovih zločina! Međutim, još prije toga, u trenutku kad se činilo kako će se stanje ipak popraviti, najavio je to i prorok Amos. I to se, nažalost, dogodilo: propalo je Izraelsko kraljevstvo!•

SLAVONIJA

*ta zemlja
čije se nebo
na poljubac
zemlji svija*

*ta zemlja
čija duša
iz crnice
stidljivo klija*

*ta zemlja
u čiju brazdu
želim se
prosut i ja*

Slavonija

Mario BILIĆ

BLAGOSLOVLJEN NOVI SPOMEN-KRIŽ NA GROBIŠTU SEP U HRAŠĆANU: ŠTO PODUZIMA DRŽAVA?

Rijeka je Drava u gornjem toku, uzvodno od Varaždina, nekad bila hirovita i puna vode, pa se često izlijevala i podjednako plavila područje s obje strane svoga toka. Da bi se stanovništvo spasilo od izljevanja, sagrađeni su obrambeni nasipi koji su trebali štititi naselja od poplave. Stariji žitelji Varaždina sjećaju se izljevanja Drave nakon Drugoga svjetskog rata, a poplave su bile i sedamdesetih godina prošlog stoljeća kada je vodena masa

Piše:

Franjo TALAN

Na grobište Sep svoje žrtve partizani su kamionima dovozili iz smjera Varaždina, u noćnim satima potkraj mjeseca lipnja. Kako je u Varaždinu nakon „oslobođenja“ bilo nekoliko logora, a i zatvori OZN-e nalazili su se na nekoliko mjesta, teško je reći s koje su lokacije žrtve grobišta Sep na stratište dovezene, ali se sa sigurnošću može tvrditi da je mjesto za likvidacije morao preporučiti netko tko je dobro poznavao teren i koji je za iskopane rovove u Sepu znao.

Kako su iz smjera Varaždina žrtve odvožene i na ostala grobišta, prvenstveno u Dravsku šumu kraj Varaždina, za pretpostaviti je da su „kapaciteti“ tih stratišta popunjeni te su nositelji internacionalnih komunističkih ideja po uzoru na sovjetske komuniste nastojali poubijati sve koji se s njihovim viđenjem svijeta nisu slagali. Progonima i represijama su bili izloženi svi koji su u NDH sudjelovali u vlasti, bili u hrvatskoj vojsci ili su nositeljima vlasti u novoj jugoslavenskoj državi smetali, bilo da su nešto imali ili su bili utjecajni u društvu. Istim načinom vlast se obrušila i na stanovništvo koje je bilo izravno pod okupacijom. Tako su stradali i žitelji Međimurja. Za vrijeme rata progonili su ih Madžari, a nakon rata „oslobađa-

li“ su ih partizani. Kao idealno mjesto za uhićenja, mučenja i proganjanja poslužio je stari grad Zrinskih u Čakovcu, a oni određeni za likvidacije upućivani su u šume Ksajpe, gdje im i danas kosti počivaju. Tako su za žrtve iz Varaždina prikladniji bili već ranije iskopani rovovi u sepu nego eventualno neka druga lokacija, gdje bi trebalo prethodno kopati grabe kako bi se sakrili postupci i tijela žrtava, a ovo u sepu bilo je «praktičnije».

Iako se za stratišta znalo, grobište na Sepu križem je obilježeno tek u trećem tisućljeću, a u organizaciji Društva za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava održana je i ovogodišnja komemoracija, u utorak, 5. kolovoza, na Dan pobjede i domovinske zahvalnosti, koji se ujedno slavi kao Dan branitelja. Tradicionalna komemoracija i misa zadušnica koju u spomen na žrtve poratnih likvidacija Drugog svjetskog rata udrug organizira od 2001., kad je ono spomen-križem obilježeno, a ove godine organizirana je u suradnji sa župom Macinec i općinom Nedelišće. Kako se tog datuma diljem katoličkog svijeta slavi blagdan Gospe snježne, u prvom dijelu komemoracije **vlč. Stjepan Markušić** služio je misu u stogodišnjoj kapelice u Trnovcu, a nakon toga je s početkom u 18 sati održana molitva na mjestu likvidacija iz lipnja 1945. godine, na grobištu Sep, oko dva kilometra udaljenom od Gornjeg Hrašćana, po makadamskom i prašnjavom putu.

Zajednička fotografija nakon komemoracije

poplavila brojna sela uz Dravu, te su iz svojih domova evakuirani i stanovnici Lovrečan Otoka, dok je naseljima Virje Otok i Svibovec Podravski vodenim valom nesli sve pred sobom. Iz Dravskog korita voda se izljivala i ranije, a stanovnici Međimurja su, da bi se spasili od poplava, sagradili nasipe i prije Drugoga svjetskog rata. Žitelji naselja Hrašćan nasipe su prozvali „sep“, a izraz «na sepu», značio je na nasipu.

Žrtve grobišta Sep dovožene iz smjera Varaždina

Na početku Drugoga svjetskog rata Međimurje je okupirala madžarska vojska, a potkraj rata iskopani su rovovi u sagrađenom nasipu, koji su trebali služiti za eventualnu obranu s prostora Nezavisne Države Hrvatske. Nakon rata „partizanska oslobodilačka vojska“ te je nasipe koristila kako bi u njih pokopala ljudе koje je likvidirala u masovnim ubojstvima koja su uslijedila po preuzimanju vlasti.

„kapaciteti“ tih stratišta popunjeni te su nositelji internacionalnih komunističkih ideja po uzoru na sovjetske komuniste nastojali poubijati sve koji se s njihovim viđenjem svijeta nisu slagali. Progonima i represijama su bili izloženi svi koji su u NDH sudjelovali u vlasti, bili u hrvatskoj vojsci ili su nositeljima vlasti u novoj jugoslavenskoj državi smetali, bilo da su nešto imali ili su bili utjecajni u društvu. Istim načinom vlast se obrušila i na stanovništvo koje je bilo izravno pod okupacijom. Tako su stradali i žitelji Međimurja. Za vrijeme rata progonili su ih Madžari, a nakon rata „oslobađa-

Mis u kapelici Gospe Snježne u Trnovcu služio je vlč. Stjepan Markušić

Komemoracija započela Lijepom našom

Na samoj komemoraciji, na Sepu, u uvodnom dijelu prisutni su predvođeni članovima zbora župe Macinec, koji je nastupio pod vodstvom orguljašice i voditeljice zbora, **prof. Ivane Krzna**, otpevali hrvatsku himnu *Lijepa naša domovina*, a nakon toga u ime općine

svijetu od raznih sukoba i ratova kao i od terora totalitarnih sustava poginulo i poubijano 180 milijuna ljudi, 100 milijuna od komunizma, 50 milijuna od fašizma (nacizma) i 30 milijuna od raznih diktatorskih režima. I Hrvatska je bila dio prostora na kojem su se ta zla događala. Osamostaljenjem Hrvatske Sabor Republike Hrvatske osnovao je Komisiju za utvrđivanje žrtava ratnog

jednim državama, posebno u Sloveniji i Bosni i Hercegovini. Za vrijeme rada Komisije evidentirano je na području Varaždinske i Međimurske županije preko šest tisuća žrtava, a u to doba na ovom prostoru registrirano je i preko pedeset grobišta. Na žalost, početkom 2000. godine Komisija je prestala s radom te smo u cilju nastavka istraživanja i obilježavanja grobišta u jesen te godine osnovali Društvo za obilježavanje grobišta ratnih i potratnih žrtava».

Svi narodi i danas vode brigu o svojim davnim žrtvama

«Kao udruga, prvo grobište koje smo obilježili spomen-križem upravo je ovo ovdje, to je bilo 2001. godine, a nakon toga spomen-križem obilježena su i grobišta u Štrigovi, na Ksajpi u Šenkovcu i grobište Dravska šuma Varaždin, najveće grobište na ovom području. Spomen-križem obilježeno je i grobište u Kućanu Ludbreškome, kao i stratište u Leskovcu kod Varaždinskih Toplica te grobište u šumi Gaj u Strmcu u općini Petrijanec, a u spomen na prešućene hrvatske žrtve u Čukovcu kod Ludbrega podignut je spomen-križ. Ove godine Društvo je organiziralo komemoracije i sjećanje na žrtve grobišta Štrigova, Gaj Strmec Podravski, Dravska šuma Varaždin, Pancerica Virje Otok gdje se tradicionalno u sagrađenoj spomen-kapeli druge nedjelje u lipnju služi misa zadušnica, pomolili smo se za žrtve grobišta Ksajapa, danas smo ovdje, a u planu je završetak spomen-obilježja u Vratišincu, dok je spomen na stradale u Leskovcu svake godine potkraj mjeseca rujna u župi Svibovec kod Varaždinskih Toplica.

Članovi udruge sudjeluju i na komemoracijama koje organiziraju ostale udruge, tako smo svake godine prisutni na Bleiburgu i na jednom grobištu u Sloveniji, do sada smo obišli stratišta u Kočevskom rogu, bili na grobištu Barbarin rov i Teharje, a spomen na žrtve grobišta Tezno dio je naših redovitih aktivnosti, kao i sjećanja na stradale u Macelju, Jazovci, i grobištu Drvarićeva šuma kod Tužnog. Na utvrđivanju žrtava surađujemo s brojnim institucijama i društvima u Hrvatskoj i u inozemstvu. Tako surađujemo sa Društvom za uređitev zamolčanih grobova iz

Sudionici komemoracije na obje strane stratišta (nasipa)

Nedelišće prisutne je pozdravio **Vitomir Kirić**, zamjenik načelnika općine. U ime Društva za obilježavanje grobišta iz Čakovca nazočnjima se obratio **Josip Kolaric** iz Belice, a o radu udruge na obilježavanju stratišta **Franjo Talan**, predsjednik Društva, koji je između ostalog rekao:

«Žrtve pokopane ovdje, u ovome nasipu, do ovog stratišta dovožene su u noćnim satima iz smjera Varaždina i tu ubijane. Na njihovu posljednjem počivalištu godinama i desetljećima nitko nije zapalio svijeću, a i mjesto njihova stradanja godinama je bilo neobilježeno i prešućeno. Još ima živih svjedoka koji se sjećaju tih događaja, koji su na neki način u njima i sudjelovali, uglavnom kod zakapanja. Svojedobno je **prof. dr. Zvonimir Šeparović**, u uvodnom izlaganju na jednom od održanih žrtvoslovnih kongresa ustvrdio kako je u dvadesetom stoljeću u

i poratnog razdoblja Drugoga svjetskog rata. Zadatak Komisije bio je utvrđivanje žrtava i obilježavanje grobišta i masovnih stratišta, pa je tako popisano više od 260 tisuća stradalih, te je na području Hrvatske evidentirano i preko 600 stratišta, a masovne likvidacije nakon Drugoga svjetskog rata uslijedile su i u danas sus-

Polaganje vijenaca

Svjeće na stratištu

Ljubljane, osnovane su podružnice u Virovitici i u Sloveniji, a u cilju prikupljanja podataka o stradalim američkim pilotima u travnu ove godine posjetili su nas i predstavnici vojske SAD-a koji žele posmrtnе ostatke svojih vojnika, uglavnom poginulih pilota, prenijeti u Ameriku.

Upitati nam se, gdje je Hrvatska u brizi za žrtve svojeg naroda?

Želja nam je da i ostala poznata grobišta odgovarajućim znakom obilježimo, a pomoću putokaznih oznaka i ostalima na njih ukažemo. Ove godine tako smo uspjeli, uz pomoć općine Cestica, uz državnu i županijske ceste označiti grobišta Pancerica u Virje Otoku i grobište Križara u Lovrečanu.

Nakon toga prisutnima se obratio **prof. dr. Zvonimir Bartolić**, predsjednik Matice hrvatske Čakovec, koji je u svom is-

crpnom izlagaju, zapravo slobodno možemo reći satu povijesti hrvatskog stradanja, ukazao na progone i stradanja ljudi i od posljedica komunističkih totalitarnih sustava koji su vladali na mnogim kontinentima, u brojnim zemljama svijeta.

U završnom dijelu komemoracije vlč. Stjepan Markušić, župnik župe Pohođenja Blažene Djevice Marije iz Macinca, blagoslovio je novopodignuti križ, a nakon toga položeni su vijenci, iza čega je uslijedila molitva. Naime stari, križ koji je podignut prije sedam godina, bio je od jelovine i u nekoliko navrata je premazivan uljanom bojom što je spriječilo strujanje zraka te je istrunuo i bilo ga je potrebno zamijeniti. Da grobište ne ostane bez spomen-obilježja, na stratište je potkraj 2006. stavljen mali metalni lijevan križ, a sadašnji je postavljen zahvaljujući donaciji stolarske radionice Bačić iz obližnjeg naselja.

Kod spomen-križa vijenac su položila izaslanstva Matice hrvatske - ogrankak Čakovec, a u ime Društva vijenac su položili i zapalili svjeće **Barbara Turk, Anica Vidaček, Zvonimir Trupković, Mario Marcijuš, Martin Banić i Josip**

Sermak, dok su u ime općine Nedelišće vijenac položili **Željko Kacun**, dopredsjednik Vijeća općine i **Vitomir Kirić**, zamjenika načelnika.

Predstoji komemoracija u Leskovcu kod Varaždinskih Toplica

Članovi Društva planiraju još ove godine završiti spomen-obilježje hrvatskim braniteljima i žrtvama stradalim od jugo-komunističkog terora u poratnom razdoblju Drugoga svjetskog rata, a koje se gradi na inicijativu župljana župe Vratišinec, u Vratišincu. Blagoslov spomen-obilježja hrvatskim braniteljima i poginulima u poratnim komunističkim likvidacijskim župe Vratišinec planira se održati ove jeseni, a u organizaciji udruge Hrvatski domobran Varaždinske Toplice održat će se 28. rujna komemoracija i misa za dušnica za žrtve grobišta Leskovec, za žrtve prvoga masovnog partizanskog pokolja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, kojeg su partizani učinili potkraj rujna 1943. godine.

Podsjećamo, na grobištu Leskovec je povodom 60. obljetnice ubojstva sedamdesetak žrtava, zarobljenih branitelja Varaždinskih Toplica, u zajedničkoj organizaciji Društva i Udruge Hrvatski domobran iz V. Toplica, varaždinski biskup **mons. Marko Culej**, blagoslovio novopodignuti spomen-križ i služio misu za dušnicu. (Bilo je to 28. rujna 2003., a o komemoraciji je iscrpljeno pisano i u *Političkom zatvoreniku*, br. 140, str. 26.-29.)

ISPRAVAK

U popisu osuđenih svećenika i redovnika koji su kaznu izdržavali u KPD Zenica (tekst **Saliha Jali mama** u broju srpanj-kolovoz), ime **Bonicija Rupčića** otisnuto je kao «Bonifacije». U rujanskom je broju tehničkim propustom ispušteno ime pisca teksta o izbornoj skupštini Krapinske podružnice, gospodine **Mile Pavelića**, te je **Lenjinovo** ime tiskano kao «Ljenjin». Suradnicima i čitateljima se ispričavamo zbog tih, kao i zbog drugih manjih pogrešaka i propusta. (Ur.)

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

Tijekom druge polovice rujna i prve polovice listopada 2008., svojim su prilozima daljnje izlaženje ovog mjeseca nesobično pomogli:

Ivan	Janeš	Đakovo	300,00
Zorica	Čengić	Zagreb	200,00
Damjan	Perić	Novska	400,00
Stjepan	Bačić	Zagreb	100,00
u k u p n o			1.000,00 Kn

Zahvaljujemo se darovateljima, te se i ubuduće preporučujemo njihovoj susretljivosti. (Ur.)

TRIDESET DVije CRVENE RUŽE ZA JULIENNE

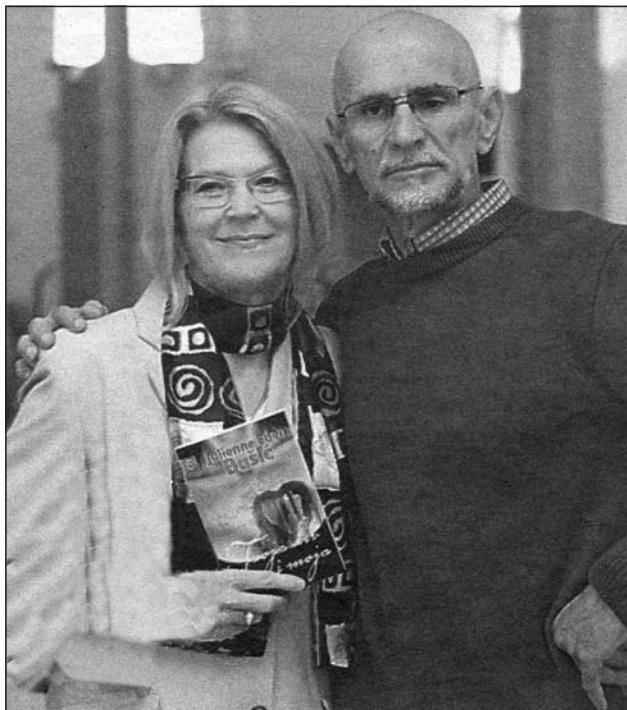
Hrabroj ženi i strpljivoj supruzi hrvatskog vitezova i časnog robijaša za Hrvatsku.

U znak poštovanja, uz pozdrav: Dobro nam došao!

Piše:

Kaja PEREKOVIC

vjesnosti, neprestana borba za njegovu slobodu urezale su teške bore na njezinu licu. Ali srce, taj mali pokretač života, neprestano je otkucavalo strepnju i upit "Bože, pa dokle?!" Kad је konačno osjetiti užurbani ritam onih prvih mladenačkih otkucaja, kad dah zastane a samo duša treperi u ljubavi i iskrenom cijelovu što fizički poveže dvije voljene osobe.

Julie i Zvonko Bušić napokon zajedno

Usrdne molitve i vjemosć čestite žene izmolile su Svevišnjega da skrati muku čekanja, da se ispunji zavjet vjernosti što jedno drugom dadoše. Krajem srpnja ove godine dogodi se da vlasti SAD-a na slobodu predadoše u slobodnu Hrvatsku - slobodnoga Zvonka Bušića.

Na uzletištu zračne luke u Velikoj Gorici mnoštvo prijatelja, rođaka i bivših hrvatskih političkih zatvorenika, puno mladih, puno hrvatskih stjegova, foto-reportera i novinara domaćih i stranih. Svi

su oni htjeli vidjeti tog "terorista" protiv Tita i partije. U dugom iščekivanju zgusnuta masa razdragana mnoštva. Orila se gromoglasna rodoljubna pjesma i klicanje Hrvatskoj u znak poštovanja ovom nezlomljivom rodoljubu.

Ali ima i onih koji ga još uvijek, iako je sad slobodan građanin, smatraju teroristom. Naravno, tako o Bušiću misle i govore Stipe Mesić, Žarko Puhovski, a u ime SDP-a Gordana Grbić. Ivo Goldstein u *Večernjem listu* od 28. 7. piše kao povjesničar: "Zvonko Bušić je terorist. Oteo je avion i postavio bombu. Postoje različite dimenzije terorizma, ali prema svakoj od njih to su dva djela terorizma". Svi jugonostalgičari, komunisti i preobučeni u antifašiste još uvijek se boje Bušićeve ideje o slobodi, pa i dalje viču da je on samo terorist, a ne borac za Hrvatsku.

Dokle će ovaj plemeniti čovjek doživljavati udarce i osude ovih, protiv kojih i jest pokrenut njegov pothvat. Kako je lijepo bilo vidjeti da iskreni prijatelji ne misle tako. Dražen Budiša prvi je dočekao i pozdravio Zvonka s par riječi dobrodošlice dok su hrvatski stjegovi lepršali od radosti uz gromoglasno klicanje najdugovječnijem robijašu za nacionalnu stvar. Zar bi se netko mogao zgražati nad našim dočekom ovoga časnog robijaša. Za potvrdu naše ljubavi i iskrenog shvaćanja njegove žrtve, i žrtve njegove supruge predano je cvijeće za suprugu a za Zvonka naš list

Politički zatvorenik br. 196/197, značka s likom Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana, gdje piše "Oni su naš ponos i čast", te privjesak za ključeve sa znakom našeg HDPZ-a.

Zvonko, dobro nam došao u Hrvatsku, koja još nije očišćena od lažnih antifašista, jer prikriveni komunisti još uvijek kolo vode u vlasti i zaustavljaju brži hod do potpune slobode. •

KRIŽARI NA PAPUKU I OZN-a OD SREDINE 1945. DO KRAJA 1946. GODINE (VII.)

A sada nešto o križarskoj zastavi. Ova zastava prvi se put javlja u javnosti na suđenju nadbiskupu **Stepincu** u listopadu 1946.

Poznata je slika, kad predsjednik suda maše zastavom pred Stepincom. To je na sudu bio dokaz da je nadbiskupski dvor bio povezan s križarskim pokretom. Svi koji pišu o tome, uglavnom se slažu, da je to krivotvorina OZN-e, kako bi se kompromitiralo nadbiskupa Stepinaca. Oni polaze od **Krajačićeva** dopisa CKKPH-u, da je **Mesarov** uhićen. On je u rukama OZN-e, pa nije mogao sam naručiti zastavu. Međutim, niz prije iznesenih činjenica pobija te tvrdnje. Drugi se žele staviti u obranu Stepinca, pa to proglašavaju podmetanjem OZN-e. Ovo je nepotrebno, jer nadbiskup Stepinac sa zastavom nema никакve veze. On je, u vrijeme kad je **Šalić** dopustio da se zastava posveti u nadbiskupskom dvoru, bio 10 dana u provinciji radi krizme. Međutim, supruga M. Mesarova već u rujnu 1945. godine zna da je Martin naručio zastavu. To joj je rekao **Crnković** kad se vratio s Papuka. Crnković je kao arhitekt napravio skicu zastave i poslao Martinu da ju on odobri. Martin je pregledao skicu, odobrio je i dodao s prednje strane parole: „Vjera u Boga i seljačka sloga“ i „Za Krista protiv komunista“. Tako pripremljenu skicu vratio je po **Žagiću** u Zagreb, o čemu postoji i pisani trag.

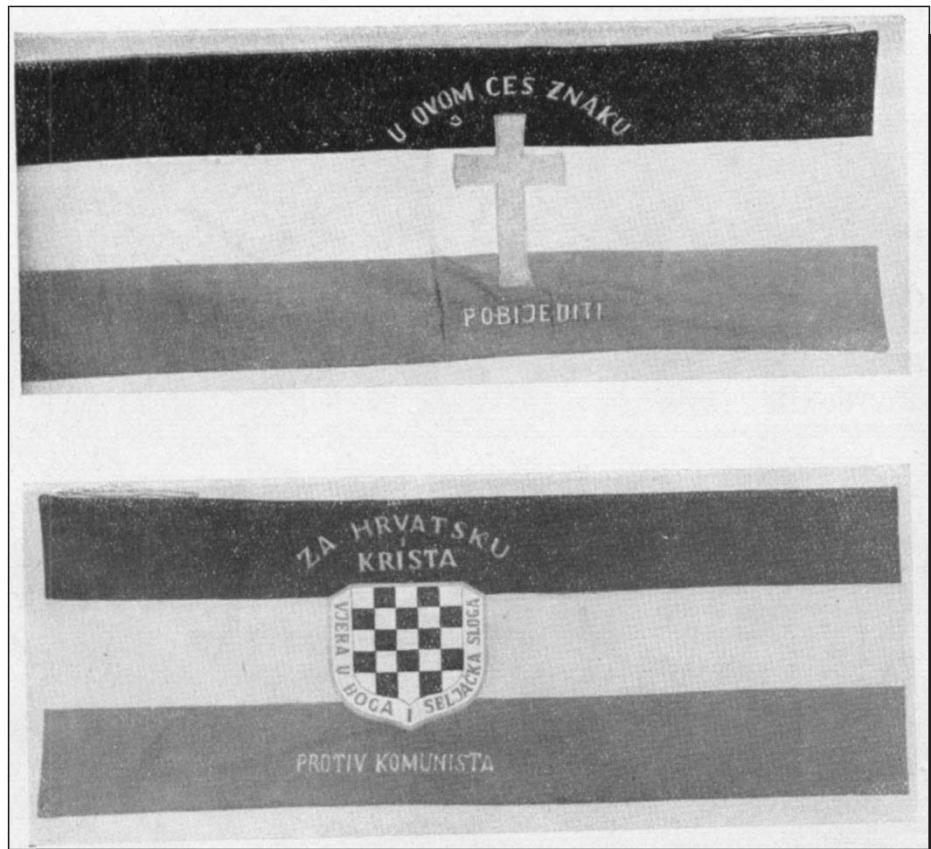
Ovaj nacrt zastave su razmotrili u franjevačkom samostanu na Kaptolu. Dodata su s druge strane križ i natpis: „U tom znaku ćeš pobijedit“. U franjevačkom samostanu u Frankopanskoj ulici, poznate po svojoj spretnosti, bile su časne sestre **Trojana** i **Tomislava**. One su za franjevce izrađivale sve potrebštine za euharistiju. To je bilo poznato, pa je vjerojatno **Mamerto** povezao Crnkovića s njima. On im je dao nacrt po kojem su one izradile zastavu. Kad je zastava bila završena, u kapelici nadbiskupskog dvora blagoslovio ju je **Šimečki** u prisustvu Crnkovića, Žagića i Šalića. Ovu zastavu odnio je Crnković.

Piše:

Ivan MESAROV

vić Martinu na Papuk. U povratku s Papuka došao je u Novo Virje i Martinovo supruzi rekao: „Predao sam zastavu Martinu, pred strojem od oko 300 vojnika. Martin je primio zastavu i održao politički govor“. Kad je došlo do sloma na Papuku, OZN-a je zastavu zarobila i tako se ona našla na Stepinčevu suđenju u Zagrebu.

skupine i pojedince iz bivšeg političkog života, koji su došli na Papuk. Pisma su poslana negdje u kolovozu i rujnu 1945., sjećam se da su počele padati kiše. Zahvalio je. Odjednom se pročulo da su se počeli vraćati pojedinci koji su za vrijeme ljeta otišli sa sjenika u Kloštar i dalje u križare. Svaki od njih imao je svoju priču, kako je uspio pobjeći iz nekog OZN-ina zatvora. Oni su odmah proširili vijest: „To je sve OZN-a, nisu to nikakvi križari“. Takvu jednu priču ispričao mi je **Mato**

Križarska zastava

Supruga M. Mesarova je primila dva pisma od Martina. Oba pisma došla su specijalnom vezom do **Ane Vrbančić** u Virovitici, a ona ih je donijela sestri u Novo Virje. Pisma su se sastojala iz dva dijela. U prvom dijelu Martin savjetuje suprugu kako da organizira život nakon što su im komunističke vlasti oduzele cijelu imovinu. U drugom dijelu govori o političkoj situaciji. On kaže: „Razvijamo se vrlo dobro, omasovili smo se“. Navodi

Počepan u Virovitici. To je onaj koji je za sebe rekao da je organizator Bijele garde u Virovitici.¹ Tada mi je rekao: „Martin Mesarov nema s bijelom gardom nikakve veze“. Oni su se skrivali po bunkerima, kad je do njih došla veza da bi mogli ići u šumu. Preko veze su se okupili jedne noći i krenuli prema Šarenom mostu kraj Virovitice. Kad su se sasvim približili mostu, s jedne i druge strane skočili su uniformirani ljudi i začas ih povezali. Zatim su ih po-

čeli tući uz povike „Banda, banda“. Utрpalji su ih u kamion i zatvorili u podrum tzv. **Francetićeve** zgrade u Virovitici. Oni su u noći uspjeli savladati stražara i pobjeći.

Ove vijesti splasnule su entuzijazam križarskih pomagača. Tjeskoba se uvukla u kućanstva. Neizvjesnost je zahvatila sve one koji su sudjelovali u pomoći križarima. OZN-a je o svemu imala podatke od svojih dojavljivača. Nije mogla hapsiti cijela sela, jer bi morala napraviti veliki koncentracijski logor, pa je radi toga pribjegla drugim metodama. Na temelju dojavljenih podataka znala bi koje su istaknute obitelji bile povezane s ilegalnim pokretom. U noći bi banuli u kuću i poubijali muške članove. Sam sam bio svjedok takvog događaja u Novom Virju. Jedne noći takav ubilački odred ušao je u kuću **Košćakovih** i ubio oca i sina. Sa sobom su doveli i dvije nepoznate osobe koje su također izrešetali na dvorištu, pod optužbom da su se skrivali kod njih. Obitelj nije smjela dirati svoje bližnje cijeli dan. Posljednji oproštaj obitelji, prijatelji i susjadi obavljali su nad okrvavljenim tijelima u dvorištu. Tek navečer poslala je OZN-a kamion u koji su utovarili sva četiri tijela i pokopali ih u šumu u istu raku.

To su bile metode zastrašivanja. Svatko je čekao da bude sljedeći. Silan strah uvučao se u sela. OZN-a je bila prisutna na svim izvorima pomaganja križarima. Bilo je različitih doživljaja. Evo jednog od njih. U Koriju, predgrađu Virovitice, došao je na zabavu **Valent Filipović**, visoko pozicionirani označ. Tamo je sreo svoga školskog kolegu **Valenta Šabarića**. To je brat poznatog šumarskog stručnjaka **Luke Šabarića**. Nakon konvencionalnog pozdravljanja, Filipović je svom imenjaku rekao: „Hvala ti, Valent, na hrani, naročito na cigaretama što si nam poslao, ali

oružje nisi trebao slati, toga imamo dosata“: Šabarić se skamenio, jer je to sve predao vezi za križare u Špišić Bukovici. Bilo je to Valentu upozorenje da se okani tog posla.²

Rasplet na Papuku

Sad je OZN-a u logistici uglavnom razotkrivena. Što se u to vrijeme događalo među križarima i njihovim susjedima OZN-ašima na Papuku? Inicijalni razvoj događaja tamo imamo opisan u već spo-

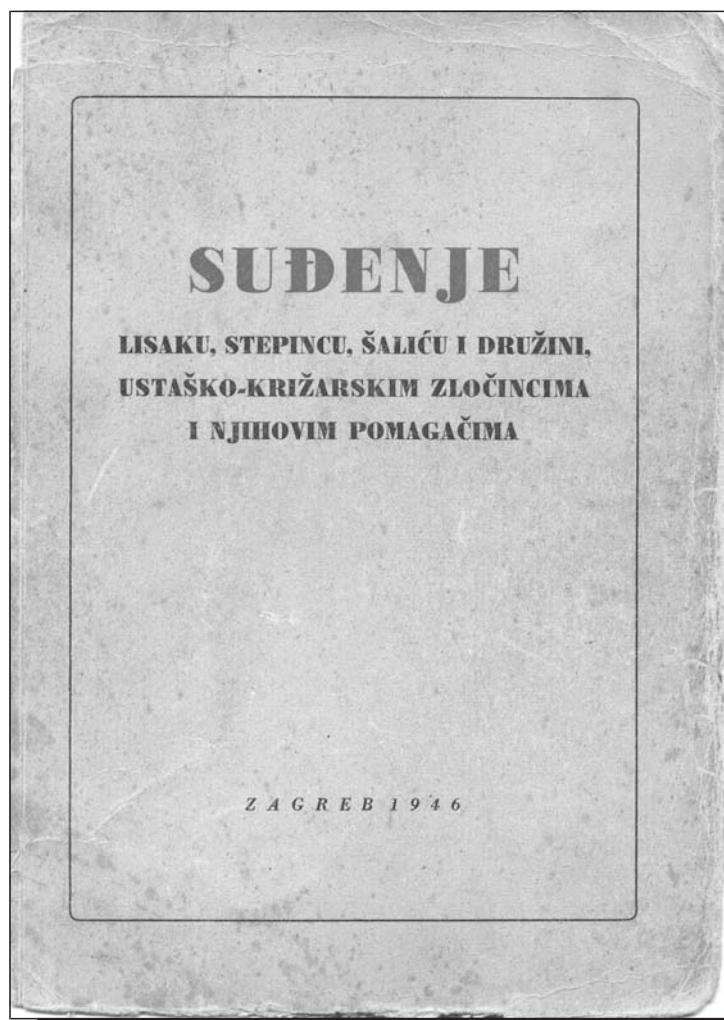
On bi time otkrio OZN-i da zna za njihovu prisutnost. To sada ne smije, dok se oni ne pripreme za obračun s njima.

Logično se postavlja pitanje, koga je Martin trebao o tome prvo obavijestiti. Prepostavljam, svakako Crnkovića, jer od njega je sve počelo, a njegova aktivnost se i dalje nastavlja. O tome kako ga je obavijestio nema pisanih tragova. Crnkovićeva obitelj zna, da se on početkom studenog 1945. iznenada počeo spremati na

Papuk. Naoružao se. Ponio je i pištolj koji je dobio od Šimečkoga, iako je do tada uvijek bio nenaoružan. Oni se sjećaju da je vrijeme u tome studenom bilo jako loše. Bila je velika hladnoća s hladnom kišom i susnježicom. Papuk je prekrio snijeg. Znači, morao je postojati vrlo važan razlog, kad se on u takvim uvjetima odlučio na tako neugodan put. Podno Papuka odsjeo je kod jednog seljaka. Bilo je to mjesto na kojem se i ranije sastajao s Martinom. Ovog puta se nije uspio sastati s njime, jer su agenti OZN-e opkolili kuću i uhapsili ga. Jedino se na brzinu uspio osloboditi pištolja, da bude uhapšen nenaoružan.

Postavlja se pitanje zašto je OZNA baš na Papuku uhapsila Crnkovića.³ To očito nije bilo planirano. Uhićenje svih članova organizacije moglo se bez teškoća obaviti u Zagrebu. Sve su ih imali pod kontrolom. Žagić je mogao inicirati sastanak u franjevačkom samostanu i javiti svojima,

menutom dokumentu okružne OZNA-e iz Daruvara od 25. listopada 1945. Na kraju tog izvještaja piše: „Martin u zadnje vrijeme u svojim pismima odvraća ustaške elemente od odlaska u šumu, dajući im do znanja svoj očajni položaj na Papuku“. Ovo je priznanje, da su Martin i njegovi sljedbenici uočili OZN-u u svojim redovima. On ne može pisati 'ne dolazite, OZN-a je preuzeila kontrolu kanala za dolazak u šumu', jer zna da će pisma pasti u ruke OZN-e, pa zato piše šifrirano.

koji bi ih uhapsili sve na jednom mjestu. Očito je OZN-a bila prisiljena uhapsiti Crnkovića, da sprječi njegov sastanak s Mesarovim.⁴ To ujedno dokazuje, da je OZN-a doznačala da Martin zna za njihovo prisustvo i da nešto spremi. Lako je doznačala, jer agenti OZN-e, KNOJ-a i križari nisu bili podijeljeni crno-bijelo. Neke od križara zavrbovala je OZN-a, a oni su bili povjerljivi ljudi uz Martina. Znali su sve što Martin spremi i javili OZN-i. Očito je

da je OZN-a dovukla jake snage KNOJ-a i počela s uhićenjima i likvidacijom. To dokazuju tragovi užeta na rukama **Paulina i Jančijeva**, ubijenih kod Daruvara. Znači da su bili uhapšeni, vezani i zatvoreni. Kako su se oslobođili, jesu li pobjegli ili su ih križari u tom sukobu oslobođili? Kasnije se vidi da se oni nalaze u Martinovoj grupi, koja se oslobođila zagrljaja OZN-e i pobjegla dublje na Papuk. Ova grupa došla je do seljaka u podnožju Papuka koji su i prije bili u vezi s križarima.

Tu je Martin napisao treće i posljednje pismo svojoj supruzi.⁵ Ovo je pismo istim putem, istom vezom i na isti način kao i dva prethodna došlo u Viroviticu do Ane Vrbančić te ga je ona donijela svojoj sestri u Novo Virje.⁶ Vidjelo se da je pisano na brzinu. Bilo je kratko i dramatično. Glasilo je: „OZNA je prodrla među nas, razbijeni smo i povlačimo se u grupama! – Negdje na Papuku“. Po tom pismu se zna da je došlo do sraza i raspada oznaško-križarske epopeje na Papuku. To je bio razlog dramatičnog Crnkovićeva uhićenja 7. studenog 1945. Crnković je po hapšenju prebačen u Zagreb. Bačen je na beton jednoga hladnog podruma. Tu je, nakon što ga je jedan oznaš iscipelario, pomislio da ne će preživjeti tu noć. Poznavao je tog agenta OZN-e i svojoj obitelji je rekao kako se zove. Oni su do danas zapamtili samo prvo slovo prezimena „Ž“.⁷

To je mogao biti samo Žagić, jer je on bio jedini oznaš kojeg je Crnković poznao. Žagić je na njemu iskalio sav bijes, jer je znao da uhićenjem Crnkovića trne i njegova uloga. Četiri mjeseca nitko nije znao gdje se nalazi Crnković, pa ni njegova obitelj. Normalno da je OZN-a tajila njegovo hapšenje. Stratezi OZN-e su vjerojatno razmišljali, hoće li nastaviti akciju ili je prekinuti. Došlo je do sloma na Papuku. Otkriveni su svi kanali za odlazak u šumu, pa više nitko nije upadao u mrežu OZN-e. S druge strane, uhapšen je najagilniji član organizacije čije je inicijative Žagić pratio. Došlo je do određenog mrtvila u organizaciji. OZN-a se bojala da ne će moći dugo tajiti Crnkovićovo hapšenje, pa će se to saznati i mnogi će iskoristiti priliku te preko samostana u Rijeci pobjeći u Italiju. OZN-a je znala da se to prije događalo. Zato je krenula s

hapšenjem. Na Badnjak 1945. uhićeni su Mamerto Margetić, 15. prosinca Stepinčev tajnik Šalić i 11. prosinca 1945. godine Šimečki. Dalje su uhićeni **fra Modesto Martinčić**, provincijal franjevačke provincije 25. siječnja 1946. godine u Zagrebu, **fra Franjo Pavlek, fra Mirko Kolednjak, fra Josip Vidović** i drugi. Jedino su bivši gvardijan **Majstorović**⁸ i časne sestre Trojana i Tomislava, koje su izradile križarsku zastavu, uspjeli preko Rijeke pobjeći u Italiju. Gvardijan Majstorović vratio se kasnije u Zagreb i umro u kolima hitne pomoći sa zadnjim pogledom na moga kolegu **fra Andelka (Slavko Rachel iz Virovitice)**. Svi su se oni našli zajedno na suđenju Alojziju Stepincu, Šaliću i drugima u listopadu 1946. Crnković je osuđen na jedanaest godina zatvora, Mamerto na trinaest, Šimečki na četrnaest, a Šalić na dvanaest godina. Mamerto je svih trinaest godina odslužio u Staroj Gradiški. Kažu za njega da je bio do kraja tvrdoglav i nepopustljiv. I na suđenju on jedini nije priznao da je kriv, tek je popustio na nagovor odvjetnika, kako bi dobio manju kaznu. Crnković je svoju kaznu četiri godine služio u Staroj Gradiški, zatim u Lepoglavi i posljednju godinu u Zagrebu u Savskoj ulici. U Lepoglavi je upoznao svoju buduću suprugu. Ona je bila kći poznatoga đurđevačkog trgovca **Dolenčića**. Kao članica ustaške mladeži povlačila se preko Slovenije i stigla je od Bleiburga. U Bleiburgu su je Englezi izručili partizanima, pa je pješke u križnom putu dopraćena do Zagreba. Osuđena je na smrt, ali je njezin otac imao stara poznanstva i veze. To će mu pomoći da kćerki smrtnu kaznu zamijeni vremenskom.

Crnković je poslije izlaska iz zatvora radio i živio u Zagrebu. Imao je dva sina koji i danas žive u Zagrebu. Po izlasku iz zatvora bio je pod stalnom paskom OZN-e. Čim bi neki visoki političar ili strani državnik dolazio u Zagreb, njega bi internirali. Tako su ga prilikom dolaska **Nixona** u Zagreb uhitili na radnom mjestu kod obrtnika u Daničićevoj ulici. To je bilo vrlo nezgodno za nj. Mogao je izgubiti posao, a morao je mnogo raditi da prehrani obitelj, jer supruga nije radila. Kao «naranđni neprijatelj» teško bi se zaposlio. U

tijeku uređenja interijera na Titovoj vili upoznao je generala **Drakulića**. Poslije ove epizode s Nixonom tražio je njegovu intervenciju. Nakon toga su ga ostavili na miru.

A što se za to vrijeme događalo na Papuku? Nakon sloma, razne skupine križara su se odvojile i bježale, svaka prema svomu prebivalištu. OZN-a i KNOJ su organizirali potjere i postavljali zasjede.

(svršetak u idućem broju)

Bilješke:

- 1) Da je Mato Počepan zaista bio u gardi, navodi i dokument OZNA-e „Ostaci HSS-a u borbi protiv Narodne vlasti“, str. 82., koji kaže: „Negdje u lipnju mjesecu 1944. godine Habijanac Tomo pozvao je sve seljake, koji su sposobni da nose puške, da dodu u Viroviticu, da će se osnivati bijela garda. Iz Rogovca su stigli: Ivadija Ivan, Počepan Martin, Marović T. ... i Počepan Mato“.
- 2) Ovo je sam Valent ispričao u društvu u kojem je bio i autor.
- 3) Ovo je ispričao Josip Crnković svom sinu Dariju, a ovaj autoru.
- 4) Ustvrdio sam da je OZNA mogla uhapsiti Martina Mesarova prigodom njegova odslaska u križare, u Novom Virju 15. srpnja 1945. u organizaciji Crnkovića i Žagića, ali onda bi morala to isto učiniti s Crnkovićem i s cijelom organizacijom na Kaptolu. Naveo sam razloge zašto to nije učinila. Sad se to, 7. studenog 1945. potvrđuje. OZN-a je «provaljena» (na to upućuju Mesarovljeva pisma – dokument OZNA-e od 25. 10. 1945.), mora hapsiti Crnkovića, zatim slijedi niz hapšenja u Zagrebu. Križarska organizacija je razbijena (treće Martinovo pismo s Papuka). Nakon toga nestaje križara kao organizirane snage u Hrvatskoj. U svojoj knjizi Radelić navodi kako je jedan zarobljeni križar kazao da je križara nestalo uhićenjem Alojzija Stepinca. On je točno utvrdio nestanak križara, ali netočno je to vezao uz Stepinca. Uzrok je bio ovaj. Poslije kraha na Papuku više nije bilo organiziranog pokreta u Hrvatskoj, a gerilske skupine nastojale su djelovati opet po strom, tj. razjedinjene. Ustaški pukovnik Vrban u svom izvještaju 1946. navodi da nakon obilaska Papuka i Bilogore nije naišao na križare.
- 5) Sva tri Martinova pisma s Papuka pročitala je Ana Vrbančić, moja tetka i Barbara Mesarov, moja majka, a one su to ispričale mojoj sestri Dorici Matišin, koja i sada živi u Virovitici i meni. Sva pisma su odmah spaljena, zbog straha od OZN-e.
- 6) Na temelju izjava Ane Vrbančić i Barbare Mesarov.
- 7) Prema izjavi Darija Crnkovića, sina Josipa Crnkovića.
- 8) Prema izjavi fra Bonaventure iz franjevačkog samostana na Kaptolu.

IZ HRVATSKE IZBJEGLIČKE KRONIKE: OTMICA ZATVORENIKA IZ TALIJANSKE TAMNICE U FERMU – SPAŠAVANJE IZ ENGLESKE TAMNICE «REGINA ELENA» U RIMU (VIII.)

Durdica je već bila spremna za polazak u Fermo, za naš poslijepodnevni posjet. Moj objed je brzo završio i ubrzo se nadosmo na našem već poznatu puteljku prema gradu. U džepu sam nosila moje zalihe loja, zamotane u komadiću platna. Dan je bio težak i vruć i cijeli grad utonuo u omaru i «siestu», pa tako i karabinjerska postaja. Samo je nekoliko stranaka čekalo u hall-u i nekoliko karabinjera radilo u uredu. Od prvog našeg posjeta nismo više vidjele »al maggiore«, zapovjednika ispostave, dok je sargent bio stalno u postaji. I ovaj put nas je primio vrlo ljubazno i uveo nas u dvorište, gdje su još uvijek sta-

Piše:

Anka RUKAVINA

jala ona tri stolca od našeg prvog posjeta. Nekoliko minuta kasnije, uveo je i **prof. C.**, kimnuo glavom u znak pozdrava i zatvorio vrata.

Đurdica je znala, da **Iva** sve poduzimlje, da bi se ostvario premještaj njena muža iz zatvora u bolnicu. Znala je, da sam sinoć unijela krumpire u ćeliju, a jutros opet injekciju. Od kad ju je Iva uvjerila, da spašavanje iz bolnice nije opasno, prilično se je smirila. Doduše, nije gajila

veliku nadu u uspjeh, ali ipak, još nije sve izgubljeno. No, pokušaj s krumpirima nije uspio, a i s injekcijom je nešto otežano. Prof. C. još nije uspio, da si dade injekciju, jer ga stražari neprestano paze. Nada se, da će ga te večeri pustiti u kupaošnicu, gdje će, vjerojatno, imati mogućnosti da to obavi, da zatim zdrobi ampulu i krhotine baci u w.c. Ali, sve je bilo neizvjesno, sve nesigurno. Izgledi za premještaj u bolnicu bivali su sve bljedi, a njihova tjeskoba sve veća.

Kroz sve vrijeme moga planiranja kroz postaju nisam Đurđici ništa spominjala. Njezino je duševno stanje bilo skrajnje očajno, a moj bi joj plan pridonio još više patnje, nemira i straha. Sve je i tako bilo samo planiranje, bez ikakove veće sigurnosti, da se čemu nada. Konačno, možda nam pothvat iz postaje ne bude ni trebao, možda se premještaj u bolnicu ipak ostvari te sve sretno i lako završi? Nisam stoga ni ovaj put ništa spominjala, i samo sam nastojala da je smirim, uvjeravajući, da će momci sigurno nešto učiniti, i ako njen muž ne bude premješten u bolnicu, oni će doći po njega u postaju. Prof. C. se je na to samo bolno nasmijeo.

U dvorištu smo tako ostali oko jedan sat, a zatim prešli u ćeliju. Na glavnom ulazu postaje i opet su stajala tri stražara. Jedan pred zgradom, s puškom o ramenu kao i obično, a druga dvojica iznutra, s revolverom o boku, i svaki naslonjen na jedno krilo velikog portona. S ovakvim osiguranjem sargent je mogao mirno primati stranke i obavljati svoje poslove. Uveo nas je u ćeliju i ostavio same, pritvorivši napola vrata zatvoreničkog odjeljenja. Poslovница je bila nasuprot zatvoreničkom odjeljenju i ja sam mogla bez poteškoće pratiti njegovo posovanje. Ulazili su stražari, redale se stranke. Sargent je tu i tamo pogledao na našu stranu, ali se nije odmicao od svoga radnoga stola. Imala sam dovoljne prilike, da izvadim iz džepa komadić po komadić već od topline omekšanog loja te da nekoliko puta premažem, ne samo zavor, nego i željezne dijelove na suprotnu kraju vrata.

Vežin crtež iz Crvene knjige

Iako je loj bio mastan, nije ostavljao upadljivi trag, jer nije bio tekući i nije curio, pa masnoća nije upadala u oči, tim manje, što je i posljepodnevno osvjetljenje u prostoriji već bilo jenjalo. Desetak minuta kasnije, sargent je zaključio posjet. Bio je razgovorljiv i nastojao zabaviti i rastresti Jadranku, koja se je teško rastajala s tatom. Ja sam se kao i svaki put zanimala za Engleze. Jesu li se javili, znade li kada će doći. Ne, nisu se javili, ali oni to sigurno i ne će učiniti; oni će, vjerojatno, doći iznenada. Izjavila sam, da bih željela biti prisutna, kad ga budu odvodili. Ta, zašto? – pitao je začuđeno. Što ja mogu učiniti? Ništa drugo, nego biti uz njega u zadnjim časovima njegova života. Kad izade iz njihove postaje, počinje njegova agonija, njegovo polagano i mučno umiranje. Gledao me je s očitim nepovjerenjem. Kroz tri dana što posjećujem prof. C., ovo je već moj osmi posjet. I navečer kasno i ujutro rano, i u svaku dobu dana. Bilo je odviše, a da ne bi posumnjao, da se iza toga krije neka namjera. On to, uostalom, i ne krije, kad mi kaže:

– «Lei e molto coraggiosa!»

– Io son molto disperata.

– Ma lei, lei vuole fare qualche cosa, io ho paura di lei! – Od straha, da mi ne zbrani posjete, prosljedila sam uvjerljivo:

– «State tranquillo, signor sargent, non c'è ragione per avere paura» – istina je, da bih ja htjela nešto učiniti, ali od toga što bih ja htjela, vama u postaji ne predstoji nikakova briga.

– «Per piacere, state tranquilli!» – Bez riječi me je promatrao. I ovaj put mu je glavom prostrujala misao o otrovu, a ja sam ga i ovaj put zadovoljno gledala na krivom kolosijeku. Na polasku iz postaje, pratio nas je prema izlazu. Rekao mi je, da sam ja «molto brava», pružio mi ruku i upitao:

– Come vi chiam?»

– Anka. E lei, signor sargent?

– Antonio.

«Mille grazie, signor Antonio!»

Putem prema logoru, ja sam nosila Jadranku i nastojala, da je što bolje zabavim. Đurđica je primijetila, da sam, s obzirom na prilike, predobro raspoložena i mislila, da je to u vezi s kakvim dobrim izgledima za premještaj u bolnicu. Pitala me, da li ja uistinu vjerujem, da će major dozvoliti premještaj. Naravno da vjerujem, ali ako se premještaj u bolnicu i ne ostvari, ne

znači, da je svaka nada izgubljena. Moj optimizam je i na nju djelovao, ali, nažalost, ne za dugo. Čim smo stigle u logor, njezine su je nade napustile.

Idući trgom »Javnog Mišljenja« prema nastambi, već sam izdaleka vidjela Ivu, **Maksa** i **Šucu**. Po sumornom Ivinom držanju, bilo mi je jasno, da nešto ne ide kako bi trebalo. – «Loše vijesti!» – rekao je Iva –. «Major ne će ni čuti o premještaju u bolnicu». Rekao je, da gospodin C. neće iz čelije, pa makar morao u njoj i umrijeti.

Čim je Iva donio vijest, da plan s bolnicom otpada, momci su se odlučili za akciju i razvili svoju »strategiju«. – «Sad znamo pri čemu smo». – «Situacija je jasna!» – govorio je Maks – «nemamo više vremena za oklijevanje! Nemamo se više čemu nadati. Pothvat iz postaje je jedino, što nam preostaje». Oni ne mogu propustiti ovu priliku i za njih bi bila sramota, da ništa ne poduzmu. Ovo je »Hrvatska Stvar«, oni su vojnici, to je njihova dužnost. Akcija je već u toku. **Stipe** i **Željko** već su na terenu, da izvide područje njihovih »ratnih operacija«. Nas troje, Šuco, Maks i ja, odlazimo u Fermo, da na licu mjesta provjerimo ono, što sam im toga jutra crtala i predočavala na zemlji i pijesku. Bilo je nešto iza pet sati poslije podne, kad smo se počeli uspinjati prema Fermu.

Sunce je već bilo prevagnulo k zapadu, kad smo stigli na podnožje grada. Krenuli smo cestom, koja ide uz same gradske bedeme i laganom se uzbrdacom penje u grad. Cesta je na suprotnoj strani obrubljena zidom, a iza njega se goli obronak strmo spušta u dolinu. Promatrajući ovu golet i strme nagibe, momci su zaključili, da bi bilo opasno bježati na ovu stranu, jer ne bi mogli postići distancu pa bi ih lako primijetili i uhvatili. Mnogo su bolji izgledi u protivnom smjeru, tamo prema potoku, gdje je horizont širi, nagibi blaži a vegetacija bujna, te se može lakše sakriti i pobjeći.

Ušli smo u grad, prešli Piazza Maggiore, i jednom ulicom stigli na vrh brda, oko kojega se je skupio najstariji dio grada Ferma. Pred nama su krovovi kuća, bedemi, karabinjerska zgrada. Među zbijenim kućama, uski prolazi i mala dvorišta, jedva se naziru ispod razgranate višovne loze. Situacija nije posvuda jasna. Krovovi nisu u istoj razini pa je teško

odrediti razmak, visinu i mogućnost prelaza s jednoga krova na drugi. S ovim nepoznanicama ne može se u akciju, zaključili su momci i odlučili te iste noći izvidjeti kakve ih prilike gore čekaju i da li je prelaz preko krovova ostvariv. No, dok čekaju noć, da pod njezinim okriljem pokušaju preko krovova stići do karabinjerske zgrade, koristeći se svjetlom dana, odredit će smjer i istražiti područje, preko kojega će se odvijati skrivanje i bijeg.

Bježanje iz postaje određeno je njezinim smještajem. U uskoj ulici nema se samo krenuti, nego nizbrdo prema glavnom trgu. Momci su obašli trg i pokrajne ulice te odredili najkraći put do prvog vinograda. Izašli smo iz grada, prešli cestu i prugu te krenuli prema dolini potoka Tene. Posvuda vinogradi, livade, usjevi. Izbjegavamo ograde i kanale, koji bi mogli smetati pri bijegu, i zaobilazimo kuće, čiji bi lavež pasa odao našu prisutnost »Ekspedicija« završava na potoku, gdje susrećemo Stipu i Željka. Oni su bili s onu stranu potoka, mnogo niže od mosta, preko kojega vodi cesta u Ascoli. Tlo je na tom području krševito i obrasio gustom šikarom. Među šikarjem i škrapama pronašli su prvo sklonište za bjegunca, kako bi se našao na sigurnom mjestu prije negoli karabinjeri nahrupe u potjeru za njim. Poslije večere oni će opet otići u Fermo, da izvide mogućnost uspinjanja i prelaza preko krovova. Ako ne bude никакve zapreke i sretno stignu do karabinjerske zgrade, oni su spremni za pothvat. Slijedeći dan prigodom Đurđićina i mojeg posjeta postaji, ja ću izvijestiti prof. C. o njihovoj odluci i pripremama, tako da se ne iznenadi i bude pripreman za bijeg. Momci su već odlučili »ratni« plan. Njih četvorica će u prve linije, a Iva, Joža i ja –bude li potrebno – preuzimljemo zalede. Pretpostavljalji su, da bi ih karabinjeri mogli i uhititi i zatvoriti. U tom slučaju naša je briga, da ih ne predaju Englezima i da ih što prije puste na slobodu. Računamo s nekoliko vrlo uvaženih ličnosti grada Ferma, koji su prijatelji Hrvata i koji bi nas sigurno zagovorili kod karabinjera.

Vraćamo se u logor, kad da se već počeo hvatati mrak. Vrijeme je večere i na potoku ima malo svijeta. Nije uputno, da nas se vidi zajedno, te se već na domaku logora rastajemo.

(nastavit će se)

STRADANJA ISTOČNE LIKE: BORIČEVAC, PODLAPAČA I UDBINA – TRI HRVATSKA KRIŽNA PUTA

Istočna Lika čarobni je krajolik kojem se rado divimo kad starom cestom iz Zagreba putujemo prema moru. Od Plitvica, preko Korenice i Udbine, do Gračaca, smjenjuju se raskošni pejzaži koji nas ushićuju smirenom ljepotom, osebujnim biljnim svijetom - prvo šumama, zelenim ili tamnim, crnogoričnim, a onda krškim žbunjem, trnjem, vrištinom i travama, u svim tonovima zelenog, smeđeg i žutog...

No, istočna je Lika i mjesto velikih ljudskih patnji. Na cijelome su njezinu prostoru srpska hegemonija i komunistički režim uzrokovali bolna i duboka stradanja hrvatskih stanovnika, uništili živote više tisuća ljudi, zbrisali tragove obiteljskih i seoskih zajednica, razorili mnoga duhovna i materijalna kulturna dobra.

Prema *Općem šematizmu Katoličke crkve u Jugoslaviji* (1939.), u Udbinskom je dekanatu, koji su sačinjavale župe Bunić, Boričevac, Gračac, Lovinac, Palanka, Podlapac, Ričice, Rudopolje, Sveti Rok i Udbina, živjelo nešto više od 16 tisuća katolika. Tijekom 1941. ili najkasnije 1942., napustili su ga svi svećenici, a dekanat je dobrim dijelom zbrisani te je poslije rata u njemu živjelo ukupno manje od dvije tisuće katolika. Potpuno su uništene i ugašene župe Boričevac (1905 župljana), Bunić, Udbina (1575 župljana), Palanka, Rudopolje i Gračac (1108 župljana), te župa Korenica (1200 župljana), koja je pripadala Rakovičkom dekanatu.

Udbina i Boričevac dva su iz niza istočnolikih naselja čiji su stanovnici 1941. i 1942. trajno protjerani, a u godinama poslije rata, ako su preživjeli, na drugim mjestima traženi, a neki i ubijani. Podlapac se pak 1945. manjim dijelom uspio vratiti, nekako izdržati godine totalitarnoga i hegemonističkog nasilja, da bi 1991. opet bio izvrgnut srpskom uništavanju. O kakvim je razmjerima stradanja riječ, moguće je vidjeti na spomen ploči koja se nalazi na ulazu u selo, a na kojoj su imena četiri stotine ubijenih mještana.

Ovdje tri svjedoka, tri kazivača, govore o svojim sjećanjima. **Mile Došen**, koji sada živi u Zagrebu, govori o Boričevcu, **Marija Sabljak Šaljan**, koja također živi

Zabilježila i priredila:

prof. Maja RUNJE

u Zagrebu, sjeća se Udbine, a **Kata Randsić**, koja živi između Wiesbadena u Njemačkoj, gdje je godinama radila, i Bjelovara, gdje je obitelj sagradila novu kuću, sjeća se svoje Podlapače.

Mile Došen: Sjećanja na Boričevac

Ako putujete starom cestom iz Zagreba prema Splitu, Boričevac je nekako u razini Udbine, tridesetak kilometara prema istoku, u zaleđu Donjeg Lapca, na samoj granici Like i Bosne. Zapravo, treba reći da je selo Boričevac nekada tamo bilo. Sa da ga više nema.

U mojoj je mladosti u našoj župi, u Boričevcu i okolnim mjestima, živjelo preko 2000 ljudi. S ličke strane Hrvati su živjeli u selima i naseljima Donji Lapac, Gornji Lapac, Oraovac, Mišljenovac Veliki i Mali Bubanj i Brotnja, a s bosanske u Kulen Vakufu, Kalatima, Ostrovici i Raštelima. Naša su prezimena bila **Pavičić, Krpan, Kovačević, Čuljat, Jurić, Babić, Šikić, Pavelić, Došen**. Što se mene tiče, ja sam rođen u Donjem Lapcu, 1916.

Mislim da su Boričevljani bili vrijedni, marljivi i štedljivi ljudi. Uvijek se puno radilo. Naše su njive bile na južnom dijelu Lapačkog polja, a pašnjaci i košanice na istočnim padinama Visočice te Velikoga i Malog Bubnja. Imali smo puno zemlje, osobito livada, tako da je u selu bilo puno blaga i ni jedna kuća nije oskudjevala u mlijeku, siru i mesu. U obiteljima u kojima je bilo puno djece, uvijek je netko odlazio u bogatije krajeve, pa i u Ameriku, te je otuda pomagao svoje u zavičaju, a dio ljudi je nešto zarađivao i na obližnjim gradilištima francuske kompanije, koja je početkom tridesetih gradila Unsku prugu. Neke su obitelji i same vodile poslove – trgovale, prevozile robu ili imale gostionice - te bile dobrostojeće.

Moja je obitelj tridesetih godina bila nakupovala dosta zemlje, a otac, koji je bio vrsni majstor, ozidao je lijepu kuću. Oženio sam se 1939. i sjećam se da smo u to vrijeme svi u kući živjeli dobro i u velikoj slozi. Nažalost, to će kratko trajati. Moja će djedovska kuća, sa stotinama drugih naših domova, uskoro biti zauvijek uništena.

U komunističkoj jugoslavenskoj državi brisanje hrvatskog Boričevca te progon Hrvata lapačkog kraja svake se godine

Nećakinja Mile Došena, Jelica Krpan, na ruševinama svoga nekadašnjeg doma, Boričevac 1990.

Dio udubinske djece u izbjeglištvu, Lovrećina Grad 1943.

slavio kao slavni početak ustanka naroda Hrvatske protiv okupatora i domaćih kvislinga. Govorili su da je ustana započeo u Srbu, 27. 7. 1941. Taj je dan četrdeset i pet godina bio državni praznik, neradni dan, o kojem su se posvuda odrazale velike proslave, osobito među Srbima u Kninu, Gračacu i Lapcu.

A bilo je to ovako: Naši su srpski susjedi uvijek pokazivali da žele da naš kraj postane čista srpska pokrajina te da se odijeli od hrvatskih zemalja. Tijekom stare Jugoslavije osjećali su se, naravno, zaštićenima, potajno se naoružavali te se organizirali u četničke grupe. Krajem tridesetih pojavio se među njima tu i tamo i koji komunist, obično među studentima koji su studirali u Beogradu – jer ako je čiji sin studirao, nije naravno studirao u Zagrebu – no i ti su jednako mrzili Hrvate, baš kao i četnici... Dakle, Srbi su bili velikosrbi, veoma budni, te neprijateljski rasploženi prema svima nama. Sjećam se da su, čim je proglašena Banovina Hrvatska, organizirali veliku akciju kojim su tražili odcjepljenje kotara Korenica, Lapac, Gračac i Knin iz hrvatskih okvira.

Među Boričevljima je naravno postojala Hrvatska seljačka stranka, no nije bilo nikakvih drugih organizacija – bilo nam to na čast ili na sramotu. Pretpostavljam da smo se svi pomalo pribojavali, jer smo bili veoma udaljeni od svakoga većeg hrvatskog naselja. Putevi i veze bili su u to doba jako loši.

Ni sama Nezavisna Država Hrvatska dugo nije doprla do Boričevca. Tijekom travnja i svibnja u blizini nije bilo vojnih posada. Tek je početkom lipnja nova vlast

bila postavila oružničku postaju, s pet ili šest oružnika.

27. 7. 1941. – to je taj dan koji će se kasnije slaviti i po kojem će mnogi desetljećima uživati ustaničke spomenice i boračke mirovine - Srbi su napali tu oružničku postaju te odmah ubili sve oružnike. Sljedećeg su dana, 28. 7. 1941., ušli u Brotnju, zaselak između Donjeg Lapca i Srbu, te tamo ubili sve hrvatske stanovnike, svih šest obitelji Ivezića. Kuće su zapalili, a imovinu raznijeli.

Nekoliko dana nakon toga strašnog događaja, **Gojko Polovina**, jedan od pobunjeničkih vođa – uz **Ljubu Babića**, **Stojana Matića** i **Đoku Jovanića** – u Boričevac je poslao poruku da se svi njegovi stanovnici trebaju skloniti, jer da će inače stradati. Polovina će kasnije u svojim knjigama pisati da je time htio spasiti ljudе, jer da nije mogao zaustaviti svoje sunarodnjake. No vjerojatnije je da nas je htio prestrašiti i lakše uništiti. Sjećam se tih dana i dobro znam da Polovinini ljudi nisu stišavali svoje, u srpskim selima, već da su ih potpirivali, da ih natjeraju na pobunu. A poznato mi je i to, da je i među srpskim seljacima bilo onih koji bi rado bili ostali kod svojih kuća, da mogu raditi na zemlji i čuvati svoje blago. Nisu se svi željeli suprotstavljati novoj državi i ići u šumu, no nakon što su ih njihove vođe kompromitirali sudjelovanjem u zločinima, nisu ni imali izbora.

Mi sami morali smo, naravno, odmah bježati. U noći od 1. na 2. kolovoza, u velikoj brzini, cijelo je selo krenulo prema Vakufu. Na rukama su se nosila malena djeca, a ljudi su sa sobom bili uzeli tek nešto hrane i pokrivača, jer

sмо svi mislili da će nam stići zaštita i da ćemo se brzo uspjeti vratiti.. Sve naše ostalo je u našim kućama, u štalama, na njivama. Desetak starijih ljudi odlučilo je ostati, misleći da njih nitko ne će dirati, te da će se uspjeti pobrinuti barem za dio blaga – ako se izbjegli Boričevljani ne bi uspjeli do sutradan vratiti.

Drugi kolovoza rano ujutro Polovinina razjarena rulja ušla je u pusto, ni od koga branjeno selo. Odmah su ubili sve starije ljudi koji su bili ostali, kuće su poplaćali, a sve ih zapalili. Sam Polovina u svojim sjećanjima *Svjedočenje* piše da je *Boričevac za nepun sat bio u plamenu*.

Stradanje Boričevca nastaviti će se nažalost i nakon tog tužnog 2. kolovoza. U mjesecu rujnu, 6. rujna, na rođendan srpskog kralja, poslje rođendanskog mitinga na kojem je Polovina sa svojima klicao *kralju i otadžbini*, pobunjenici su napali Kulen Vakuf, u koje su se Boričevljani i mnogi drugi izbjegli Hrvati bili sklonili, te lako zarobili nekoliko stotina, prema nekim izvorima i više od tisuću, ljudi. Njihova mrtva tijela bacali su kasnije u jame ili u Unu. **Ilija Rašeta**, jedan od napadača, sam će u svojim sjećanjima (pod naslovom *Kazivanja*) opisivati kako je bio očeviđac stravičnog stradanja hrvatskog i muslimanskog življa.

Sljedećih mjeseci preživjeli Boričevljani, te drugi Hrvati iz lapačkog kraja, sklonište su našli u mjestima oko Bjelovara, u Slavoniji, u Srijemu. Obitelji su stanovale u napuštenim kućicama ili štalama, marljivo radile na tuđoj zemlji, kao sluge. Muškarci su se, naravno, priključili hrvatskoj vojsci, a svi ostali svojim su se radom nastojali odužiti ljudima koji su im pružili sklonište.

Naše stradanje nažalost nije prestalo niti nakon završetka rata. Srbi, četnici, a sada partizani i komunisti, obilazili su sjevernu Hrvatsku i tražili nas. U nekoliko su slučajeva odveli ljudi kojima se ubrzo zameo svaki trag, a neke su zatvarali te osuđivali na dugogodišnje tamnlice. Sâm sam u prosincu 1945. priveden u gospički zatvor. Kada mi je *sudac* dosudio osam godina tamnice, činilo mi se da sam dobio osam dana tamnice, jer je većina supatnika tada osuđivana na smrt.

Iz Like su Srbi svima poručivali da se u Boričevac nitko ne smije vratiti. Samo ime Boričevca izbrisano je sljedeće godine sa službenog popisa naselja. Sva naša zemlja i posjedi su nacionalizirani.

Kada sam nakon puno godina, krajem sedamdesetih, prvi put ponovno s obitelji došao u Lapac, svoje sam kućiste prepoznao tek prema kruni bunara nad našom starom obiteljskom šternom (*kapnicom, čatrnjom, gustjernom, op. prir.*). U Boričevcu nigdje nije bilo vidljivih međa. Sve su naše njive bile preorane. Na velikim dijelovima naših kućista bila je izgrađena stočarska farma i klaonica. Ostalo je bila preotela šuma.

Na kraju sam života. Živim u Zagrebu. Moja djeca i unuci su školovani i nije vjerojatno da bi se tko od nas mogao vratiti u Liku. Boričevac je izoliran, daleko je, nema ni struje ni vode.

Ipak, svi sanjamo i volimo Boričevac... Okupljeni smo u Udrudi Boričevljana. Svakako želimo postići obnovu svoje crkve Male Gospe, čiji zidovi su ostali očuvani i oko kojih se od 1996. jednom godišnje okupljamo. Uz to, svakako tražimo da demokratska država konačno uredi da se Boričevac premjeri te da se svakomu vrati njegov posjed – a što još uvijek nije učinjeno.

Sav svoj posjed rado bih darovao kojoj mlađoj obitelji, koja bi željela živjeti i raditi na zemlji u lapačkom kraju. Samo neka život ide dalje.

Marija Sabljak Šaljan: Uspomene iz Udbine

Udbina mog djetinjstva je maleni zidani grad na uzvisini, uvijek izložen suncu – Udbina je visoko, sama na brdu, pa je u njoj sunčevlo svjetlo od najranije zore do zadnjeg sumraka. Naša je kuća bila malo niže, u vijencu oko grada, u zelenilu voćaka. U našem je voćnjaku bilo puno šljiva i jabuka te jedna visoka razgranata trešnja. Pod njom su bile košnice moje bake **Ane**. Ana je bila blaga i pametna žena, kojoj su se ljudi često obraćali sa svojim brigama i nevoljama. Mene je posebno voljela i štitila.

Kata Rosandić (prva s desna) s rođacima u Podlapači 1959.

No, od ranog sam djetinjstva morala raditi, i prije negoli sam krenula u školu. Prvo sam čuvala i hranila tuke, a onda i kuhala, prala robu, brinula o blagu. Bilo je i puno lijepih trenutaka. Igre, prijateljstava, prve djevojačke maštarije... Ljepše i bogatije djevojke udavale su se za viđenje momke tu, u našoj blizini, a siromašnije su možda odlazile u Podlapaču, gdje se živjelo teže negoli kod nas.

Ali nama nije bilo suđeno da puno razmišljamo o ljubavima i budućnosti!

Udbina je u mom djetinjstvu bila kotarski gradić s oko 1.600 stanovnika, od kojih su velika većina bili Hrvati. U njoj se nalazio sud, porezni ured, policijska uprava i niža gimnazija, no na svim tim mjestima radili su Srbi, najčešće oni koji su u Udbini vidjeli mali Beograd. Eto, ta niža gimnazija jedne je godine odjednom ukinuta, i to samo zato jer se pokazalo da se upisuju pretežito Hrvati.

Oružnici (žandari) su često znali pretraživati naše kuće, odvoditi i premalačivati naše mladiće. Sjećam se kad su jedne godine presreli povorku svatovskih kola i počeli ponižavati mladoženju **Milu Piščeviću**, bajunetama trgajući male papirnate zastavice s konjske orme prvih kola. Konji su se tada odjednom prestrašili, kola se prevrnula, a mladenci se našli na ledini. To nasilje koje je mladi par doživio na potoku kod Vrbančevih kuća u Mutiliću, nadvit će se nad njihov cijeli život. Mile će koju godinu kasnije proći Križni put kroz Sloveniju, uspjjet će se doduše vratiti i skloniti u Zagrebu, no tamo će ga tražiti i pronaći udbinski četnici, odvesti u nepoznato i ubiti.

Mnogi naši srpski susjedi bili su organizirani i imali su oružje. A osjećali su da su u svojoj državi. U prvim redovima bili su solunski dobровoljci i njihovi sinovi, a njih je u okolnim selima bilo dosta, npr. **Baste**, iz obližnjeg krvavskog sela Baste.

Takvi su na našem glavnom trgu 1937. podigli spomenik kralju **Aleksandru**, a čemu je kum na otvorenju bio neki **Knežević**. Kakav je taj čovjek bio, vidi se po tome što je sljedeće, 1938. godine, na blagdan Tijelova, na konju htio ujahati u našu crkvu, u kojoj smo se bili okupili na blagdanskom slavlju.

Naša je kuća, skupa sa svim ostalim hrvatskim kućama u vijencu oko Udbine, spaljena u kolovozu 1942., prije negoli smo ovršili žito koje smo tek bili dovezli kući. Naša se majka tada s nama petero male djece uspjela skloniti u utvrđeni grad na briježu. Ali to je bilo tek naše prvo, najlakše progoststvo...

Udbina je bila prepuna izbjeglica, jer su svi obližnji zaseoci bili spaljeni. Danonoćno smo bili pod vatrom. Ali naši vojnici i domaći ljudi hrabro su se branili. Ginovalo se, no svi smo cijelim bićem sudjelovali u obrani.

Vremenom je onda počelo ponestajati strjeljiva, ogrijeva, hrane za ljude i za blago. U rujnu je zato s improviziranog užletišta u Bihać evakuirana velika skupina udbinske djece. Tada su otišla i moja braća **Mate i Ivica**, za kojima smo sví plakali jer nismo znali hoćemo li se ikada više vidjeti.

Na svetu Luciju 1942. naš se život konačno sav prelomio. Sjećam se da je jesen te godine bila topla, da u prosincu nije bilo snijega, ali da je baš tih dana odjednom jako zahladilo. Svima je bilo jasno da više ne možemo ostati, da će nas naši neprijatelji sve uništiti i da se moramo pokušati probiti i spasiti. U tri sata noću, po gustoj magli i jakoj zimi, u zbjeg je prema Lovincu krenula kolona od 1 200 ljudi... Tko je ikada vidio ljude koji se rastaju sa svojim domom, svojom zemljom, svojim blagom – taj zna što je pakao... Svatko je nosio tek samo najnužnije - nešto robe, nešto hrane. Vidjela sam kako moje priateljice plaču za škrinjama u kojima se skupljala dota za njihovu udaju...

Kroz vrleti, šumu, kamenje, a uz stalnu partizansku pucnjavu, bježanje, rasulo, bol, plač... kretali smo se najbrže što smo mogli. Na rukama sam nosila malog brata Nikicu, uvijek zabrinuta da s očiju ne izgubim majku i drugu sestruru – jer u tom će se zbjegu doista nekoliko žena i djece izgubiti i nitko ih kasnije više ne će naći. Kroz noć mi je neki vojnik pomagao nositi brata, no cijeli sljedeći dan nosila sam ga sama. A oko mene su sve bili očajni, prestrašeni i zabrinuti ljudi.

Tek sljedeću večer - trebalo je kroz vrlet prijeći dvadeset i pet kilometara - stigli smo do Lovinca. Tamo sam vidjela kako su se stariji Udbinjani oprštali od zadnjeg dijela svoje imovine, od svojih kola i konja... Gledala sam kako starim tvrdim i ponositim ljudima drhte ruke dok su zadnji put gladili svoje blago.

Oko Nove Godine vlakom smo prebačeni u Zagreb. U Zagrebu su nam, prljavima i jadnim, uzeli odjeću, pa je u velikim bačvama u dvorištu raskuživali, dok smo mi polugoli čekali u praznim prostorima Paromlina. A da ste me poslije toga vidjeli! Sva se odjeća bila zgužvala i stisla, pa sam u mome nekad pristalu kostimu izgledala kao strašilo!

No, čovjek se bori za život, kako god njegov položaj bio težak...

Moj će se život nastaviti u jednom selu pokraj Bjelovara, kamo je moja obitelj bila smještena. U starom, hladnom, ru-

ševnom dijelu kuće jedne dobrostojeće obitelji kojoj smo bili dodijeljeni, provest ćemo puno godina, sve dok se mi djeca ne poudamo i ne zaposlimo se. Od gospodara na svome, postali smo služe! Svi su Udbinjani – smješteni većim dijelom kod seljaka oko Bjelovara, Đurđevca ili Koprivnice – od jutra do mraka radili na zemlji domaćina, bez ikakve plaće.

A poslije rata se nismo mogli vratiti kući, pa makar i na zgarište. Znali smo koliko nas mrze... Još ima sačuvanih *Dozvola* na kojima *Gradski narodni odbor Gospic* pojedinim, slučajno preostalim, krvavskim Hrvatima izdaje potvrdu "...za slobodno putovanje do Borovog sela – bez prava na povratak..." Najjasnija poruka bilo je međutim odvođenje ljudi iz njihovih novih mjesta boravka. Pripadnici OZN-e, naši susjedi, Srbi, iz Mutilića, Ondića, Jošana – sve smo ih poznavali imenom i prezimenom - krstarili su u potratnim godinama Podravinom, Slavonijom i Srijemom i odvodili naše ljudi u zatvor ili na smaknuće. Bez suda i ikakve prijave odveli su i negdje, na nepoznatim mjestima, ubili najmanje desetericu Udbinjana...

A mi smo na tuđem dali sve od sebe, ne štедeci se. Onako jadne, dugo su nas gledali s visoka, kako to uvijek bude s prognanicima. Sjećam se da je **Nikica** išao u školu više godina bez cipela, no kad bi ga učiteljica pitala zasto ne nosi cipele, on bi odgovarao da više voli ići bos, pa i po mrazu. A kad bi više nas išlo skupa, mogli smo ponekad iza naših leđa čuti da nas zovu "dotepeci", a ponekad i "gle, idu, lički Cigani....!" No, kad su se na kraju godine čitale pohvale najboljim učenicima, najčešće se čulo: Sertić, Šutija, Krmpotić, Rajković, Sabljak...

Marljivo smo radili, čuvali svoj obraz i poštenje, a Podravina nas je polako počela prihvataći, poštivati i voljeti. I mi nju... Školovali smo se, zaposlili, podigli nove obitelji. Mnogi su od nas, međutim – osobito Udbinjani koji su novi dom bili našli u istočnoj Slavoniji i Baranji - još jedanput sve izgubili i bili prognani, sada, devedesetih...

A naš zavičaj? Negdje oko 1960., skoro dvadeset godina nakon tužnog odlaska, prvi puta smo nas dvije sestre putovale cestom prema jugu i zastale na Udbini ... Kriomice smo se prišljale do mjesta na kojem je nekada stajala naša kuća... prepoznale ga, a suze su same počele teći niz lice ...

Kata Rosandić: Sjećanja na Podlapaču

Podlapac, ili Podlapača, kako se naše mjesto zove, nalazi se pod prijevojem šumovitih glavica uz zapadni rub Krbavskoga polja. Udaljeni smo od većih mesta. Gotovo četrdeset kilometara od Gospicu, a tridesetak od Korenica.

Rođena sam kao četvrtu dijete u obitelji **Jose i Marte Begić** u podlapačkom selu Breštani. Drugi naši zaseoci su Varoš, Jagodnja i Zrnička.

Rođena sam u travnju 1942. u tetkinoj kući u Varošu. Tada je majka s nama djecom već bila napustila našu kuću u Breštanima jer su nas Srbi – oni iz Mognića, Vrepca, Svračkova Sela, Tolića, Pišača, Ljubova, Srednje Gore i Mekinjara – napadali i tjerali. Nekoliko mjeseci kasnije cijela je Podlapača morala seliti i bježati. Majka mi je kasnije pričala da me nosila na glavi, i da joj je puščano zrno prošlo uz ruku kojom je držala kolijevčicu. Sklonište smo prvo bili našli u jednoj seljačkoj kući u Mušaluku. Tamo sam, na Osiku, krštena, a kasnije smo onda preseljeni u Maksimovićeve stale u Gospicu. U Gospicu smo zebli i gladovali, jer cijeli je grad bio pun prognanika, osobito onih iz istočne Like. Majka bi od zore do mraka kopala u obližnjim selima za litru mlijeka, za nas djecu.

U Podlapači je bilo ostalo nešto starijih ljudi, pa tako i moj did koji nije htio napustiti kuću, i tamo će ga, nekoliko mjeseci kasnije, prostrijeljena i zapaljena, naći moj otac kad se jednom prilikom vrebačkom stazom bio uspio navratiti u selo.

U travnju 1945. Hrvatska se vojska, i s njom puno civila, povlačila iz Gospicu, no majka i mi smo ostali. U grad su ubrzo ušli partizani i sve nas utjerali u jednu poljanu ograđenu žicom, prijeteći da će nas, i cijeli Gospic, odmah pobiti, jer da tako traže njihove vođe, lički Srbi. Kasnije se pričalo da su nas od takve sudbine spasili dalmatinski partizani. Je li to bila istina ili nije, ne znam. Istina je da nisu ubijeni svi ljudi u Gospicu, no ubijeno ih je jako puno.

U svibnju su nam naredili da se vratimo u Podlapaču, na golo zgarište. U selu su sve, baš sve kuće bile popaljene. Iz visokih trava virio je tek poneki zid. Prve smo dane spavalj pod stablom, majka nas je pokrivala svojom robom, a sljedećih smo dana čupali bujad i skupljali granje te time pokrili dva naša zida, na jednu vodu. Dok

je padala kiša, to bi nas malo štitilo, no kad bi stala, u našu bi bajticu curilo satima. Ne znam kako smo prvu godinu preživjeli. Ničega nije bilo, čak ni vode. Partizani su nam bili uništili sve šterne. U veliku zajedničku šternu u Breštanima bili su nabacali veliko kamenje, pa smo morali pješaći na Radovac i vodu nositi na rukama.

Čekali smo oca. U Podlapcu su svi nekoga čekali. U selu je 1946. bilo osamdeset udovica. A momci! Bilo je kuća koje su bile izgubile i četvero sinova. Ubijeno je više od četiri stotine naših ljudi. Pred rat smo imali oko tisuću petsto stanovnika, a 1948. nas je bilo sedamsto.

Predvečer bismo mi djeca s mamom sjedili ispred naše jadne kućice – u međuvremenu smo imali slamljati krov, no i dalje samo jednu prostoriju, s podom od nabijene zemlje - a mama bi znala reći: "Eto, sad će čača izazvati ..." Naprezzali bismo oči, gledali i gledali...no nitko nije stizao.

Majke su nas učile moliti, koliko su znale. Učile su nas da se prekrižimo kad prolazimo uz crkvu, no kad bismo išli iz škole, učitelji bi nas postrojili u red i provodili pokraj crkve da nas sprječe da se križamo. Ako bi se tko uspio prekrižiti, izudarali bi ga. A 1948. su nam čak počeli rušiti ono što je ostalo od naše crkve. Te su nas godine naime tjerali u zadruge, jer tko ne uđe da je *neprijatelj socijalizma*, no naše se žene nisu dale. U svim susjednim selima zadruge su osnivane i тамо su se gradile velike zajedničke gospodarske zgrade. Kad je za takvu jednu zadrugu u srpskom selu Toliću ponestalo materijala za pokrivanje njihove velike štale, došli su u Podlapac, popeli se kroz prozor na zvoniku na sljeme naše crkve i s krovista sasjekli naš lim.

Bili smo skoro 15 godina bez svećenika. Tek nekako oko 1958. k nama je ponekad počeo pristizati velečasni **Pećo Butković**, iz Bilaja, mijenjajući staze, da ga Srbi ne napadnu. Kuće je prvi puta blagoslovio nekako oko 1964.

Cijelo moje djetinjstvo prožeto je strahom. U selu je već prvih godina nakon rata bila napravljena milicijska stanica, u kojoj je uvijek bilo šest milicionara, koji su tu i spavalii, te uvijek budno pazili da se ne bi probudila *reakcija* jer da *neprijatelj nikada ne spava*. No, zapravo i ne znam jesmo li se više bojali te *milicije* ili smo njih ipak zapravo doživljavali kao zaštitu pred ljudima iz okolnih sela. Ti su se pred

nama često ponašali prijeteći – mada valja reći da nisu svi bili isti - pa bi okolo paradijali sa značkama na prsima – za koje je svako dijete znalo da su nagrada za progone u godinama između dva rata, za napadaje na podlapačke seljake tijekom ratnih godina, za pljačkanje naše imovine.

Živjeli smo s pretresima kuća, ispitivanjima, bijedno, bez perspektive. Struju smo dobili 1976. Što god smo pokušavali, osobito mladići, bilo da su željeli ići u školu, tražili posao, pokušavali ići za lugara, za cestara, u vojsku – ništa nije bilo moguće. Većini je ostalo da kopa po cestama, a kad je postalo moguće, odlazili smo u Švicarsku, Njemačku, Australiju.

Pomagali smo svoje obitelji i selo se, krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih, počelo pomalo oporavljati. No, to će kratko trajati!

Samo nekoliko godina kasnije, opet će nas snaći nesreća! Već u siječnju 1990., još i prije višestranačkih izbora, Srbi su nam jedne noći porazbijali crkvene prozore i uništili nekoliko grobova, a u srpnju su upali u selo i iz nekoliko kuća tražili i odnjeli vrjednije stvari. U rujnu su u školu došli udžbenici tiskani u Crnoj Gori, a kad roditelji nisu pristali da djeca iz njih uče, školu su zatvorili. Prekinuli su nam struju, ukinuli prijevoz, opkolili nas stražama. A onda su odjednom iz Tolića, Mekinjara i Pišćića uslijedili žestoki rafali i minobacačka vatra. Uplašeni narod počeo je bježati u šume, skriva se po starim kolibama i zakloništima, a tek bi se uvečer hrabriji spuštali u selo da nahrane i napoje stoku. U studenom su zapaljene kuće svima kojima je netko bio u MUP-u ili Gardi, ali onda i drugima. Kratko nakon toga ubijen je **Stipe Alar** – prvi od više ljudi koji će biti ubijeni na pragu svojih kuća - i veliki dio ljudi dat će se u zbijeg. U selu će ih ostati oko stotinjak.

Oni će 14. lipnja 1992. doživjeti vrhunac novijega podlapačkog pakla. U selu će se pojaviti kamioni s maskiranim vojnicima, koji će prvo narediti da se u dvorište postave svi preostali poljoprivredni strojevi, a zatim sve ljude potjerati u četiri kilometara udaljeno Svrčkovo Selo, u dvorište seoske škole. **Nikolu Pauna**, koji je odbio ići, odmah su ubili. Sve ostale je od likvidacije koja im se tu spremala spasila ophodnja UNPROFOR-a koja je slučajno naišla ... •

Tog dana krenuo sam na posao uobičajnim putem, no na odredište nikad nisam stigao. Samo tri mjeseca nakon mog povratka iz Njemačke, kod Visokoga me čekala unaprijed postavljena milicijska patrola. Kad me je zaustavio, milicioner je samo upitao udbaše u susjednom automobilu: «Je li to taj?»

Nakon toga ubacili su me u BMW na stražnje sjedalo i odveli u Tarčin, u zgradu civilne zaštite. Imao sam jaknu u bojama hrvatske zastave (crven-bijeli-plavi), odmah su mi je nabili na glavu i svezali ispod vrata, kako ne bih vidio kud me vode. Gojko Zgonjanin, načelnik UDB-e vodio je ispitivanje. Većina pitanja bila su o poznanstvu s **Ljubomiru Dragojom**, članom Hrvatskoga revolucionarnog bratstva, kojega sam upoznao dok sam boravio i radio u Njemačkoj. Rekao sam im da sam ga video par puta u gostonici, ali da o tome čovjeku ništa ne znam. Nezadovoljni takvim odgovorima, uzvratili su psihičkim i fizičkim zlostavljanjem. Petnaest dana sjedio sam u stolici bez naslonjača, tri noći za redom vodili su me na prividno strijeljanje, udaranja i lupanja bila su svakodnevica, a o ostalim mučenjima bolje da se i ne piše.

Naravno, sva ta maltretiranja bila su popraćena neizostavnim psovanjima ustaške majke. Otac mi je bio zastupnik u Hrvatskome državnom saboru u doba Nezavisne Države Hrvatske, a dva su mi brata poginula u ustašama. To je komunistima dalo dodatnog razloga za iživljavanja. Nakon 15 dana prebacili su me u Centralni zatvor u Sarajevu. Sve to vrijeme ni žena, ni djeca niti itko od bližnjih nije znao što mi se dogodilo i gdje se nalazim. Njima je u kuću upala UDB-e, te je pretresla sve od vrha do dna, ne govoreci im što se sa mnom dogodilo. Tijekom racije nisu vodili računa da su u kući i djeca koja su morala gledati cijeli pretres. Ja sam u međuvremenu u Sarajevu saslušavan svaka tri dana. Pitali su me za koju hrvatsku organizaciju radim, koje diverzije mislim izvesti u Jugoslaviji i slično.

TRINAEST GODINA ZBOG JEDNOG FILMA

Šest mjeseci proveo sam u sobi s 11 ljudi, većinom ubojica i kriminalaca. Maltretiranja su bila svakodnevna. Tijekom svog boravka često sam čuo zapomaganja suoptuženih **Vlade Pocrnje, Josipa Žutića, Ante Jurića i Ivana Lozića**, koji su kao i ja nevini završili u zatvoru.

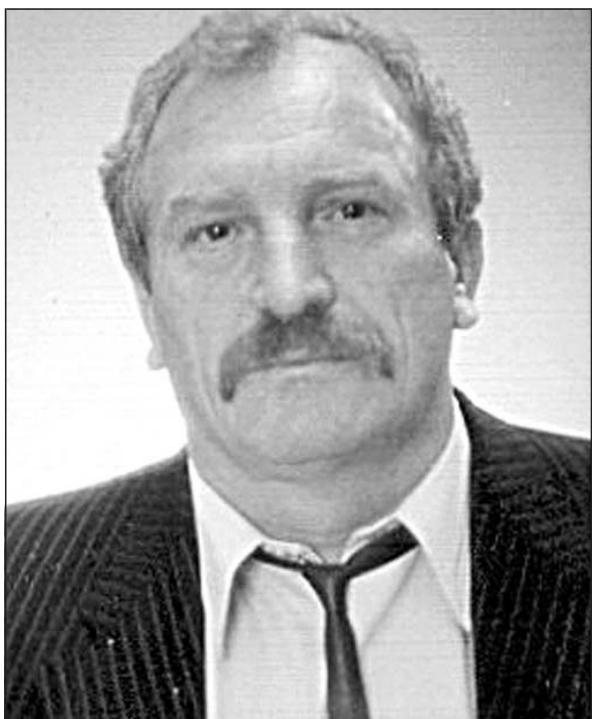
Jednom prilikom svezanog su me odveli na suočenje s osobom koja je navodno sve znala o mojim planovima za di-verzije u Jugoslaviji. Na moje veliko iznenađenje, to je bila Dragojina žena, koja je cijelo vrijeme boravka u Njemačkoj radila za UDB-u i bila u braku samo radi toga da bi cinkala hrvatske domoljube. **Spomenka Zubak** bila je mlada i zgodna žena, dok je Dragoja, bez jedne ruke, bio 15 godina stariji od nje. Mnogi su tada tijekom boravka u Njemačkoj posumnjali u njezinu ljubav prema Dragoji, ali na žalost, nitko nije mogao znati i dokazati da radi za UDB-u. Ona je potvrdila da sam se družio s njezinim mužem i drugim emigrantima u Njemačkoj te da smo gledali film «*Hrvati - teroristi ili borci za slobodu*». To je u biti bila jedina istina iz cijele optužnice protiv mene i mojih suoptuženih kolega. Jednog smo dana u Njemačkoj u jednom stanu pogledali taj film i komentirali kako bi Hrvatsku trebalo osloboditi od komunističkog jarma, te se nakon toga uputili svojim kućama. To je bilo sve od našeg tobožnjeg organiziranja i djelovanja protiv Jugoslavije. Nikada više nismo spominjali taj film niti dogovarali bilo kakve akcije protiv komunističkog režima.

Tko je mogao i pomisliti da će gledanje filma petorici ljudi te njihovim obiteljima prouzročiti toliko patnje i boli... Danas potpuno nezamislivo, ali su se u to mračno doba zbog takvih i sličnih sitnica guibile glave. Na kraju su ipak smislili op-

Piše:

Janko KOVAČEVIĆ

tužnicu. Optužili su me da sam htio dići spomenik na Makljenu iznad Prozora, te poduzeće u kojem sam radio u Bugojnu. Montirani proces počeo je dovođenjem raznih svjedoka. Među njima je bio i čuvar spomenika, Ilija Miloš, koji je izjavio

Janko Kovačević

da je «*Janko rekao Tito šajze, Partija govorno*».

Posebno je bilo razočaravajuće svjedočenje moga zeta, koji je na pitanje je li Janko protiv Jugoslavije, rekao «Je, je, i to odavno».

Smješna je bila konobarica iz neke birnje kod Sarajeva, koju je tužitelj pozvao da svjedoči. Ona je rekla da smo svakog dana nas petorica svraćali na piće, uvijek nešto pričali, te da sam ja uvijek plaćao račun, što znači da sam ja i vođa te terorističke skupine. To je sud uzeo kao valjano svjedočenje!

Tada su pale mnoge maske i vidjelo se na koga mogu računati u životu, te kako su ljudi prijetvorni. Sud, pod predsjedanjem **Trpimira Tomića**, osudio me je na 13 godina, a kod čitanja presude svi smo se nekontrolirano smijiali, najvjerojatnije pod utjecajem droga koje su nam stavljali u hranu. Uz mojih 13, Pocrnja je dobio 11 godina, Žutić 6 godina i 6 mjeseci, Jurić 8 godina, a optuženi Lozić 5 godina.

Kaznu sam služio u Zenici u sobi sa 120 ljudi, većinom ubojica i kriminalaca. Cijelo vrijeme uporno su me vrbovali da se pridružim UDB-i, te da odem u Njemačku i cinkam Hrvate koji tamo žive. Nudili su mi smanjenje kazne, te da će moje prebacivanje u Njemačku prikazati kao bijeg iz zatvora. Kad to nisam prihvatio, nudili su mi da onda barem cinkam kolege iz zatvora, što sam također odbio.

Odgulio sam 11 godina, a dvije godine mi je Vrhovni sud smanjio. Prije puštanja iz zatvora, susjede iz mog sela pitali su što misle o tome, treba li me pustiti. Zanimljivo je da su Srbin i Musliman rekli da sam dobar čovjek, te da me puste, dok je jedini susjed Hrvat rekao da me se ne pušta, jer da nisam dobar za selo...

Njega sam i sreo poslije 20 godina u Zagrebu te mu nisam htio ni ruku pružiti. Nakon izlaska iz zatvora nisam mogao dobiti putovnicu, pa sam nakon dvije godine potplatio službenika s 1.000 njemačkih maraka kako bih dobio putovnicu. Od tada pa sve do 90-tih godina živio sam u Njemačkoj. Tek uspostavljanjem Republike Hrvatske došao sam u domovinu. Danas živim u Zagrebu, a u Bugojnu sam obnovio razrušenu kuću koja je spaljena u ratu u Bosni. Prošlo je od svega tog puno vremena i nekih događaja se ne mogu ni sjetiti, ali sjećanje na nepravdu iz prošlosti i 11 izgubljenih godina nikad ne će zaboraviti...•

SLAVKO MILETIĆ, JUNAK HRVATSKE POLITIČKE UZNIŠTVE

Na poziv Slavka Miletića iz Vodica, hrvatskoga političkog uznika, domoljuba, dragovoljca Domovinskog rata, jednog od utemeljitelja HDZ-a, rođenog u Zenici, u selu Gradišću 1926. godine, od oca Luke i majke Ruže, posjetili smo ga u kolovozu u njegovoj obiteljskoj kući. Ovaj razborit čovjek i prijatelj, vitak i pun duha, obradovao se dolasku izaslanstva podružnice HDPZ-a Zadar, čiji je član jer navodno podružnica HDPZ-a u Šibeniku ne radi. Ugledali smo ga na terasi ispred kuće gdje u ženinu društvu sjedi i razgovara (supruga mu je u poodmaklom godinama, također težak bolesnik i jedva je pokretna). Veselo nas je dočekao, a zatim počastio pićem i jelom te smo ga zamolili da nam ispriča nešto o svome teškom životu, političkom stradanju, robijanju u najtežim **Titovim** robijašnicama, Zenici i drugima. O sebi je on počeo govoriti ovako.

«Od svoje najranije mладости и од 10. studenoga 1945. do osnivanja Hrvatskog oslobođilačkog pokreta (HOP) 10. travnja 1953. godine živio sam kao pošten čovjek i pravi hrvatski domoljub. Moja nevolja je počela kada sam 1945. spasio **Jozu Krežića** od ljudi koji su ga htjeli ubiti, a to su bili pripadnici Ozne iz Zenice. Nakon toga moj se život sasvim preokrenuo. Postao sam predmet redovitih saslušanja, zatvaranja, batinanja i mrvarenja na svaki način. Dne 10. travnja 1953. postao sam član HOP-a koji se sastojao od sedam prijatelja. To su bili **Anto Đapić, Ivica Blažević, Mijo Sičanica, Alojz Miletić** i ja. Slavili smo 10. travnja 1953. u kući Alojza Miletića u Pečuju kod Zenice, i tu smo formirali HOP. Često smo se sastajali, dogovarali za akcije, nastojali povećati članstvo i pokušali smo u takvim okolnostima djelovati u interesu hrvatskog naroda. Često smo se sastajali na raznim mjestima, iznad groblja u Podbrežju, zatim po raznim kućama, u šumi i drugdje. Kako smo već tada bili prokazani od nekog od članstva, sastajali smo se pojedinačno ali smo ipak na sastanku u Bistričaku 7. listopada 1958. bili otkriveni. Mnogi članovi su bili uhvaćeni i zatvoreni. Dne 7. listo-

Razgovarao:

prof. Bruno ZORIĆ

pada 1958. bio sam uhvaćen, sproveden u zatvor, a tih su dana bili uhvaćeni **Josip Jerković, Josip Jurković, Berislav Vega** i **Matan Udovičić**. Sumnjamo da su nas izdali **Ivica Blažević** i **Nikica Banožić**.

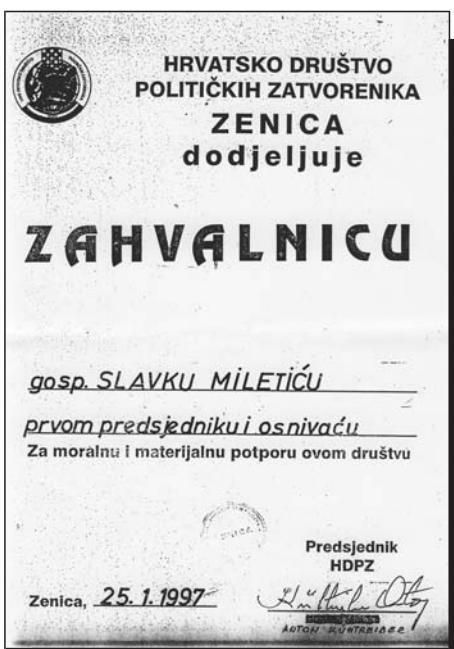
Moram spomenuti da je 12. listopada 1958. u Zenici trebao doći Tito da potpali četvrte visoke peći u željezari Zenica. Blažević i Banožić su kroz neke razgovore saznali da se priprema atentat na Tita. O ovom atentatu ovim je udbašima dao informacije Berislav Vega. Čitava naša skupina je bila uhvaćena, sprovedena završna istraga, započelo je suđenje i svi skupa smo osuđeni na 129 godina zatvora. Dok sam bio u samici, koja je bila u krugu tadašnjeg SUP-a, često sam bio batinan, mučen, a jednom mi je nakon ispitivanja **Fadil Lipunčević** udarcem u lice izbio dva zuba. UDB-a je dovodila svjedočke koji su pod prisilom izmišljali razne optužbe o našoj djelatnosti, pa se tako meni pripisalo da sam pripremao atentat na Tita i da su pronađene strojnice na visokim pećima gdje je taj krvnik trebao potpaliti četvrtu visoku peć u željezari Zenica 12. listopada 1958.

Potvrda o uvjetnom otpustu

Drugi optuženici bili su prisiljavani da mene optužuju za formiranje i izvršavanje atentata na krvnika Tita. U tijeku ispitivanja i zatvaranja bio sam mučen i ne znam ni ja kako sam sve to izdržao. Često sam vođen na strijeljanje, a na taj način htjeli su me duševno slomiti, ali u tome nisu uspjeli. Ja sam duboko uvjeren da mi je u tome pomogao Bog. Osobito su me mučili **Ljubo Ružić**, četnik iz istočne Hercegovine i neki **Suljo Presulović** iz Mostara. Oni su mi i kosti lomili, pendrecima me srušili na pod, tukli me do besvjести, ali uza sve to nisu me ni fizički ni duševno slomili. Sve te muke ja sam podnio. Udba se na svaki način domišljala kako da me fizički i duševno uništi, ali nije uspjela. Sjećam se da su me često milicijskim vozilom vodili preko Crvenih stijena na planinu Romaniju. Odredili bi mjesto gdje moram kopati svoj grob te mi dali kramp i lopatu. Počeo sam kopati vlastiti grob. Tada su mi rekli: 'Ako ne priznaš sve o spremaju atentata na Tita, ovdje ćemo te zakopati, a divlje zvijeri će pojesti tvoje kosti. Nakon toga, kako ja nisam ništa priznavao, oni su nastavili kopati grob, jer ja više nisam mogao. Svezanog su me stavili u grob, oko 1 metar dubine i vikali su na mene da priznam atentat na Tita, jer će me živog zakopati. Ništa nisam htio priznati. Potom su me ponovno vratile u Centralni zatvor u Sarajevo. I dalje je nastavljeno s mojim mučenjem, batinanjem, vrijeđanjem, fizičkim zlostavljanjem.

Dne 6. travnja 1959. okončano je moje suđenje i mene su osudili na 20 godina strogog zatvora, te na 1,5 godinu stroge izolacije u samici, u čuvenom odjelu zeničkog zatvora, **Staklari**. Svi ostali moji prijatelji također su bili osuđeni na teške i dugogodišnje robije. Robijao sam u Zenici s poznatim kažnjениkom fra **Ferdom Vlašićem**, koji je također dobivao velike batine u zatvoru. Često se molim za njegovu dušu, a dva puta bio sam i na njegovu grobu u Tomislavgradu. U zatvoru sam upoznao mnoge hrvatske domoljube i nije mi bilo žao što sam sve to

podnio jer smatram da sam sve to podnio kao Hrvat i hrvatski domoljub.»

- Nakon izlaska iz zatvora, kažite nam nešto o svojim drugim aktivnostima.

«Početkom prosinca 1989. godine razgovarali smo nekoliko nas prijatelja da utemeljimo Hrvatsku demokratsku zajednicu, jer smo bili oduševljeni saznanjem da ju je 17. lipnja 1989. u Zagrebu osnovao dr. Franjo Tuđman. Mi smo je osnovali u Zenici 24. siječnja 1990., a u prvoj grupi bili su Josip Jurišić i Mato Dajaković. Skupštinu smo održali istog dana kad smo i osnovali HDZ Zenica. Bio sam dakle jedan od utemeljitelja stranke i član Predsjedništva. HDZ je svakim danom brojčano bio sve jači, i svoje središte imali smo u Hrvatskom domu Kralj Tomislav. Kad je počeo rat u BiH, bio sam dragovoljac i sudjelovao u akcijama hrvatskih snaga na zeničkim bojištima. Dobitnik sam mnogobrojnih vojnih i drugih priznanja, pa tako navodim Spomeniku Domovinskog rata, doživotni sam počasni predsjednik udruge HIDR-a Zenica, imam zahvalnicu HDZ BiH kao utemeljitelj HDZ-a u Zenici, bio sam prvi predsjednik i osnivač Hrvatskog društva političkih zatvorenika Zenica. Navodim da imam i vojni čin satnika u Hrvatskoj vojsci, te mnogobrojna druga priznanja, zahvalnice.»

- Recite nam kako je danas s vama, jeste li materijalno osigurani i kakvih problema imate?

«Uspio sam nakon izbjeglišta kupiti kućicu u Vodicama. Materijalno sam osiguran, jer sam uspio dobiti političku mirovinu, koja je ipak dostatna za mene i moju suprugu Ružu, ali osjećam se, kao i moja supruga, sve stariji i bolesniji. Imam osamdesetdvije godine, veoma sam bolestan, kao i moja supruga, ali uza sve to nije mi žao što sam živio i kakav sam život proživio, jer sam doživio slobodnu hrvatsku državu, te sve one žrtve koje sam podnio kao i ostali pripadnici našeg naroda pomogle su da se stvari samostalna hrvatska država.»

Kako sam Hrvat iz Bosne i Hercegovine, suosjećam s političkim i društvenim stanjem tamošnjih Hrvata, koji su zapostavljeni u svim pravima i prijeti im nestanak i asimilacija, ali im poručujem da se ne daju i da se bore za interes svoga hrvatskoga naroda onako kako smo se borili mi stariji i nismo podlegli svim mukama i stradanjima.»

Dok smo razgovarali, pažljivo sam promatrao ovog Hrvata, junaka hrvatskoga naroda, gromadu od čovjeka preko čijih leđa su proletjeli mnoge bure ali ga nisu slobomile. Slavko Miletić primjer je neuništiva hrvatskog čovjeka, neupitnoga hrvatskog domoljuba, dragovoljca Domovinskog rata, nadasve humanog i dobrog čovjeka koji kad govori o svojim mučiteljima i tlačiteljima kao i tlačiteljima svoga hrvatskoga naroda, nikad ne govori s mržnjom već se prisjeća svega toga sa smijehom na usnama kao da se ruga svojim krvnicima i poručuje im: Jači sam od vas, niste me mogli slomiti, ne ćete slomiti moj hrvatski narod. Pred ovim čovjekom valja stajati uspravno, pokloniti se njegovoj žrtvi, hrabrosti i junaštvu. On je znao za što treba živjeti. Za Hrvatsku i hrvatski narod Slavko Miletić ju-

nak je našeg vremena, hrvatski sin koji je zadužio sve nas i svoju majku domovinu Hrvatsku.

U kasnim večernjim satima rastali smo se od našeg domaćina i njegove supruge Ruže. Obraćajući se meni, Slavko Miletić je rekao: "Kad umrem, želim da kažeš nekoliko riječi o meni nad mojim grobom, vjerujem u tebe. Jedino me ti nisi iznevjerio". Sa suzama u očima, bez riječi koja je ostala zatomljena u grlu, rastali smo se od Slavka Miletića s nadom da će ga Bog još poživjeti i da ovo neće biti naš zadnji susret. Hrvatska domovina vječno je zahvalna svojim sinovima koji su je zadužili.»

ISPOVIJEST ZATVORENIKA (Slavko Miletić)

*Oni su mene vodili u lancima
I tukli i psovali i prokljinjali
Prisiljavali me da ljubim Titovu sliku
da mu se klanjam i pozdravljam s druže maršale
jer ja sam izrod hrvatski, tako su rekli,
jer ja sam izrod ustaški, ja sam izrod ustaški,
ponovno, govorili su,
ponovno, vikali su,
a ja sam prestao govoriti, samo sam prezirao
krvnika Tita,
on je moj narod pobio, on je moj narod lomio,
on je moj narod tjerao, strašio, progonio i ubijao,
i ja sam ga mrzio punim svojim srcem,
ja sam ga u mislima davio,
pitao se: koja ga je majka rodila, tako krvava,
koja ga je gruda porodila, takva zločinca,
On Hrvat nije bio jer Hrvat Hrvatu ne može toliko
zla počiniti,
On Hrvat nije bio i ne može biti, jer nije hrvatsku
suzu prolio,
hrvatsku majku volio, hrvatsku grudu ljubio.
On je izrod, nevaljalac i protuha,
kažu antifašist, a klapo je, mučio, progonio,
na tuđim mukama vile gradio,
na tuđim tijelima se sladio,
pio tuđu krv i orgiao na mrtvim tjelesima
beskrajna su polja hrvatske smrti
a on je na čelu
barjaktar
izrod i protuha.*

Bruno ZORIĆ

OTAC NIJE PREŽIVIO GRADIŠKU (Svjedočenje Đure «Đuke» Kovačevića zv. Đovani)

Rođen sam 1. ožujka 1928. godine u Koški, Nikole Šubića Zrinskog 117, gdje i danas živim. Godine 1940. u našem kraju je bio snažan ciklon koji je mnogim obiteljima porušio krovove. Nama je ciklon srušio staru šupu, te razbio elevator vršalice. Našli smo stolara da ga popravi, te me je tom prilikom uzeo i za svog šegrtu. Kad se 17. travnja 1945. hrvatska vojska počela povlačiti prema Austriji, krenuo sam s njima, a kako je most na kraju Koške prema Našicama bio srušen, pošli smo u smjeru Budimci Podgorač - Našice, sve do Pitomače i dalje prema Bjelovaru. Prošao sam kroz Krapinu, Celje, Dravograd i dospio Austriju.

Preko brda prešli smo granicu u Austriji, ali smo se brzo vratili natrag u Sloveniju. Tamo smo se raspršili i ja sam upao u kolonu u kojoj sam išao sve do Samobora. Tamo sam s nekoliko ljudi opet pobegao u šumu. Nakon dva dana ostao sam sâm, a nakon tjedan dana na Bilogori sam naišao na **Antu Sučića**, s kojim sam nastavio put kući. Teško sam se kretao, jer sam išao bos kroz šume, pa mi je koža od tabana do preko koljena bila otpala, zato da danas imam na sebi pola kože koja je 17 godina mlađa od ostatka.

Dana 19. studenog 1945. u šumi kod Subotičkog luga, opkolilo me je pedesetak pripadnika OZN-e sa «šmajserima» i strojnicama. Uhvatili su me te mi svezali ruke žicom. Otac je već bio uhvaćen i svezan u selu. U OZN-i smo čekali do četiri sata poslijepodne, nakon čega su nas odveli na željezničku postaju, gdje su nas ukrcali na vlak za Našice, a drugi dan u večernjim satima prebacili vlakom u Osijek. U osječkoj Tvrđi su nas detaljno preispitali o našim životima. Uhvaćeno je nas 24-orica, a najmlađi među njima sam bio i ja, te **Fina Pavelić i Zvonko Lodoli**. Kad je saslušanje prošlo, prebačeni smo u Vojni sud u Tvrđi. Tamo sam upoznao brojne ljude iste sudbine kao i ja. Iz Donjeg Miholjca su bili **Stjepan Čosić**, te **V. Balenović**. Iz Vukovara **Marica Jerger**, a iz Donje Motičine **Imra Mikić i Margita Patajac**. U sjećanju su mi ostali i **Zlatko Krizmanić**, njegov brat

Piše:

Đuro KOVAČEVIĆ

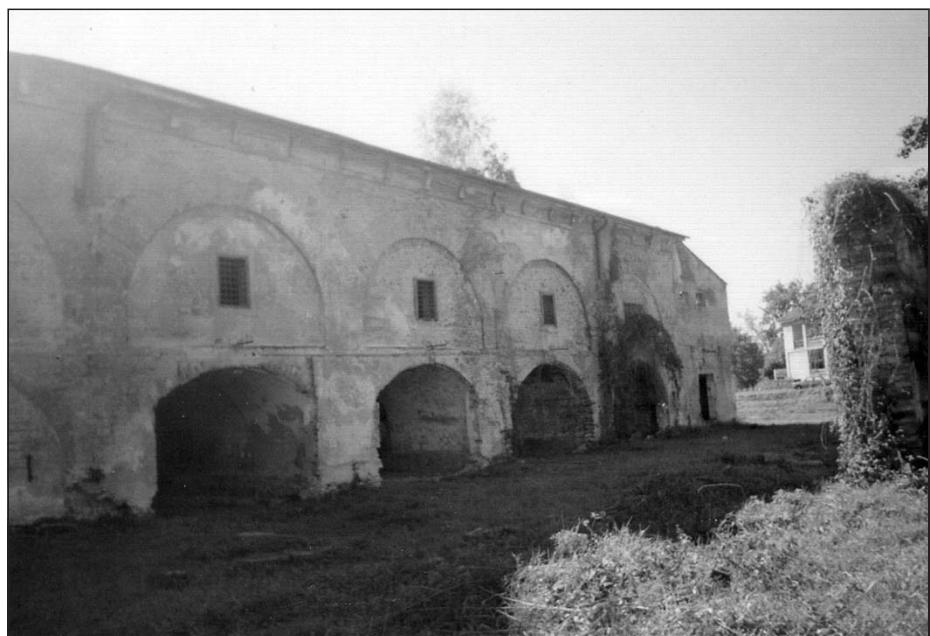
Štef, te sestra **Ljubica** iz Nove Gradiške i **Vlado Soboštan** iz Čakovca. To su bili oni s kojima sam bio najbolji i imali smo povjerenja jedni u druge.

Osuda na šest godina

Vojni sud u Osijeku osudio me je na šest godina prisilnog rada zbog kazneog djela «protiv naroda i države» te na gubitak svih građanskih prava na tri godine. Za-

profesora, također osuđenika, koji su tada nas mlade podučavali. Posebno mi je u sjećanju ostao profesor iz Petrijevaca koji nam je predavao hrvatski u gimnaziji.

U to vrijeme neke su prebacili u logor **Jasenovac**, a u jesen su i nas vagonima prevezli do Okučana, gdje smo dalje pješke išli do **Stare Gradiške**. Moj otac i ja smo se cijelo vrijeme držali zajedno. Na ulazu nas je *gospodin komandir* prebrojavao i raspoređivao. U svaku ćeliju u Kuli ulazilo je po 60 robijaša, pa smo otac i ja gledali da nas ne razdvoje. No, sve je bilo uzaludno. Već sutra ujutro *starješina*

Kula u Staroj Gradiški

jedno sa mnom osuđen je i moj otac **Đuro** i to na osam godina. Umro je 1949. godine u Staroj Gradiški.

Nakon što smo svi osuđeni, prebačeni smo u **logor Orlovnjak** kod Osijeka. Razdvojili su muškarce od žena, a dijelila nas je žica koja je okruživala cijeli logor. Nakon poduljeg vremena, nas muškarce odvoze u stočnim vagonima u Sisak, na **Viktorovac**. Što su učinili sa ženama, nije mi poznato. U tom logoru bilo je mnoštvo zarobljenika i osuđenika. Uvjeti su bili nedostojni čovjeka. Vodu su nam dovozili cisternom, te je bila prava sreća dobiti bar pola litre vode koju bi se tada koristilo za pranje i piće. U logoru je bilo i nekoliko

ćelije uzima podatke o svakom od nas, te oko podneva predaje podatke *gospodinu komandiru* koji proziva mene i mog oca, te ga upita tko sam mu ja. Na to će otac da sam njegov sin, što ovog silno razbjesni, jer mu se nismo javili, te me istjera van. Bio sam okrenut prema zidu i tako stajao do 9 sati navečer.

U veljači 1947., Sava je poplavila kaznionicu sve do Okučana, pa smo bili primorani izvlačiti strojeve iz vode. Nakon što se je voda povukla, dovezen je sitni kamen, pa smo morali vući valjak da sve poravnamo. Zajedno sa mnom, valjak su vukli i brojni svećenici. U toj Kuli bio sam oko 11 mjeseci, nakon čega smo nas

nekolicina kopali kanal ispod zida u Savu. Jedan zatvorenik i ja smo određeni da u nekoj bačvi s drvenom motkom, koja je bila teška oko 70 kg, donosimo hranu. Jedan dan, dok smo otišli po hranu, zemљa u kanalu se urušila i zatrplala ljude, tako da tamo više nismo išli raditi. Poslije sam išao raditi u stolariju.

Moje robijanje nastavilo se u **Lepoglavi**, gdje sam bio do 1. travnja 1948. Nakon toga, nas tisuću odvoze u zatvorenim kolicima prema Našicama. Iz Našica nas voze kroz Košku i Osijek prema Šidu, te nas istovaruju u Adoševcima, a odatle pješke do **Kukujevaca**, gdje je već bio priređen logor za nas.

Započeli smo rad na auto-cesti. Bili smo raspoređeni u grupe po troje, a norma je bila natovariti 10 kubika u kolica i odvesti na terasu daljine do 70 m. Naša je bila do Kuzmina. Nakon izgradnje autoceste, nekoliko nas je prebačeno kod Županje, gdje smo gradili nadvožnjake i podvožnjake. Iz Županje je nas tristočnjak prebačeno u Zemun, **na Kalvariju**, logor, odakle smo svako jutro teretnim kamionima bili prebacivani u **Batajnici** na izgradnju teniske dvorane, igrališta, aerodroma i ostalih zgrada. Kroz Zemun smo prevezeni uz veliku pratnju koju su vodili trojica na motorima. Za njima je išao jedan džip, te kamion pun straže. Mi smo sjedili jedan do drugoga na podu kamiona oko kojega su također bili motori. Prozori na zgradama su morali biti zatvoreni, a ulice potpuno čiste, tako da je bio u potpunosti omogućen nesmetan i brz prolaz.

Radove je izvodio civil, inženjer **Sekulić**, koji me je jednog dana poslao po nacrte kod njegove supruge. Put, dug 3 km, pretrčao sam što sam brže mogao. Nakon toga mi je zapovjedio da sjednem i rekao mi da će raditi samo što mi on naredi.

Nakon Batajnica, prebacili su nas u **Novu Gradišku** gdje smo nas petorica na kamionu prevozili klade iza Staroga Petrova Sela. Pratio nas je jedan "milicionar" koji bijaše dobroćudan, za razliku od njegovih ostalih kolega. Kad smo izašli iz Gradiške i Rešetara, predložio nam je da nešto otpjevamo. Na to je jedan iz Podravine započeo pjesmu, a mi smo prihvatali i zapjevali s njim: *Išla je majka svojemu sinu*

Starogradiške zidine

da ga još jednom vidi u Kninu. / Gdje si mi, sine, sunašće jarko, evo me, evo, rođena majko. / Visoka brda i guste stijene, tamo ćeš majko vidjeti mene. / Barjak ti nosim, suze ti rosim. / Mlad domobran kući bane, jedva čeka da ostane, / teško mu se natrag vratit', jer bi mog'o glavom plati'. / Ja sam junak iz doline, iz te ravne Podravine / Pa evo opet u Vrbanji ovih dana 210 partizana / zarobili domobrani dok su drugi došli sami. / Stala hula pa stoji, gleda kako Brčko gori / Maramicom suze briše, ali Brčkog nema više...

Kad smo izvezli te klade, raspoređeni smo u velikom krugu. U tom krugu radila je i velika omladina, a mi smo izrađivali od dasaka dijelove za barake po šablonu.

U lipnju nas prebacuju u **Staru Gradišku** gdje smo bili 3 tjedna, a odatle smo dalje vagonima prevezeni u Split, pa brodom u Hvar, a nakon toga u Makarsku. Iz Makarske smo se pješice uputili do **Tucepa**, odakle smo svaki dan išli raditi na betonaži hotela do mora. Nakon nekoliko dana odredili su nas nekolicinu mladih da brodom prevozimo građevinski materijal. Puno toga smo proputovali: Brač, Hvar, Pelješac, Ploče... Često smo bili u Brelima gdje smo od osoblja koje je tamo radilo, dobivali jelo i vino. Svima im se ovim putem zahvaljujem, ako je još netko od njih živ.

Dne 15. siječnja 1950. nitko nije išao dalje raditi, svi smo ostali raditi na hotelu. Jedan dan oglasi se sirena i narediše nam

da prekinemo s radom te da stanemo u stroj. Naređenje je glasilo, da onaj koga prozovu ide na brod u Split. Iz Splita vla-kom u Lepoglavu, gdje smo navodno trebali dobiti otpusnice i ići kući, ali nismo puno u to vjerovali, jer je bilo slučajeva da su ljudi već bili u civilnom, pa su ih vratili natrag u kaznionicu.

Ipak su nas pustili. Na odlasku nisam dobio ništa od zarade, jer mi je rečeno da nemam ništa. Morao sam šutjeti, jer bi me vratili natrag u Lepoglavu u zatvor. Unatoč svoj nevjericu, nas oko 900 je pušteno kućama vagonima koji su bili raspoređeni u Virovitici. U Koški smo izašli nas trojica. Putem sam sreo jednog mještanina koji je bio u partizanima. On me je samo gledao. Poslije je došao k meni u kuću, a ja sam šetao po sobi gore - dolje. Drugi dan sam se išao prijaviti u općinu. Pitali su me kako sam, a ja kažem - dobro. No, oni rekoše da znaju kako je tamo. Poslije sam u stihovima opisao robijanje.

Zapis u stihovima

Za vrijeme izbjivanja iz sela, sve se promjenilo. Momci i cure su se poženili, a neke nisam ni poznavao.

Nakon nekog vremena, dobio sam poziv za *regrutaciju*. Na komisiji mi ondašnji major kaže da će me poslati u njihovu vojsku, da ne služim više "druge". Svi smo se skupili u Našicama, iz Našica smo dalje išli u Požegu, a odatle neki u Prištini, neki u Pulu, a najviše nas u Sarajevo. Iz Sarajeva sam otišao na Pale, Mokro i

Derviš-Dol pod Romaniju. U Derviš-Dolu smo vježbali tri mjeseca, a poslije smo rušili jele i pravili klade koje su bile deblje od jednog metra. Poslije su me prebacili u Koranu kod Pala - Jahorinski potok, gdje izvire Miljacka. Tu sam radio u stolariji. Dvije godine sam odslužio i vratio se kući 20. listopada 1952. Tako da sam izvan kuće proveo gotovo 7 godina. Posao sam dobio tek 1. srpnja 1957. godine i to s diplomom stolara i trgovca.

Kad se rodim odmah sam zaplak'o, jer na zemlji nije živjet lako. / U tisuću devetoj stotini četrdeset i petoj godini, / puče puška kao iz revolvera, tjeraše me kao zvijera / Tjeraše me do tamnice puste, pa mi sijeku moje kose guste. / Tamnica je zidom ogrđena ulaz ima, a izlaza nema. / Gore tama a dolje su cigle. na vratima katanac i ringle. / Oj, mladosti, gdje će te sprovesti, sve u Jadu na prisilnom radu, / zatvorima i po logorima. / Širok vagon i dugačka pruga, tjeraše me do zatvorskog kruga. / Dadoše mi robijaško odijelo, potamnilo moje lice bijelo. / Hlače duge, a široka bluza, kad navlačim oči pune suza. / Što doživi od malenih nogu, pa sad jedem u zatvoru čorbu. / U zatvoru, majko, čorba tak'a, ne bi jela ni krmača svaka. / Na sve strane samo misli lete, k'o granate četrdeset i pete. / Kad se sjetim na djevojke naše, već odavno postale su snaše. / Mladi momci postali su ljudi, / aoj moje uvenule grudi. // U Gradiški od 15 sati do 21 stojim već se nikoga ne bojam. / Devet zvoni, svi robovi liježu, mene, majko, u okove stežu. / Noge stežu, a ruke mi treptu, za ručak nam daju bijelu repu. / Za večeru kuhaju krastavce, na ruke mi pometali lance. / Sijalica oči mi odvukla, svakog dana OZNA me je tukla. / Priznaj svašta, pola ti se prašta. / Kad smo došli na more bura, valovi su nam ljujali brod. / Ja morem plovim i zvjezdice brojim. / I stalno mislim na rodni kraj / da me Bog čuva, majko, to dobro znaj. / Oj, more, more i morski vali, / zar niste nikog drugog imali, / već mene od majke jedinoga sina, / da me proguta morska dubina. / Dođem kući, nitko me ne pozna, / svu je brigu preuzeila Ozna. / Kud god krenem stalno me prate, / silom hoće da me natrag vrate. // Dragi Bože, dođi s nebesa, pa pogledaj na zemlji čudesa. / Što nam rade il' nas puno ima, pa je život dodijao svima. / Došle vijesti iz Londona, ne da Tito

Vlado Soboštan

košulju bez bona. / Unra šalje, kotar prima, dijelim sebi i svojima.

I tako, junak je onaj tko izdrži, a ne onaj tko tuče. Mnogo toga sam prošao, od toga da su nas desetoricu 25 puta lupili šibom, do toga da smo nas dvojica čak bili i na strijeljanju, ali smo uspjeli pobjeći. Mene

je na Koranu struja bacila tri metra u drugi zid, a kod željezničke stanice Nemila blizu Zenice, prevrnula su se dva vagona gdje sam i ja bio. Tko god je prošao takav ratni put, imao je brojne traume. I ja sam po izlasku s robije sanjao desetak godina da sam odslužio kaznu, a ne puštaju me kući. Taj san bi me toliko izmorio, da idući dan nisam bio ni za što. Vraćale su mi se sve one ružne slike u glavu, ali smijeh lijeći svaku ranu. Tako su mi dani prolazili u raznim šalama i dosjetkama, pa su s vremenom izblrijedjela i sva ta ružna sjćanja.

Usprkos teškom životnom putu i danas sam, hvala Bogu, dosta dobrog zdravlja.

Jedino što znam kroz *Politički zatvorenik* da mi je kolega **Vlado Soboštan** pokojni, a preko sestre sam doznao da je **Anica Zakšek**, koja je odslužila 11 godina, otišla u Australiju. Kao mali, u školi smo učili da svakog treba pozdraviti s Hvaljen Isus. I otac mi je rekao kad sam krenuo od kuće na zanat: *Gdje god ideš tako pozdravi, / a kad sine dođeš k meni / pozdravi me ZA DOM SPREMNI!*•

HRVATSKOM PUTNIČARU

*Dok godine prolaze pokraj tebe,
zarobljen u šutnju, već prezireš sebe
i pitaš se: Kamo spadaš?
Niti si domovnik, niti emigrant,
a stalna putovanja dadoše ti bore,
dadoše i bol uz samotni stol
i turobne misli što danomice more.
U tuđini dani svi su isti,
bez radosti brže nestaje mladost,
pa su i tu svi računi čisti,
jer mladost ne mari
što se brzo stari.
Kada će plovu tuđinskih dana kraj,
kada ćeš se vratiti Dragoj Domovini,
kada putničar će iz pakla u raj,
kad ćeš reći zbogom ogavnoj tuđini?*

Ivica KARAMATIĆ

DROGA

Bio sam kod prijatelja Franje u Selcu. U njegovoju kući za odmor. Ljetna noć, ali svježa. Ispred kuće naložili smo vatru i sjeli uz nju. I dvolitra je pravog domaćeg vina s nama. Franjo se rasprićao. Nek čitatelj zna, on je odvjetnik. Čitajte, pa ćete vidjeti, o čemu se rasprićao.

Kao što rekoh, Franjo je bio odvjetnik. Iz njegove priče doznaš, da mu je par dana prije nego što će krenuti na more, dakle ovamo u Selce, došla u odvjetničku pisarnicu jedna žena. Nekakvu je pravnu uslugu trebala. Najedanput se rasplakala. Plaćući govorila mu je da nema novaca da mu plati tu uslugu, ali da je ona poštena žena i da će mu platiti, čim bude mogla. Otvorila dušu i srce, pa sve onako plačući, govorila mu:

- Imam dva sina i kćer. Jedan od sinova mi se drogira. Gospodine odvjetniče, ne dao Bog nikom da mu dijete postane drogeraš. To je nešto strašno. Meni je radi toga život potpuno pokvaren i upropašten. Da nemam ovo drugo dvoje djece, skočila bih sa Savskog mosta i utopila bih se. Da vi vidite kako izgleda taj moj sin, vi bi se zaprepastili. A bio je tako kršan i drag momak. Glumac! On je sada duševna ruina. Živ je, tu je, imam ga, vidim ga, a kako jadno, kako neprirodno, kako sažaljevajuće, kako izgubljeno i mizerno izgleda, rasplakali bi se nad njim kad bi ga vidjeli. Postao je stvorene bez osobnosti i ikakve vrijednosti. On ima samo jedan interes, samo jednu potrebu. Zna se, to je droga, droga i samo droga. Trese se, sav je izobličen, o Bože, kako očajno ijadno izgleda, kako stravično izgleda, kad opojna sredstva u njemu prestanu djelovati. I što je još najgore, nikakvi izgledi ne postoje, da se od toga izliječi. Možete li zmisliti, kako je meni, kao njegovoj majci?!

- Imam ti ja nekog znanca po imenu Pavle Pavleković - nastavljao je priču moj prijatelj Franjo - Taj je oženio neku rastavljenu ženu s djetetom. Vraga djetetom. Već je bio momčić kad mu se majka preudala, kad je zaključila brak s Pavlom. I izrastao taj dečkić u odrasla čovjeka. Završio pomorsku školu i postao mornar. Jedan dan došao mi taj u kancelariju. Rekao mi da ga je na mene uputio njegov očuh Pavle Pavleković. Traži da mu napravim ugovor o kupnji kuće. Kuće koja se nalazi u Tuškanecu i koju kupuje, ni više, ni manje, nego za pola milijuna američkih dolara.

PROKLETSTVO JEDNOGA VREMENA

*U ognju smo začeti
s prokletstvom jednoga vremena,
mi
što ne osjećamo bola.
Samo plameni jezici žudjeli za Kristom,
kao ruke isposničke visoko bdijući,
želeći u visini spas naći.*

*Sad nema plamena,
ali u očima ponekad gori
prokletstvo jednoga vremena.*

Ivan DUJMOVIĆ

ra. U pisarnicu mi došao sa ženom i dvoje djece, a treće mu na putu. Simpatična obitelj. Djeca mu *premedena*. Čovjek bi ih „pojeo“. Kćerkica i sin. Ginekolog im rekao, da će i ovo kojeg žena nosi, biti sin. On se zove Tomo Tomoković. Poslije pola godine, čisto slučajno, saznao sam da se Tomo Tomoković bavi preprodajom droge, *na veliko*. Koristi zvanje pomorca, i linija, Južna Amerika – Europa, funkcioniра bez problema. „Lova do krova“!

A tek kako je tu kuću na Tuškanecu opremio! Nema što, stat' pa gledat'! U to je dalnjih pola milijuna dolara utrošio. Između ostalog u toj se kući nalazi i na zidu visi velika Bogorodičina slika iz XVI. stoljeća jednog od talijanskih slikara, koji je kao i veliki Rafael, prošao kroz radio-nicu umbrijskog slikara P. Perugina, koja je djelovala u Peruggi. I tu sliku kupio je novcem zarađenim na preprodaji droge. Je li mu žena znala da se bavi tim poslom, Franji nije bilo poznato, ali pred Franjom je ona izjavila, da ima najboljeg supruga na svijetu.

- S jednim poznanim - govorio mi je moj prijatelj Franjo - razgovarao sam o ovome i općenito o drogi i zlu koje ona donosi čovječanstvu. On mi je rekao da bi sve one koji proizvode drogu i koji se bave njenom prodajom, da bi na njih sve, ako bi ih se skupilo na jedno mjesto, bez imalo griznje savjesti, mogao baciti atomsku bombu i sviju ih na taj način poubijati.

Onda je dodao:

- To je u praksi neizvedivo. Ali *dabogda* im djeca bila ovisnici o drogi!

- Ovo prokletstvo je gadno - govorio mi je Franjo. Baš ružno, gadno i teško. Ja ne stojim iza njega. Ali, ako se dogodi, a nije isključeno da se ne će dogoditi, da nekom od takvih dijete stvarno postane drogaš, drogeraš, mnogi će reći, iako se zbog toga, neće naslađivati, mnogi će reći: IMA BOGA! (Iz neobjavljene zbirke priповjedaka: "MOJ PRIJATELJ FRANJO")

Stipo TADIĆ

LISTOPAD 2008

*Ako želiš
živjeti
gleđaj
oko sebe-
prelile se
boje
i plodovi
žuti.*

*Gledaš li
na
križeve-
Oči Ti se
mute-
i slike
Prošlosti
ispred
Tebe
bježe.
Zašto
da sve
ovo
što ti srce
steže
nije bilo
uzalud.*

*Vjerovati
čvrsto
u svoje ideale.
Odbaciti
očaj
i sve zlo,
od sebe.
Ti znaš
moja Hrvatska
da ljubim
žarko
Tebe.*

Višnja SEVER

USPOMENE AUGUSTINA TOMLINoviĆA «SAMCA»

Kao dvanaesta knjiga biblioteke *Libere loqui*, koju je 1995. **Andrija Vučemil** pokrenuo u sklopu *Riječkoga nakladnog zavoda*, ovih se dana pojavila knjiga **Augustina Tomlinovića-Samca**. Urednik knjige i čitave biblioteke u svome predgovoru naglašava koja je prava svrha memoarskih zapisa o robijanju Hrvata u jugoslavenskim komunističkim tamnicama. Mnogi će se, pak, vjerojatno sjetiti, da su fragmenti Tomlinovićevih uspomena objavljeni u većem broju nastavaka u *Poličkom zatvoreniku* 1996. te 1997./98., a oni koji se sustavnije i ozbiljnije bave fenomenom hrvatskoga političkog uzništva, dobro su svjesni da Tomlinovićeve uspomene, po svojoj autentičnosti, dojmljivosti i – ne na zadnjem mjestu – pouzdanosti, spadaju u sam vrh ovog tipa memoarske literature u Hrvata. Radi toga je pojavljivanje knjige *Deset otetih godina. Sjećanja jednog robijaša komunističkih zatvora* (Rijeka, 2008., 244 str, cijena 150 kuna) događaj prvog reda, pa makar u tzv. javnosti bio posve prešućen. U nastavku donosimo recenzije trojice recenzentata ove tehnički i grafičku ukusno opremljene knjige, jer one dijelom prelaze uobičajene granice recenzije, postajući i same po sebi svjedočenje o jednome mračnom vremenu.

Tito Bilopavlović: August

Tomlinović, Deset otetih godina

«Čini se da još uvijek imamo premalo vjerodostojnih memoarskih tekstova/knjiga kojima su autori bivši zatočenici i žrtve komunističkoga represivnog aparata. Besmislenog, surovog i apsurdnog. August Tomlinović nije dočekao objavlјivanje svojih nepretencioznih zapisa, za koje u uvodu kaže: "Mislim da neće biti suvišno da već na početku podsjetim kako su ovo uspomene a ne roman. Tu ima svega: činjenica i razmišljanja, ružnih i lijepih, prostačkih i plemenitih, molitava i psovki. (...) To je život, okrutan i nepredvidljiv; ne možemo od njega

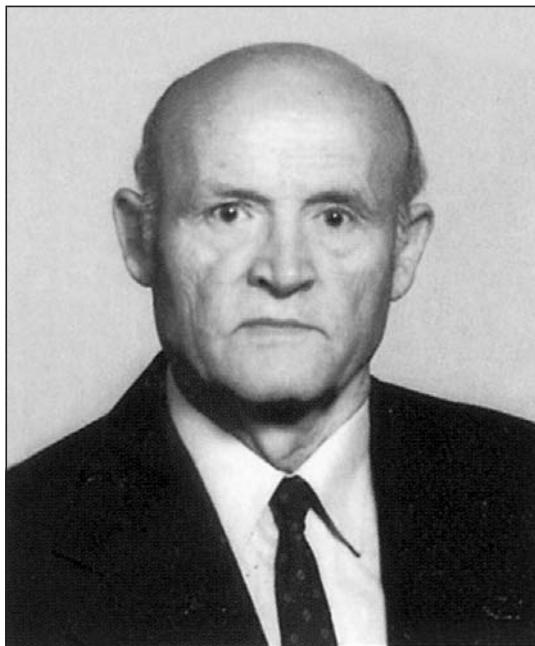
očekivati logičnost, statičnost, mrtvilo. Inače to ne bi bio život." A kakav je to bio život, najbolje svjedoči dvjestotinjak tipkanih kartica ovoga rukopisa. Slijed patničkih deset godina smireno je posložen u Napomenama na kraju knjige, pa recenzentu ostaje da kaže tek nekoliko rečenica o memoaristovu načinu kazivanja. Nije riječ o literariziranju strave vlastita robovanja s punom sviješću o svojoj nevinosti, već je na djelu silan otpor da se iz zaborava izvuče niz naoko sit-

iz ponižavajućih stanja, od prisilnog rada, dugotrajne samice do pokušaja bijega i onoga žalosnog stanja nesigurnog skrivanja od progona, zlih, bezličnih i bezdušnih. Vrsnoću ovoga memoarskog štiva vidim u sveprisutnoj ironiji, u naznakama "humora pod vješalima!", u kršćanskoj postojanoj trpnji te u nehinjenoj ljubav prema bližnjima, također žrtvama jedne sirove i surove, primitivne plaćeničke rulje.

Za otvaranje očiju onih koji još uvijek žmire, više nego dostatno.

Kazimir Klarić: Tomlinovićevih Deset otetih godina

Zvuči paradoksalno, kad autor ovog rukopisa, uznik A. Tomlinović, piše da mu je boravak u samici (punih 13 mjeseci) u svakom slučaju bio najplodonosniji dio njegova života. Piše, da se dugo opirao toj "patnji". Nekako TO smatrajući nesrećom i proletstvom, koje treba što prije zaboraviti. A onda je odjednom shvatio da je upravo TO najljepše što mu se moglo dogoditi. Što ga je definitivno oplemenilo, usavršilo, očeličilo. Pa dalje navodi u tom razmišljanju, da je ta patnja trebala i duže potrajati, jer je u njemu bilo još grijeha, oholosti i slabosti. Bez te strašne samice, njegov bi život bio prazan. Postao bi, kako on navodi, neki inženjer, prosječan i siv, a ne bi upoznao patnju, poniranje u najdublje dubine svoje duše, te spoznao, iako u samici, tajne beskrajnog svemira, sve tamo do praga njegovog Tvorca. A u samici je imao tek mali kvadratič pogleda prema nebu. Postoji mnoštvo sjajne literature o boravku u uzama. Od genijalne "Proklete avlje" I. Andrića, zapisa B. Cellinija, Radića, pa do najnovijih, pokojnoga prvog predsjednika Hrvatske, F. Tuđmana. Samo s tom razlikom što se ovdje radi o mladom čovjeku, bolje rečeno skoro dječaku. U raljama UDB-e, krvožedne i nezasitne, koja nije birala ni dob, ni status, ni bilo što drugo, ako se je radilo o unutrašnjem neprijatelju. Strada-

Augustin Tomlinović "Samac"

nih zbivanja i upamćenih detalja, koji i bez autorova literarnoga uplitnja govore o strahotama bezdušnog sustava terora nad jednom bezazlenu slobodoumnom mladosti.

Osobno mogu svjedočiti da je Tomlinovićeva tragedija, točnije tragedija cijele njegove obitelji, za nas suvremenike i sumještane, tada osnovnoškolce, bila prekrivena tajnom, možda nejasnim strahom da se u tajnu uopće pronikne. Površno smo se poznavali, jer bi sve drugo bila kažnjiva "kontrarevolucija". Strah je prebivao u svima. Tekst A. Tomlinovića, međutim, bez trunka patetike govori o čuvanju slobode duha i čežnje za izlaskom

vali su svi, mahom, nevini. Od golobradog mladića do starog seljaka, koga su proglašili kulakom. Antikrist je pušten s lanca. Traje apokalipsa.

Metafizičari kažu da je čovjek tijelo, duša i duh. Postoje i tri životne etape. Zlatno doba, apokalipsa i iskupljenje. To je sakralni, dijabolični i ljudski svijet. Nebo, zemlja, podzemlje. Nema gorega od patnje, kaže svetac. Ali nema ni veće sreće od sjećanja na patnju. Mračna noć čovjeka dohvati onda kada Božja ruka posegne za njim, dotakne ga i izuzme od smrti. Dodir je strašan, ako tvrdi **B. Hamvas**. Čovjek stenje, puše, škripi Zubima, drhti i boji se, boji i samo boji. U ludoj pomutnji sve više tone. Nezabilazan je to i neodgovid korak u preobrazbi svake duše. To je *metanoia*. Preobrazba. Ozbiljenje. Samo ako sam posve zbiljski, tada sam blažen. Prvi korak je mračna noć duše. A to je uznik Tomlinović doživio. Nažalost surovo i prerano. Okrutno, strašno, ali u vremenu gdje je carevao antikrist, tako moguće.

Josip Jurčević: Tomlinovićevo sjećanje na logore komunističke Jugoslavije

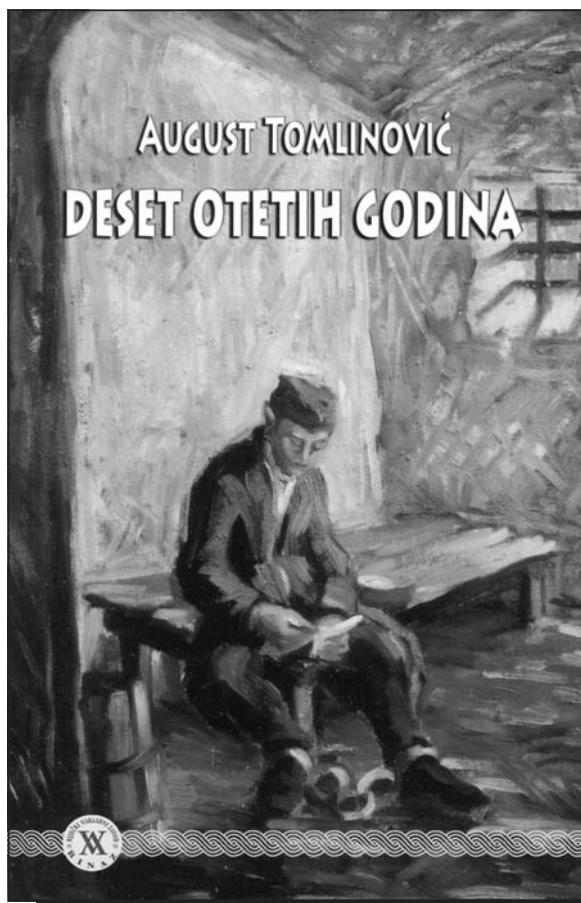
Knjiga Augusta Tomlinovića je izvorno svjedočanstvo o zastrašujućoj represiji koju je u Hrvatskoj gotovo pola stoljeća provodio jugoslavenski totalitarni komunistički režim. Nakon masovnih pogubljenja, zatvaranja u logore, progona i pljačke Hrvata krajem Drugoga svjetskog rata i u neposrednom poraću, jugoslavenski komunistički režim je narednih desetljeća nastavio nad Hrvatima i drugima provoditi sustavnu represiju svih oblika. Jedan od učestalih i brojnih oblika državnog terora i zastrašivanja bili su politički procesi, u kojima je jugoslavenski komunistički režim samo u Hrvatskoj, od 1945. do 1990., osudio više od sto tisuća osoba, u tridesetak tisuća političkih procesa. Name, većina političkih procesa su bili skupni, i u njima je režim najčešće sudio za tzv. "neprljavstvo djejanje i propagandu", odnosno za "krivična djela protiv naroda i države".

U tom pogledu i "slučaj" Augusta Tomlinovića je tipičan. Njegovi su roditelji

imali petero male djece i nisu sudjelovali u ratu. Nakon rata su izuzetno teško živjeli, a zbog toga što su Tomlinovići bili praktični vjernici, komunistički poredak ih je smatrao "klerofašističkom" obitelji, te su stoga djeca u školi bila izložena raznovrsnim vrijeđanjima i zlostavljanjima. Za potpunije razumijevanje društvenog značenja svjedočanstva Augusta Tomlinovića, treba naglasiti da od petero djece obitelji Tomlinović, samo jedno nije bilo

matrajući broj od stotinjak tisuća političkih zatvorenika u Hrvatskoj - to je jedna od ipak malobrojnih knjiga u kojoj žrtva svjedoči o zločinima jugoslavenskoga komunističkog režima. Niz različitih činjenica koje u knjizi iznosi Tomlinović predstavljaju povijesni izvor, koji će pomoći činjeničnom i interpretativnom sagledavanju nedavne hrvatske povijesti s različitim motrišta: od historiografskog do socijalno-psihološkog.

Posebna vrijednost knjige Augusta Tomlinovića, unutar objavljenih svjedočanstava drugih političkih zatvorenika, nalazi se u pristupu. Tomlinović bez imalo gorčine ili srdžbe veoma jasno i detaljno opisuje svoje šire društveno i zatvorsko okruženje, te istodobno i svoja osobna emotivna, psihološka i duhovna proživljavanja koja su mu jedina pomogla da sačuva svoj osobni psihofizički integritet i socijalni identitet. To se naročito odnosi na njegov izuzetno dugi i teški boravak u samici. S cijelovitog ljudskog motrišta je posebno upečatljiva i zadivljujuća činjenica što je Tomlinović, usprkos cijelokupnoj golemoj zatvorskoj i životnoj torturi kojoj ga je izložio totalitarni režim, postao sve životniji i plemenitiji, te u svakom pogledu slobodniji. Uz to, svega toga je bio potpuno svjestan, pa je i ta spoznaja izrijekom sastavni dio knjige. Znakovita je i činjenica što je August Tomlinović tekst svog svjedočanstva napisao čak četredeset godina nakon izlaska iz zatvora, a to se uopće ne može primijetiti čitanjem knjige, koja na čitatelja ostavlja tako duboki dojam kao da se iskustvo događa upravo sada. To, između ostalog, svjedoči koliko je bilo teško osobno iskustvo i patnja Augusta Tomlinovića, te koliko je zastrašujući bio razmjer neljudskog postupanja jugoslavenskog totalitar-nog komunističkog režima. Stoga knjiga Augusta Tomlinovića, s jedne strane predstavlja užvišeni spomenik izdržljivosti i plemenitosti Čovjeka-žrtve, a s druge strane najtežu optužnicu zločinac-kom komunističkom sustavu vlasti. •

izloženo patnjama u jugoslavenskom komunističkom zatvoru, prema kriteriju političke nepodobnosti. Nakon učeničkog nestalašluka – ispisivanja nekoliko ideološki nepoželjnih parola na zidu škole – u kojem je sudjelovao i August Tomlinović, totalitarni režim je krenuo u obračun s "narodnim neprijateljima". Tako su 1949. godine, gimnazijalac August Tomlinović i još trinaest učenika uhićeni i osuđeni zbog navodnog "udruživanja protiv naroda i države". Četrnaest nedužnih učenika je osuđeno ukupno na čak 102 godine zatvora, a od toga je 10 godina dodijeljeno Augustu. Vrijednost knjige Augusta Tomlinovića je višestruka. Ponajprije – pro-

FRANJO - LALE ŠUŠAK (1921.-2008.): HRVATSKI VOJNIK I UZNIK

U Uzarićima, općina Široki Brijeg, umro je 10. rujna 2008. u 87. godini života vojnik Nezavisne Države Hrvatske i politički uznik **Franjo-Lale Šušak**. Pokopan je u uzaričkom groblju Šarampovu 11. rujna 2008. U kući žalosti, u uzaričkoj crkvi Sv. Ante i na groblju, crkveni su obred obavili braća franjevci **fra Tomislav Puljić** i **fra Vitomir Musa** te dva brata dominikanca, **fra Vjekoslav** i **fra Hrvoje Lasić** – Lalini rođaci (očevi su im polubraća, a majke sestre). Kratku propovijed na sv. misi zadušnici održao je fra Vjekoslav. Nazočno je bilo preko tisuću vjernika. Fra Vjekoslav je prikazao svoga rođaka kao velikoga bogoljuba (bio je desna ruka župnika!) i domoljuba, čovjeka koji je živio „iz“ i „od“ svoje vjere.

Franjo je sa svojom suprugom **Milkom**, koja se preselila u vječnost 2003., darovalo Crkvi i Hrvatskoj desetoro djece. Shvatio je svoj brak kao zajednicu ljubavi koja svojim cvjetanjem treba pomladiti i Crkvu i hrvatsku naciju. Divno je bilo vidjeti na ispraćaju dragoga pokojnika preko 40 unučadi i praunučadi. Franjina djeca, unučad i praunučad bili su njegov dragocjeni kapital kojim se on s pravom ponosio. On je živio i umro za njih.

Budući da je Franjo bio hrvatski vojnik, bio je od svojih mlađih dana trn u oku bezbožnim komunistima. Njegov je životni put bio uzak i trnjem posut. Prošao je Bleiburg i Križni put. Jedva je ostao živ. Iskusio je na vlastitoj koži strahote jugoslavenskih tamnica. Ali je sve izdržao. Izdržao je zato jer je ljubio Boga i svoju Hrvatsku. U Franjinu su životu krepости bogoljublja i domoljublja bile tjesno povezane. Franjo je živio za druge. Bio je svjestan one duboke Pavlove misli: „Nitko od nas sebi ne živi, nitko sebi ne umire“ (Rim 14, 7). Franjo je živio za druge, posebice za one koji su patili. Dugo je godina radio u zdravstvu. U svome je životu učinio mnoga djela ljubavi. Duboka misao „da je bogoljublje bez čovjekoljublja najopasnije krivovjerje“, bila je ideja vodilja u Franjinu životu. Franjo je bio uvjeren da Boga može ljubiti samo onda ako ljubi bližnjega. Pokojni Franjo je „iz smrti prešao u život jer je ljubio braću - bližnjega svoga“, (usp. 1 Iv 3, 14-16). On nije nestao zato jer je vjerovao. Pri-

manjem dara vjere na krštenju započela je Franjina vječnost - naglasio je fra Vjekoslav. Kao vjernici možemo bili sigurni da je Franjo u nebu, da sa svojom dragom suprugom Milkom, svojim roditeljima Mišom i Birđom, bratom **Markom**, kojega su partizani ubili u Drugome svjetskom ratu, i s bratom **Milom** bdije nad sudbinom svoje drage obitelji, unučadi, praunučadi, nad sudbinom svojih dragih sestara Milke i Boške, koje su dale sve od sebe da mu olakšaju život u njegovo teškoj bolesti.

Franjo Šušak

Pokojni je Franjo imao tri ljubavi: Boga, obitelj i svoju Hrvatsku. Na poseban je način suošćeao sa svojim sunarodnjacima na hrvatskim prostorima svoje kršne Hercegovine - te svete hrvatske grude natopljene krvlju hrvatskih domoljuba koji su se hrabro borili protiv svakoga ropstva, uvjereni da ih je Bog za „slobodu stvorio“, da čovjek nije čovjek, ako nije slobodan.

O pokojnom Franji je nadahnuto govorio fra Tomislav Puljić, kapelan širokobriješke župe. Posebice je naglasio njegovu povezanost sa župom i s braćom franjevcima koji su uvijek bili istinski pastiri hercegovačkoga puka, uvijek spremni na sve žrtve pa i na samu smrt za svoj narod.

Pokojni Franjo je bio član Hrvatskog društva političkih zatvorenika. Gospodin **Zvonimir Mucić**, tajnik Društva oprostio se od pokojnika ovim riječima: „U ime

Hrvatskoga društva političkih zatvorenika - Hercegovina - Mostar sa svim svojim podružnicama: Mostar, Čapljina, Čitluk, Ljubuški, Grude, Široki Brijeg, Posušje, Tomislavgrad i u ime svih naših članova izražavam iskrenu sućut kćerima, sinovima i njihovo mnogobrojnoj obitelji.

DRAGI NAŠ SUPATNIČE I SUPUTNIČE FRANJO - LALE! Iako bi se o Tebi moglo puno govoriti, bit će kratak. Franjo je rođen 30. listopada 1921. u Uzarićima. Osnovnu je školu završio u Širokom Brijegu, a nakon položenih ispita u Zagrebu 1939. postaje zdravstveni radnik. U oružane snage NDH stupa 11. svibnja 1942. u Varaždinu i od prvoga dana sudjeluje u borbama diljem NDH. Odlikovan je hrvatskim odličjem Kneza Višeslava, medaljama Vjernosti NDH i Zrinski i Frankopan. Mnoga odličja koja je dobio za života nije ni spomenuo. Oružje je položio na Bleiburškoj poljani 16. svibnja 1945. Temeljem Franjine izjave, iz Bleiburga je na Križni put pošlo oko 16.000 supatnika. Nakon tromjesečnoga pješačenja stigoše u Gabelu njih stotinjak. Svi ostali živote skončaše u krvavoј koloni smrti. Ponovno su pješačenjem došli u Široki Brijeg, a Franjo u Uzariće. Ni tada nisu prestale njihove muke. OZNA je činila svoje tako da su mnogi zašalili što nisu ubijeni i nestali u koloni smrti. Franjo je zatvaran nekoliko puta. Presudom broj 1035/46. od 13. studenoga 1946. Diviziski vojni sud u Mostaru osudio ga je kaznom lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od 18 mjeseci, a godinu dana su mu bila uskraćena politička i pojedina građanska prava. Ovu je presudu potvrđio Armijski vojni sud u Sarajevu svojom presudom br. 1022/47. od 7. siječnja 1947., a sve pod optužbom da je vršio djela „protiv naroda i države“. Franjo je kaznu izdržavao u Centralnom zatvoru u Sarajevu.

Nakon izlaska iz zatvora nije se mogao zaposliti punih 11 godina. Stalno je bio optuživan i pritvaran.

Bio je član kulturnih društva: Napredak, Matica hrvatska, Suradnik Majke Terezije itd. Administrativna komisija Vlade RH priznala mu je status političkoga zatvorenika Rješenjem, klasa: 140-09/95-06/95. od 13. veljače 1996.

Govorio mi je da voli hrvatski narod BiH i cijele Hrvatske, ali ne zna kako da dokaže tu svoju bezgraničnu ljubav. Franjo me je na Veliki četvrtak 2004. zamolio da sve što ja znam nakon njegove smrti saopćim svima ostalima. Evo, ja to danas i činim pred ovoliko nazočnih na posljednjem ispraćaju našega suputnika i supatnika Franje.

Još jednom u ime bivših političkih zatvorenika obitelji našega člana izražavam iskrenu sućut u kojoj se stapa sva težina našega robijanja, pretrpljenih muka i iscrpljujuće gladi.

Mi bivši uznici molimo dragoga Boga da Te, za sve muke i patnje koje si za života kao robijaš podnio, nagradi vječnim životom i pokojem. Neka tako bude."

Neka našem pokojnom Franji - Lali - bude laka hrvatska, hercegovačka gruda! Neka u njoj počiva snom mira u očekivanju svoga osobnoga uskrsnuća kao i uskrsnuća državne slobode na svakoj stopi zemlje hrvatske! „NAVIK ON ŽIVI, KI ZGINE POŠTENO" (l.)•

KPD 20.VII.1946.

POSJET

Marija Radić

*Mirna, bijeda, Stanac-kamen
Stisak usna
Bolni znamen.*

*Laka rumen
licem joj se prosu.
Blago gladeć
čedo svome kosu.*

*Bistro gleda
djevojčica majku
ko da shvaća
što se u njoj zbiva.
K njoj hitro
na koljena skoči
u grudi joj nježno lice skriva.
Suza drhće u očima
majke.
Dijete gleda
pa ga opet ljubi,
čvrsto privi
na bolne ga grudi
da joj ne bi oteli ga
"ljudi".
Preko lica preletje joj
sjena –
Ali ipak curici se smiješi,
Ta malena – ta velika
žena.*

Višnja SEVER

SJEĆANJE NA PROF. DR. SC. IVANA BACHA

Ivan Bach rođen je 13. lipnja 1920. u Otočcu. Nakon mature na Realnoj gimnaziji u Sisku 1938. upisao se je na Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i diplomirao 1943. U doktora znanosti promoviran je 1947., nakon obrane disertacije. Od kolovoza 1944. je domobran do kraja rata. Već 12. svibnja 1945. preuzet je u Stočnu bolnicu gdje djeluje do listopada 1945., kada je demobiliziran zbog ozljede. Nadoslužio je kadrovski rok 1947. do 5. svibnja 1948.

Raditi je počeo u tadašnjem Centralnom higijenskom zavodu 11. lipnja 1948. kao mikrobiolog. Od školske godine 1957./58. izabran je za honorarnog nastavnika na Biotehnološkom odjelu Tehnološkog fakulteta. Godine 1960. izabran je za docenta, a 1965. za izvanrednog profesora na istom Fakultetu, gdje djeluje do zimskog semestra 1972./73., kad je na prijavu tajnika Tehnološkog fakulteta protiv njega podignuta optužnica, da je više puta izjavljivao kako je hrvatski narod neravnopravan u SFRJ, Hrvatska opljačkana, a srpska nacija da dominira, te da je od studenata tražio da se nacionalno izjasne u svojim indeksima. Udaljen je s fakulteta i živi godinu i pol bez prihoda, a 17. siječnja 1974. je bio osuđen «zbog krivičnog djela protiv naroda i države, vrijedanja građana i izazivanja nacionalne netrpeljivosti među narodima i nacionalnostima» na bezuvjetnu kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i šest mjeseci te «zabranu vršenja profesorskog poziva u vremenskom trajanju od dvije godine». Knjižničarka na Tehničkom fakultetu, prof. Smilja Grgić, obratila se je 5. studenoga 1973. dr. Žarku Vimpulšeku, predsjedniku Vrhovnog suda Hrvatske, iskazujući da ona, kao Srpskinja, nije u zajedničkom radu i u svojim neposrednim i dugogodišnjim zapažanjima primjetila išta nepovoljno u nastupu i ponašanju prof. Bacha. Amnestijom je prof. Bach otpušten iz KPD Lepoglava nakon jedne godine, i to 26. studenoga 1977.

Od 1950. do 1970. objavljivao je radevine o mikrobiološkoj kvaliteti namirnica i iz srodnih područja, te Priručnik za sanitarni nadzor. Sudjelovao je u radu više

kongresa, na izradi standardnih propisa i normi za opću kvalitetu namirnica, izdao skripta za studente 1963. Od 1964. do 1972. obnašao je dužnost predstojnika Laboratorija za opću mikrobiologiju. Nakon suspenzije s fakulteta 1972., tamo mu je uništena sva osobna arhiva pa mu podosta podataka o djelatnosti nedostaje. Godine 1991. odlukom Znanstveno-nastavnog vijeća Prehrambeno-biotehnološkog fakulteta poništeno je onodobnog

**Optužen
prof. I. Bach**

ZAGREB. — Podignuta je optužnica protiv Ivana Bacha, (53) izvanrednog profesora Tehnološkog fakulteta zbog krivičnih djela protiv naroda i države.

Okružno javno tužilaštvo u Zagrebu optužuje I. Bacha da je u toku 1970. i 1971. godine više puta izjavljivao kako je hrvatski narod neravnopravan u SFRJ, Hrvatska opljačkana, a srpska nacija da dominira. Od studenata koji u svojim indeksima nisu upisali koje su narodnosti zahtijevao je — tvrdi se u optužnici — da se nacionalno izjasne. (vd)

Večernji list 15. I. 1973.

«Rješenje o izrečenoj mjeri udaljenja zbog povrede radne dužnosti i Rješenje o prestanku svojstva radnika iz 1984.», pa su «time odluke o njegovu udaljavanju s Fakulteta i utamničenju postale besmislene». Kako je živio Ivan Bach, lišen službe i zarade u tim besmislenim godinama, nitko nikad nije pitao.

Profesor Ivan Bach umro je iznenada, u četvrtak, 21. veljače 2008., kratko vreme nakon što je nesretno pao. Kremiran je 25. veljače 2008. u Zagrebu.

*Aleksandar LUTKIĆ,
Zagreb*

U SPOMEN

**EDUARD TOMAS,
diplomirani ing. šumarstva**

Rođen 21. siječnja 1926. godine u Resici, Rumunjska.
Kaznu zatvora izdržavao od 6. lipnja 1945. do 15.
kolovoza 1945. godine. Umro 20. lipnja 2008. godine

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ - Podružnica Varaždin

U SPOMEN

ALEKSANDAR ŠAFAR

1921. - 2008.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

STJEPAN JANKOVIĆ

Preminuo 18. rujna 2008. u 91. godini života.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

**IVAN PALČIĆ
(Palac)**

Preminio 21. rujna 2008. u 84. godini života.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

EDVARDO BIŽAL

Preminuo 22. veljače 2008. u 89. godini života.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

FRANJO LALE ŠUŠAK

Preminuo 10. rujna 2008. u 87. godini života.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

IN THIS ISSUE

President of the Croatian Association of Political Prisoners **Alfred Obranić** spoke with **Mons. Dr. Milo Bogović**, the Bishop of Gospic and Senj. Bishop Bogović, a church historian, and a head of a sparsely populated bishopric between the northern and southern parts of Croatia. In that part, Croatia's territory is narrow, so that the area of today's Bishopric of Gospic and Senj was throughout the history exposed to attacks of foreign imperialists, who were trying to cut off Croatia in that region. What makes it even more difficult is the fact that, in the last centuries, numerous members of the Serb minority settled in that area, while escaping the Ottoman expansion. Due to the traditional reliance of foreign occupiers on the Serb minority, the Croat-Serb relations in Lika were permanently tense. In the interview, the Bishop spoke in more detail about the period of the communist rule. Although the communist regime meant lack of freedom for all, the Croatian people suffered the most. The communist period brought about political, economic, cultural and moral deterioration. A particular problem is the fact that in Croatia, almost two decades after the formal fall of communism, key positions are still held by representatives of the former communist nomenclature. They create the illusion of democratic approach. However, the conduct and mentality they retained show that their democratic slogans are still used as a

cover for the inclination to anti-Croat and totalitarian concepts.

* * *

Prof. Maja Runje has prepared memoirs of several persons from the areas of Lika and Western Bosnia. In summer 1941, immediately after the proclamation of the then Croatian state, the Serb minority started an armed rebellion, which turned into slaughter of Croat civilian population. Dozens of villages and towns were demolished, churches and homes torched, and hundreds and thousands of people killed. The start of that rebellion was celebrated in the following decades in the communist Yugoslavia as "The Uprising Day", and the living communists still celebrate it as the day of a would-be

anti-fascist struggle. And throughout these decades, the expelled Croats were not allowed to return to their homes. They could only visit their native region and see the torched ruins of the houses, where they had been born and spent the best childhood days.

* * *

Franjo Talan, Alfred Obranić, Bruno Zorić and Stjepan Brajdić report in their respective texts about commemorations to numerous victims of the partisan army and the communist regime, emphasising the sad circumstances in Croatia due to the fact that the state is doing nothing or very little to mark the grave and execution sites, and to at least identify the perpetrators. •

Sisak - old town

IN DIESEM HEFT

Präsident des Kroatischen Vereins ehemaliger politischer Häftlinge **Alfred Obranić** sprach mit dem **Msgr. Dr. Mile Bogović**, Bischof vom Bistum Gospic-Senj. Bischof Bogović ist vom Fach Kirchenhistoriker und leitet das wenig besiedelte Bistum, das den Norden und den Süden Kroatiens verbindet. Auf diesem Gebiet ist Kroatien territorial sehr geschmälert so dass das Territorium des heutigen Bistums Gospic-Senj in der Vergangenheit immer wieder den territorialen Raubzügen fremde Imperialismen, die gerade auf dieser Provinz das Kroatien trennen wollten, ausgesetzt war. Zusätzliche Erschweris stellte die Tatsache, dass sich auf diesem Gebiet, flüchtend vor der türkischen Expansion, im Laufe der Jahrhunderte zahlreiche Angehörige der serbischen Minderheit angesiedelten. Hinsichtlich der traditionellen Anlehnung der fremden Eroberer auf die serbische Minderheit, waren auch die kroatisch-serbischen Beziehungen in der Lika dauerhaft gespannt. In dem Interview befasst sich der Bischof eingehend mit der Zeit der kommunistischen Herrschaft. Obwohl das kommunistische Regime Unfreiheit

für alle war, unter ihm litt am meisten das kroatische Volk. In der kommunistischen Ära kam es zu politischen, wirtschaftlichen, kulturellen und ethischen Rückschritt. Besonderes Problem stellt in Kroatien die Tatsache, dass noch immer die Schlüsselpositionen die Vertreter der ehemaligen kommunistischen Nomenklatur halten. Sie treten zum Schein demokratisch, aber aus ihren Taten und Mentalität den sie ausstrahlen, lässt sich leicht erkennen, dass sich hinter ihrer demokratischen Parolen noch immer die Neigung zu den antikroatischen und totalitären Konzeptionen verbirgt.

* * *

Prof. Maja Runje bereitete Erinnerungen von einigen Personen gerade aus dem Gebiet von Lika und Westbosnien vor. Im Sommer 1941, gleich nach der Ausrufung des damaligen kroatischen Staates, erhob sich serbische Minderheit mit bewaffnetem Aufstand der sich in Massaker an der kroatischen Bevölkerung umwandelte. Einige zehnte Dörfer und Städtchen wurden verwüstet, Kirchen und Heime verbrannt und hunderte und tausende Men-

schen umgebracht. Der Anfang dieses Aufstandes feierte man in kommunistische Jugoslawien Jahrzehnte lang als „Tag des Aufstandes“ und noch lebende Kommunisten loben auch heute noch diesen Tag als Tag des antifaschistischen Kampfes. Und während alle dieser Jahrzehnte durften die vertriebenen Kroaten auf ihre Heimatherde nicht zurückkommen. Vielmehr, sie konnten nur heimlich kommen und in ihren Herkunftsland nur Überreste von verbrannten Häusern in denen sie geboren wurden und die schönsten Tage ihrer Kindheit erlebt haben.

* * *

Franjo Talan, **Alfred Obranić**, **Bruno Zorić** und **Stjepan Brajdić** berichten in gesonderten Berichten über zahlreiche Gedächtnisfeier für die Opfer der Partisanenarmee und kommunistischen Regimes. Sie betonen die traurige Verhältnisse in Kroatien wo der Staat wenig oder nichts unternimmt um die Gräber und Hinrichtungsstätte zu kennzeichnen und die Täter zumindest ermitteln und zu benennen. •

Motovun

NARODNA REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA
Državni sekretarijat za pravosudnu upravu NRBiH
Komisija za usaglašavanje izrečene kazne

Broj: 02/K 271 /65 - 42
Zenica, 13 januara 1960 god.

Republička komisija za usaglašavanje izrečene kazne pri Državnom sekretarijatu za pravosudnu upravu NRBiH u sastavu od Knežić Dr. Borivoja, sudije Vrhovnog suda NRBiH, kao predsjednika komisije, Kavčića Moske, zamjenika Javnog tužioca NRBiH i Oljača Voje, načelnika Državnog sekretarijata za unutrašnje poslove NRBiH, kao članove komisije, na osnovu člana 78 stav 1 Zakona o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku, u sjednici održanoj u Kazneno-popravnom domu u Zenici dana 13 januara 1960 godine, donijela je

RJEŠENJE

Na osnovu člana 271 stav 2 Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika, kazna strogog zatvora u trajanju od 20 šdvadeset/godina, izrečena pravnečnom presudom Okružnog suda u travniku Br. 105 od 20.01.1960. godine, osuđeniku Miletić Slavku, koji se nalazi na izdržavanju kazne u Kazneno-popravnom domu u Zenici mat. br. 6073/I, POSTAJE kazna strogog zatvora u trajanju od 15/petnaest/ godina.

OBRASLJENJE

Premda članu 271 stav 2 Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika, kazna strogog zatvora u trajanju dužem od 15 godina, koja je pravosnežna izrečena do 1. januara 1960. godine, postaje kazna strogog zatvora u trajanju od 15 godina.

Pošto je navedenom pravnečnom presudom osuđenik Miletić Slavku osudjen na kaznu strogog zatvora u trajanju od 20 godina, trebalo je na osnovu citiranih zakonskih propisa suditi kao u ovom rješenju.

NAPOMENA:

Protiv ovog rješenja suđenik i Javni tužilac NRBiH mogu u roku od 8 dana od dana prijema rješenja staviti prigovor Vrhovnom судu NR Bosne i Hercegovine.

С. Р. Србија — С. А. П. Војводина
ПОКЛАДНИСКИ СЕКРЕТАРЈАТ ЗА УНУТРАШЊЕ ПОСЛОВЕ

— Документ издајен је у имању бројевности

Број 526/11/26
19th год.
СРЕМСКА МИТРОВИЦА

SKUPŠTINA OPŠTINE

Organu za vodjenje prekršajnog postupka

Š I D

PREDMET: ŽIVANOVIĆ LUKA, zahtev za
pokretanje prekršajnog po-
stupka.

Molimo da pokrenete prekršajni postupak protiv Živanović Luke, rođenog 6.V.1918. godine u Kukujevcima, SO Šid, SFRJ, Hrvat, po zanimanju zemljoradnik, oženjen, otac dvoje dece, završio pet razreda osnovne škole, državljanin SFRJ, stalno nastanjen u Kukujevcima, Republikanska broj 7.

Godine 1961. осудживао је две године строгог затвора ради изvršenog krivičног дела из Člana 118. KZ stav 1. i člana 119. KZ.

Zbog тога што је учинио prekršaj iz Člana 10. stav 1. OZOP /"Službeni list SAPV" broj 10. od 18. маја 1976. године/.

O b r a z l o ž e n j e

Živanović Luka je krajem oktobra 1976. godine u prodavnici "Centroprometa" broj 39. u Kukujevcima, izmedju 17,00 и 18,00 часова јавно пред више лица омаловажавао и вредјао Staneta Dolanca, секретара Izvršnog komiteta CK SKJ говорећи prisutнима какав је njegov pas - "pametniji od Staneta Dolanca, cuti i ne laje kao Stane Dolanc" - чиме је izložio poruzi predstavnika društveno političke организације и izazvao revolt prisutnih градјана.